

КОНТРАБАНДНИТЕ КАНАЛИ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА

**Конфликтите в Югославия
и възникването
на регионални престъпни мрежи**

МАРКО ХАЙДИНЯК

CSD АНАЛИЗИ/REPORTS:

1. България и структурните фондове на Европейския съюз. С., 1999.
ISBN 954-477-050-X
2. Структурните фондове на Европейския съюз: кратко ръководство. С., 1999.
ISBN 954-477-036-4
3. Социални проблеми на присъединяването на България към Европейския съюз. С., 1999.
ISBN 954-477-052-6
4. Подготовка за преговори за членство на България в Европейския съюз. С., 1999.
ISBN 954-477-056-9
5. Присъединяването на България към Европейския съюз: ролята на политическите партии. С., 1999.
ISBN 954-477-054-2
6. Българският капиталов пазар в контекста на присъединяването към Европейския съюз. С., 1999.
ISBN 954-477-058-5
7. Корупция и контрабанда: мониторинг и превенция. С., 2000.
ISBN 954-477-077-1
8. Корпоративно управление и контрол в България. С., 2000.
ISBN 954-477-083-6
9. Корупция и контрабанда: мониторинг и превенция. Второ преработено и допълнено издание. С., 2000.
ISBN 954-477-086-0
- 10. Контрабандните канали в югоизточна Европа. С., 2002.
ISBN 954-477-098-4**
11. Корупция, контрабанда и институционална реформа. С., 2002.
ISBN 954-477-100-X

Автор

Марко Хайдиняк

Редакционен съвет:

Емил Ценков

Огнян Шентов

Тихомир Безлов

Бойко Тодоров

ISBN 954-477-098-4

© **Център за изследване на демокрацията**

Всички права запазени.

ул. "Александър Жендов" 5, 1113 София

тел. (+ 359 2) 971 3000, факс (+ 359 2) 971 2233

www.csd.bg, csd@online.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	5
1. ВЪЗНИКВАНЕ НА БАЛКАНСКИТЕ КОНТРАБАНДНИ КАНАЛИ В КОНТЕКСТА НА ЮГОСЛАВСКИТЕ КОНФЛИКТИ	8
1.1.КОНТРАБАНДА И ДЪРЖАВНО СТРОИТЕЛСТВО В ХЪРВАТИЯ, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И КОСОВО	8
1.2.ОЦЕЛЯВАНЕ В УСЛОВИЯТА НА САНКЦИИ: СЪРБИЯ И ЧЕРНА ГОРА	13
1.3.ВЪНШНИЯТ ПОЯС: ПОСРЕДНИЧЕСКАТА РОЛЯ НА МАКЕДОНИЯ, АЛБАНИЯ, РУМЪНИЯ И БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯТА НА МЕЖДУНАРОДНИ САНКЦИИ	16
1.4.ПРИВАТИЗИРАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ КОНТРАБАНДНИ КАНАЛИ В ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ	23
2. СТРУКТУРА И ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ТРАНСГРАНИЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА /1995-2002/	35
2.1.МАСОВАТА КОНТРАБАНДА /"КУФАРНА ТЪРГОВИЯ"/	36
2.2.КОНТРАБАНДА НА ЦИГАРИ	39
2.3.КОНТРАБАНДА НА НАРКОТИЦИ	43
2.4.ТРАФИК НА ХОРА.	48
3. ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО НА КОНТРАБАНДАТА И ТРАФИКА: СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ	59
3.1.РОЛЯТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ ПОЛИТИЧЕСКИ ЕЛИТИ В ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО НА ТРАНСГРАНИЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ	59
3.2.МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО СРЕЩУ ТРАНСГРАНИЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ	66
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	73
ИЗТОЧНИЦИ	77

УВОД

След края на Студената война трансграничната престъпност в югоизточна Европа отбеляза рязък ръст. Този феномен не може да се обясни единствено с разпадането на системата за сигурност в бившите социалистически страни, нито дори с кризисните процеси на прехода в някои страни от региона. В най-голяма степен възникването на регионална криминална мрежа и на **организирана престъпност в отделните държави бе повлияна от процесите, свързани с разпадането на Югославската федерация**, появата на нови постюгославски държави, последователните конфликти в Западните Балкани, както и с ембарговите режими спрямо някои от новите държави от този субрегион, наложени от ООН.

Поради самия характер на процесите на поява на постюгославските държави, национално-държавното обособяване в независими държавни субекти предполагаше подривни методи по отношение на централната власт в Белград. В името на висшите идеали на национално-държавната независимост и суверенитет, републиканските ръководства на югорепубликите трябваше по необходимост да въоръжат техните сили за отбрана и сигурност незаконно, т.е. с помощта на класически и новосъздадени контрабандни канали. Толерирането на подобни дейности от страна на партийни лидери и висши чиновци от югославската армия и сили за сигурност на свой ред допринесе за поява на стабилна система за трафик, която бе построена както по вертикала /от политическите лидери до конкретните трафиканти/, така и по хоризонтала – т.е. включваше цяла мрежа от контрабандни канали, която преминава през новите държавни граници и свързва с общи интереси постюгославските елити.

Предложеният **анализ показва схемата, по която републиканските елити, включително и управляващите в Белград, създават контрабандни канали** и протезират лицата, които пряко участват в тяхното функциониране. Такъв е генезисът на алианса между политици, техните военни и полицейски лобита и криминални банди, които осъществяват този проспериращ "бизнес". Югославският опит показва, че временната симбиоза между държавност и организирана престъпност на етапа на обособяването на новите държавни образувания води до трайното трансформиране на държавните/националните интереси в групово-частни. Тази практика е в основата на клиентелистки тип обществено-политическа организация на формиращите се нови държави.

В Косово се наблюдава малко по-различен процес – при отсъствието на формална държавна независимост, местните политически елити създават трайна "сенчеста държавност" с действащи социални системи /здравеопазване, средно и висше образование и т.н./. За финансирането на тези паралелни институции се разчита предимно на контрабандни операции, както и на монополизирването на трафика на оръжие, дрога и хора от страна на "националноосвободителните" от-

ряди. Това обуславя трайно преплитане на интересите на политически елити и организирана престъпност, като понякога е трудно да се разграничат трафикантите от борците за свобода. Такъв е случаят с формирането на Армията за освобождение на Косово.

Ако се върнем към класическото определение за корупцията като злоупотреба с публична власт и дискреция ще видим, че в случая със Западните Балкани сме свидетели на престъпна злоупотреба с националните аспирации на различните етноси, която в крайна сметка води до още повече кръвопролития и създава труднопреодолими препятствия пред укрепването на демократичните институции в новосформиращите се държави.

Новите държавни елити контролираха до голяма степен контрабандните канали през своите страни и това им помогна при организирането на новата контрабанда от ембаргов тип след като ООН наложи ограничения върху износа за някои от постюгославските страни.

Вътрешната логика на трансграничната престъпност в постюгославските държави от Западните Балкани върви от възникването на държавно/партиен монопол върху контрабандата към нейното вторично приватизиране от онези, които първоначално са били подизпълнители на политическата воля на своите партийни и военни ръководства. От друга страна, решаването на тясната задача по осигуряване в съкратени срокове на контрабандно оръжие за нуждите на освободителната борба много скоро води до разнообразяване "асортимента" на контрабандата и до включването на класическите форми на трафик на дрога и на хора в периметъра на действие на новите контрабандисти.

Цялата тази и без това прикрита дейност остана в сянката на "голямата политика": конфликтното обособяване на независими постюгославски републики, последвалата поредица от конфликти между тях и бившата федерална столица Белград, превръщането на Западните Балкани в обект на миротворчески и мироопазващи операции от страна на ООН.

В рамките на Западните Балкани като политически субрегион се формира негласен алианс между сенчестите структури на отделните държави и национални общности. Установяването на трайно и взаимноизгодно сътрудничество между контрабандните структури на отделните етноси/държави, което оцелява през всичките години на редуващи се югоконфликти, доказва, че дори аргументите на патриотизъм и краен национализъм отстъпват пред личната или груповата изгода за онези, които са въвлечени в незаконния трафик на оръжие, стоки и хора. Абстрахирайки се от политическите декларации и от официалната политика, може да се каже, че именно поддържането на подобни огнища на конфликти и напрежение в една или едновременно в няколко бивши югорепублики се възприема като необходимо условие за по-нататъшното разширяване на подобен незаконен бизнес. Сякаш съществува таен съюз между политическите и военните ръководители на отделните етнически общности и новосъздадени държави за продължаване на взаимното изстребление в угода на собствения им антураж и свързаните с него групировки във властта и извън нея.

Подобни процеси са в основата и на формирането на регионална инфраструктура на организираната престъпност, която свързва Западните Балкани със страни като България и Румъния. Първоначално процесите на симбиоза между

публично-частни интереси в ущърб на обществата от Западните Балкани улесняват контрабандните и трафикантските трасета и интересите на мафиотски групировки от региона и извън него. Това е така, защото дори и страните от Източните Балкани /България и Румъния/, чийто преход се осъществява без фатални етнически сътресения и не подлага на изпитание държавната и националната им идентичност, се превръщат в поле на дейността на местни и международни групировки на организираната престъпност.

В настоящата разработка ще анализираме конкретните етапи, проявления и резултати от дейността на подобна регионална система.

1. ВЪЗНИКВАНЕ НА БАЛКАНСКИТЕ КОНТРАБАНДНИ КАНАЛИ В КОНТЕКСТА НА ЮГОСЛАВСКИТЕ КОНФЛИКТИ

1.1. КОНТРАБАНДА И ДЪРЖАВНО СТРОИТЕЛСТВО В ХЪРВАТИЯ, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И КОСОВО

Развитието на контрабандните канали в Хърватия, Босна и Херцеговина и Косово бе повлияно от специфичните условия в тях, отличаващи ги от другите бивши югославски републики и от останалите страни в преход. Армиите на Хърватия, Босна и Херцеговина и Косово трябваше да се сражават срещу превъзходящ ги във военно отношение и по-добре въоръжен враг. Именно това допринесе за създаването на социално-политическата среда, в която контрабандата и в частност незаконната търговия с оръжие не се считаха за противоречаща на интересите на тези нововъзникващи държави. Обратното – **контрабандата се счита за съществен фактор за тяхното оцеляване.**

ХЪРВАТИЯ

През май 1990 г. бяха проведени първите многопартийни избори в Хърватия. На власт дойде антикомунистическата Хърватска демократична общност. Извоюването на независимост за Хърватия бе главната политическа цел, която тази партия си бе поставила. Почти веднага след това избухна въоръжено въстание в населените със сърби райони на Хърватия, тъй като мнозинството от населението там отказа да признае новото хърватско правителство. Въстанието показа, че Югославия няма да може да бъде разчленена по мирен начин и че въоръжените сили се превръщат в решаващ фактор за налагане на националните интереси на новите държави.

В рамките на военната доктрина на социалистическа Югославия за "тотална народна защита" се считаха, че наред с федералната Югославска народна армия /ЮНА/, всяка югославска република трябва да има свои Териториални сили за отбрана /ТСО/. Последните имаха отделно командване и бяха съставени само от военослужещи, които живеят в съответната република и служат единствено на нейна територия. Почти незабавно след изборите хърватските власти започнаха процес на трансформиране на ТСО в редовна хърватска армия¹. Федералните власти реагираха веднага на това предизвикателство, като частите на ЮНА по-

¹ United Nations Commission of Experts, "Part III: General Studies, Section A: The Military Structure of the Warring Factions and the Strategies and Tactics Employed." *Final Report of the United Nations Commission of Experts Established Pursuant to Security Council Resolution 780 (1992)*. 27 May 1994. < http://www.ess.uwe.ac.uk/comexpert/REPORT_TOC.HTM > .

лучиха разпореждане да разоръжат хърватските ТСО. Почти всички оръжия, принадлежащи на тези части бяха конфискувани и складирани в погребите на ЮНА. По такъв начин, **ако хърватските власти искаха да осъществят плановете си за отделянето на Хърватия, те трябваше да използват контрабандни канали за нелегален внос на оръжие**, за да въоръжат и екипират новосъздадената хърватска армия. Следователно създаването на тези канали се считаше в Хърватия не за криминално, а за държавнотворческо действие. Въпреки че бе в явно нарушение на редица резолюции на Съвета за сигурност на ООН, който наложи оръжейно ембарго за всички бивши югославски републики, и днес въоръжаването на Хърватия продължава да се възприема като законна стъпка, необходима за извоюване независимостта на републиката.

През разглеждания период в тази страна съществуваша два основни канала за контрабанда на оръжие:

- Повечето от сухопътните видове оръжия, внесени контрабандно в Хърватия, бяха съветски марки, произведени в Унгария, Румъния и други бивши социалистически страни от Източна Европа. Повечето от тях бяха внасяни незаконно в Хърватия от Словения и особено от Унгария. Тези канали бяха развити и контролирани от редица дейци на ЮНА и на югославските тайни служби, които бяха хървати по произход. Когато Хърватия се ориентира към независимост те взеха нейната страна. Един от най-важните дейци в контрабандните операции бе Мартин Шпегел, който бе назначен за министър на отбраната на Хърватия и до оставката си бе един от висшите офицери с най-висок ранг в ЮНА.²

Аржентинската връзка

Официално разследване в Аржентина показва, че тогавашният президент Менем е участвал в продажбата на оръжие на Хърватия. В края на 1991 г., когато вече бе в сила Резолюция № 713 на Съвета за сигурност от 25 септември 1991 г., налагаща международно оръжейно ембарго на всички бивши югославски републики, Менем подписва два тайни президентски указа за продажба на 6 500 тона оръжие на Панама. Всъщност цялото оръжие е било транспортирано до Хърватия с кораби на хърватската държавна компания "Кроатия лайн". През 1992 г. друг таен президентски указ разрешава на аржентинската държавна компания "Фабрикасионес милитарес" да продаде оръжие за 51 млн. долара на Боливия. Тази доставка, включваща 8000 автомата, 18155 мм оръдия, 2000 автоматични пистолети, 211 хиляди ръчни гранати, 3000 ракети "Памперо", 30000 пушечни гранати, 3000 мини, 65 минохвъргачки и муниции за няколко милиона, също била отклонена към Хърватия. Когато този случай бе разследван през 1996 г., боливийското правителство изиска официално потвърждение от аржентинските власти, че Боливия не е закупувала тези оръжия.⁴

- Друг важен канал включваше нелегален внос от Южна Америка. Ключова роля в него играеха членовете на хърватската диаспора, която бе най-голямата и най-добре организираната общност в сравнение с тези на останалите югославски нации. На хърватските емигранти принадлежи лъвския пай от фондовете за закупуване на оръжие и в повечето случаи те също така организираха неговото закупуване и транспортиране. Това важи особено за Аржентина, където хърватската общност е най-многобройна.³

Когато хърватската Служба за разузнавателна информация – тайната служба на хърватското министерство на отбраната - бе създадена през ап-

² Laura Silber and Allan Little. *Yugoslavia: Death of a Nation*. New York: Penguin Books, 1997, pp. 116-117.

³ Sean Gervasi. "Germany, US, and the Yugoslav Crisis." *Covert Action Quarterly*, no. 43. Winter 1992-93. < <http://www.covertaction.org/yugo4.htm> > ; "Croatia Trying to Trace Missing Wartime Donations." *Balkan Peace*. 2 September 2002. < <http://www.balkantimes.com/html2/english/020805-SVETLA-002.htm> > .

⁴ Brian Wood and Johan Peleman. "Chapter 6: Mysterious Ships." *The Arms Fixers: Controlling the Brokers and Shipping Agents*. 25 November 1999. < <http://www.nisat.org/publications/armsfixers/Chapter6.html> > .

рил 1990 г., нейните агенти установиха контрол върху контрабандните операции, който продължи през цялата война.⁵ Не е възможно да се направи пълна оценка на количеството и стойността на оръжието, внесено контрабандно в Хърватия през периода, когато републиката бе поставена в режим на международно оръжейно ембарго. Не съществуват данни за 1991-1992 г., когато контрабандно бяха внесени повечето оръжия в страната. **Само през периода 1993-95 г. Хърватия внесе оръжие на стойност 308 млн. долара.**⁶ През юли 1991 г., когато избухна войната във Хърватия, Шпегел – човекът, който създаде схемите за контрабанден внос на оръжие – бе принуден да си подаде оставката като министър на отбраната и бе отстранен от контрабандните операции. Скоро последните се промениха и от държавнотворчески цели започнаха да обслужват бизнес-операции, предлагайки множество възможности за лично обогатяване на новия министър на отбраната Гойко Шушак и на други хървати произхождащи от Херцеговина, които бяха мнозинство в хърватското правителство и установиха контрол върху контрабандните операции.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Развитието на контрабандните канали в Босна и Херцеговина е сходно с това в Хърватия. Първите многопартийни избори бяха спечелени от три ултранационалистически партии: Партията на демократичното действие /ПДД – обединява-

Многоетническата търговия с оръжие в Босна

Първите канали за контрабанда на оръжие в Босна и Херцеговина са създадени от ръководителя на Службата за контраразузнаване /КОС/. Последният се договаря с босненския министър на отбраната /мюсюлманин по произход/ да не се пречат доставките на оръжие, изпратени от Сърбия през Босна до контролираните от сърби територии в Хърватия. В замяна тайната служба отклонявала част от оръжието към възникващата босненска мюсюлманска армия. Неочаквано полицейски контрол, който не бил инструктиран да пропусне конвоя, задържал камиони, натоварени с оръжие. През нощта на 9 април 1992 г. били задържани 3 камиона, превозващи 1119 автомата. Веднага обаче след като министърът и неговите приближени разбрали за това, "недоразумението" било изгладено.⁷

ща босненските мюсюлмани/, Сръбската демократична партия /СДП/ и Хърватската демократична общност /ХДО/. Те съставиха временна правителствена коалиция, но скоро силните разногласия около бъдещия статут на Босна и Херцеговина противопоставиха СДП, респективно сръбската общност в Босна, на ПДД и ХДО, съответно на босненската мюсюлманска и хърватската общности. Засилената несигурност и неясност на ситуацията и очертаващата се **перспектива за разпадането на Югославия създадоха благоприятна почва за изгодна тър-**

говия с оръжие.

Когато започна войната в Босна и Херцеговина, босненските мюсюлмани бяха най-зле екипираната страна в конфликта и зависеха до голяма степен от незаконния оръжеен внос. **Ключова роля в контрабандата на оръжие в Босна и Херцеговина изигра Агенцията за подпомагане на Третия свят /Third World Relief Agency или АПТС**⁸:

⁵ John Hatzadony. "The Croatian Intelligence Community." *Federation of American Scientists: Intelligence Resource Program*. 20 December 2001. < <http://www.fas.org/irp/world/croatia/hatzadony.html> > .

⁶ "Arms Transfer Deliveries and Total Trade, 1985-1995, by Region, Organization, and Country." *US Arms Control and Disarmament Agency: World Military Expenditures and Arms Transfers*. 1996. < http://www.state.gov/www/global/arms/wmeat96/100_150.pdf > .

⁷ Tim Judah. *The Serbs: History, Myth, and the Destruction of Yugoslavia*. New Haven: Yale University Press, 1997, pp. 193-194

⁸ John Pomfret. "How Bosnian Muslims Dodged Arms Embargo." *The Washington Post*. 22 September 1999.

Nijaz Dzafic. "Sta sve veze SDA i agenciju za pranje opljackanog novca." *Dani* no. 122. 1 October 1999. < <http://www.bhdani.com/arhiv/1999/122/t223a.htm> > .

- АПТС бе създадена през 1987 г. във Виена като хуманитарна агенция за мюсюлмани. През 1992 г. тя откри офис в Сараево и започна да сътрудничи с босненското правителство, превръщайки се в основния финансист и посредник в контрабандата с оръжия за Босненската мюсюлманска армия. Ръководителят на тази агенция – суданският гражданин Ал-Фатих Хасанейн - бе определен от тогавашния босненски министър на външните работи като "финансовия представител на босненското правителство" и в това си качество откри своя сметка в Die Erste Osterreich Bank във Виена.
- **Между 1992 г. и 1995 г. на тази сметка постъпиха около 35 млн. долара**, дарени от Саудитска Арабия, Иран, Судан, Турция, Бруней, Малайзия и Пакистан.
- Повечето от оръжията, закупени от агенцията, бяха съветски марки, произведени в различни източноевропейски страни. Първоначално оръжията бяха доставяни на летище Марибор в Словения и оттам транспортирани по суша през Хърватия. През август и септември 1992 г. над 120 т. оръжия пристигнаха на това летище. В края на септември Хърватия затвори този канал.
- Прекъсването на хърватския път временно бе компенсирал от много по-рискованите хеликоптерни доставки директно до контролираните от мюсюлманите летища в Тузла и Зеница, разположени в Босна и Херцеговина.
- През 1993 г. германската полиция арестува 30 босненски мюсюлмани и турци, търгували с оръжия. Босненските мюсюлмани се опитвали да спазарят доставката на леки оръжия на стойност 15 млн. долара. Разследването показва, че АПТС в този случай е играла ролята на финансов брокер на сделката.
- През 1994 г. тази агенция започна да ограничава дейността си в Босна, което се вижда от финансовите ѝ постъпления в австрийската банка. През 1993 г. на тази сметка са били депозирани 231 милиона долара, докато през 1994-1995 г. – едва 39 млн. долара.
- През септември 1995 г. австрийска антитерористична част атакува централата на АПТС и конфискува огромно количество документи, свидетелстващи за контрабанда с оръжия и за други нелегални дейности на агенцията. Хасанейн се премести в Истанбул, но остана в тесен контакт с босненските мюсюлмански власти.

Според някои оценки, основаващи се на австрийското разследване, над половината от даренията в размер от 350 млн. долара са били използвани за закупуване на оръжия за босненските мюсюлмани.

След изтеглянето на АПТС, Иран се превърна в най-важният доставчик на оръжия за Босна и Херцеговина. Разследването показва, че **стойността на внесените през 1994-95 г. контрабандно оръжия в Босна достига съответно 500 и 800 млн. долара.**⁹

Иранската афера

Първият ирански Боинг 747, натоварен с оръжия и други доставки, се приземил в Загреб, Хърватия, през пролетта на 1994 г. Хърватското правителство блокирало доставката и отправило питане до американския посланик в страната Питър Галбрейт какво да прави с нея. Галбрейт и тогавашният президентски съветник по националната сигурност Антъни Лейк настояли пред президента Клинтън да не блокира тази доставка. Президентът наредил на Галбрейт да информира хърватското правителство, че няма инструкции за него, което на практика развърза ръцете на правителството да толерира нелегалната търговия с оръжия за Босна. През 1996 г. Комитетът по разузнаване към Сената на САЩ и Подкомитетът за разследване на ролята на САЩ в иранските оръжейни трансфери за Хърватия и Босна към долната камара на САЩ започна разследване на тази афера. В резултат на това Конгресът чрез Министерството на правосъдието повдигна криминални обвинения срещу Лейк и Галбрейт за криминални деяния.¹⁰

⁹ United States Congress. "Clinton-Approved Iranian Arms Transfers Help Turn Bosnia into Militant Islamic Base." *Congressional Press Release*. 16 January 1997.

< <http://globalresearch.ca/articles/DCH109A.html> > .

¹⁰ Ibid.

Босненското правителство купуваше оръжие също и от европейски доставчици. През май 1998 г. белгийският гражданин от унгарски произход Геза Мезоси бе осъден на 2 години затвор за продажба и контрабанда на оръжие за Босна и Херцеговина. Един от най-крупните европейски търговци на оръжие, за когото се предполага, че продава оръжие на редица африкански държави, между които Уганда, Етиопия, Судан и Демократична република Конго, заяви пред съда, че е продавал оръжие на босненското правителство по "хуманитарни причини".¹¹

КОСОВО

Постепенното разпадане на Югославия, което започна в края на 80-те години и доведе до разделянето на федерацията и до войната от 1991 г., имаше сериозно отражение върху Косово. Тази провинция бе най-неразвитата в рамките на бившата федерация и развитието на промишлеността ѝ бе силно ограничено. По тази причина Косово зависеше от "фондовете за недоразвитите райони", предоставяни от по-богатите югославски републики. С разпадането на Югославия през 1991 г. косовските албанци бяха изоставени на произвола на съдбата. Цялата външна финансова помощ бе прекратена. Косовската промишленост, която в течение на десетилетия страдеше от лошо управление, а през 1991 г. изцяло бе лишена от инвестиции, фактически прекрати своята дейност. Селското стопанство, преводите на членовете на голямата и добре организираната диа-

спора в Западна Европа и сивата икономика се превърнаха в единствените източници на доходи за косоварите през 90-те години.

Кризата в Албания и АОК

Кризата в Албания от 1997 г. позволява на АОК да разгърне търговия на хероин срещу оръжие. През този период редица оръжейни депа в Албания са разграбени. Според някои оценки, откраднати са над 200 000 автомата "Калашников", 350 000 пушки М44/SKL, 40 000 автоматични пистолета, 2 500 гранатомета и 700 минохвъргачки, както и муниции на стойност 1,5 млн. долара. Освен това са откраднати десетки хиляди ръчни гранати и стотици хиляди мини. Едва 25% от тях са открити впоследствие, като повечето от откраднатото оръжие е било продадено на АОК. Според един от докладите, през юни 1998 г. на пазара на оръжие в Тропойе – албански град на 1 км. от границата с Косово – един автомат "Калашников" се е продавал само за 150 германски марки. По това време градът е бил пълен с войници от АОК, чиито тренировъчни лагери се намирили наблизко. Те идвали в града, за да купуват оръжие за увеличаващия се приток доброволци в АОК.¹²

В течение на десетилетия косоварите бяха свързани с европейската търговия на наркотици. Тяхното присъствие бе особено силно на пазара на хероин в Германия, Австрия и Швейцария. Тъй като свободно пътуваха между Истанбул и Западна Европа, те развиха и разклонена система от контрабандни канали. Наред с преводите от чужбина, парите от трафика на дрога бяха най-важният източник за

косоварската социална система, здравеопазване и образование след 1991 г. През 1994 г. и особено след Дейтънското споразумение от 1995 г, което изцяло игнорира косовския въпрос, повечето от косоварите се разочароваха от политиката на мирен протест, олицетворявана от неофициалния "президент" на Косово Ибрахим Ругова и се ориентираха към въоръжена съпротива. Отново преводите от косоварската общност в чужбина, формиращи се от 3% от всяка заплата и

¹¹ Wood and Peleman. "Chapter 4: Shopping in the Shadows." *The Arms Fixers*. < <http://www.nisat.org/publications/armsfixers/Chapter4.html> > .

¹² Alan Marshal. "CIA and the Balkans." *Intel Briefing*.

< <http://www.intelbriefing.com/afi/afi010729.htm> > .

Jerry Seper. "KLA Finances War with Heroin Sales." *The Washington Times*. 3 May 1999, < <http://nationalism.org/sf/Articles/a74.html> > .

Judah. *The Serbs*, p. 321

съставлящи около една трета от набраните фондове, както и постъпленията от трафика на дрога бяха основните източници за въоръжаването на новосъздадената Армия за освобождение на Косово /АОК/.¹³

Според *Observatoire geopolitique des drogues*, още от 1994 г. доставки за хероин от Косово са били използвани за финансиране на големи покупки на оръжие. Тогава американските приоритети на Балканите са "налагали" да се игнорира търговията с наркотици, използвана за финансирането на АОК.¹⁴

* * *

Контрабандните канали, създадени в Хърватия и Босна и Херцеговина в периода 1990-1991 г. и в Косово в периода 1994-1998 г. оказаха огромно въздействие върху процеса на югославското разпадане. Благодарение на тях, хърватите, босненските мюсюлмани и косоварите успяха да изравнят сили с превъзхождащите ги във военно отношение сърби. По такъв начин контрабандните канали изиграха ключова роля за извоюване независимостта на Хърватия и Босна и Херцеговина, както и на полу-независимостта на Косово. Поради тази причина, контрабандата продължава да се счита за оправдана, ако не и легална дейност, организирана от държавата. Подобно убеждение обаче става още по-проблематично поради факта, че с течение на времето "държавнотворческите" контрабандни канали бяха трансформирани от същите хора, които ги създадоха, в изцяло криминални операции за трафик на дрога, крадени коли, контрабандни стоки и хора.

1.2. ОЦЕЛЯВАНЕ В УСЛОВИЯТА НА САНКЦИИ: СЪРБИЯ И ЧЕРНА ГОРА

За разлика от другите републики на бивша Югославия, Сърбия и Черна гора, които след 1997 г. се конституираха в Съюза на република Югославия /СПЮ/, не се нуждаеха от оръжие, тъй като "наследиха" лъвския пай от арсенала на ЮНА. Поради тяхната роля във войната в Хърватия и Босна и Херцеговина, през лятото на 1992 г. Съветът за сигурност на ООН наложи международни санкции срещу двете републики. Дори в условията на ембарго обаче Сърбия и Черна гора нямаха големи проблеми в производството на необходимите им храни - сръбската провинция Войводина винаги е била считана за житницата на Югославия. Освен това, наред със Словения, Сърбия бе единствената югославска република, която осъществяваше износ на енергия.¹⁵ Поради тези причини СР Югославия бе в състояние да оцелее няколко години в условията на ембарго. Сърбия и Черна гора обаче изпитваха остра нужда от петрол, който можеше да се внася единствено по контрабанден път. По-специално, сръбската военна машина, особено в Босна, щеше да бъде парализирана без контрабандния внос на горива. Затова почти веднага след налагането на санкциите сръбската Държавна тайна служба /Sluzba drzavne bezbednosti или СДБ/ организира контрабандни канали за снабвяване на остатъчна Югославия с петрол.

¹³ Jasmina Udovicki and James Ridgeway, editors. *Burn This House: The Making and Unmaking of Yugoslavia*. London: Duke University Press, 2000, pp. 329-330

¹⁴ "The KLA and the Heroin Craze of the 90s." *Montreal Gazette*. 15 December 1999. < <http://www.balkanpeace.com/cib/kam/kosd/kosd01.shtml> > .

¹⁵ US Energy Information Administration. "Enforcement of Serbian Sanctions and Embargo." *US Energy Information Administration*. 10 June 1999. < <http://www.eia.doe.gov/cabs/serbsanc.html> > .

Схема 1: Пътищата за контрабанден внос на петрол за СР Югославия

СЪРБИЯ

Сръбската СДБ бе прекият наследник на бившата югославска служба със същото име и разполагаше с повечето нейни агенти, авоари и установени практики. Югославската СДБ отдавна бе създавала връзки с подземния свят. Множество престъпници, между които най-известен е Желко Разнятович – Аркан, бяха наети като наемни убийци и оперативни дейци в операциите на тази служба при контрабандата на наркотици и цигари. Те се използваха за набиране на фондове за финансиране на различни тайни операции. Югославската тайна служба също така бе финансирана с пари, получени от продажбата на стоки, включително и наркотици, конфискувани от митниците. Това е друга практика, наследена от сръбската СДБ. Връзката между последната и митниците е очевидна от факта, че бившият заместник-шеф на СДБ Михаил Кертец бе назначен от Милошевич за шеф на митниците. Югославската СДБ бе създавала множество компании в чужбина, които бяха използвани за събиране на разузнавателна информация и за пране на пари. След разпадането на Югославия, сръбската СДБ широко използваше тези компании за заобикаляне на санкциите и на финансовата изолация на Сърбия.¹⁶

Жито срещу петрол

Компанията Прогрес трейд заема централно място в тази контрабандна схема. Тя изнасяше жито за Русия чрез Прогрес газ трейд – джоинт венчър на Прогрес трейд и на руския петролен и газов гигант Газпром. Сръбското жито винаги бе разменяно директно срещу руски петрол. Не бяха осъществявани транзакции в твърда валута с оглед избягването на опасността от разкриване на преводите от международните финансови контролни органи. **Чрез този канал е било търгувано годишно жито на стойност между 100 и 250 млн. долара.** Постъпленията от тази бартерна търговия бяха използвани за финансиране дейността на армията, полицията, тайната служба, държавните медии и за субсидиране на предприятията, управлявани от държавата. Съществена част от тях обаче, отиваха в джобовете на хората, осъществяващи тези тайни транзакции.¹⁷

Скоро след налагането на санкциите бяха създадени няколко **контрабандни канала за внос на петрол в остатъчна Югославия** /вж. Схема 1/:

- Един от тях минаваше през Шкодренското езеро между Албания и Черна гора. Той бе контролиран от мафията на Черна гора в тясно сътрудничество с властите в Подгорица.

¹⁶ Federation of American Scientists. "State Security Service." *Federation of American Scientists: Intelligence Resource Program*. 2 October 1998. < <http://www.fas.org/irp/world/serbia/sdb.htm> > . Slobodan Ikonc. "Serif iz Hajducke sume." *Nin* no. 2439. 25 September 1997. < <http://www.nin.co.yu/arhiva/2439/3.html> > .

Marko Lopusina. "Svi Dolancevi ljudi." *Ubij bliznjeg svog: Jugoslovenska tajna policija 1945-1997*, Beograd: Narodna knjiga, 1997. < http://www.suc.org/culture/library/Ubij_Bliznjeg_Svoga/sdb/sdb6.html > .

¹⁷ "Serbia's Grain Trade: Milosevic's Hidden Cash Crop." *International Crisis Group Balkan Report* no. 93. 5 June 2000. < http://www.crisisweb.org/projects/balkans/serbia/reports/A400047_05062000.pdf > .

■ Вторият канал бе резултат на сътрудничеството между агенти на СДБ и няколко банди, на които бяха предоставени лицензи за вносна дейност от страна на корумпирани държавни служители. Той включваше "внос" на петрол от Македония, България и Румъния, транспортирани с кораби по Дунав /в случая с Румъния/, или с камиони, леки коли, трактори /от Македония и България/.¹⁸

■ Най-големият канал бе контролиран от сръбската държава с участието на редица официални лица, включително сръбски министър-председател и федерален зам.министър-председател по времето на Милошевич. Чрез него бяха изнесени огромни количества сръбско жито за Русия, където то бе заменено по бартерен начин срещу петрол. Както житото, така и петролът, бяха транспортирани с кораби по Дунав и Черно море.

ЧЕРНА ГОРА

Подобно на Сърбия, **контрабандните канали в Черна гора бяха създадени за заобикаляне на международните санкции и първоначално бяха предназначени за доставка на петрол за Черна гора и Сърбия.** Правителството на Черна гора контролираше вноса на петрол чрез издаване на специални разрешителни

на избрани компании и хора, без които не бе възможно да се транспортира и закупува петрол. Първоначално горивата се внасяха в Черна гора в малки количества, като се използваша камиони и леки коли с двойни петролни резервоари. Подобна практика обаче продължи до откриването на основния канал за контрабанда през Шкодренското езеро. Последният бе контролиран от Албания и Черна гора.

"Петролопроводът" през Шкодренското езеро

Всяка нощ до 200 лодки извършваха пътешествие от Врака в Албания до Зета в Черна гора, прекарвайки на борда си варели с петрол. На черногорското пристанище горивото бе разтоварвано и чрез камиони пренасяно в други части на републиката, както и в Сърбия и в сръбските части на Хърватия и Босна и Херцеговина. 210-литров варел струваше между 160 и 190 германски марки в Албания, а се търгуваше срещу 300-340 германски марки в Черна гора /цената зависеше и от количеството на контрабандно внесеното гориво/. Според някои оценки, стойността на контрабандираните горива понякога надхвърляше един милион долара дневно.¹⁹

Контрабандата с цигари

Две офшорни компании – "Дълуич" и "Весли" /притежавани от висш агент на СДБ/ - експедираха цигари от Кипър за Черна гора, където те се "внасяха" от две черногорски компании – "Миа" и "Зетатранс". Понякога до 4 самолета, натъпкани с 3 000 бокса цигари на стойност 250 000 долара, кацаха всяка нощ на летището в Подгорица. Само част от тези цигари се отправяше към вътрешния пазар. По-голямата част се отправяше към пристанищата Бар и Зеленика, откъдето с помощта на бързоходни лодки се транспортираше до Бари, Бриндизи и други италиански пристанища.²⁰

Освен петрол, цигарите бяха стоката, която се търсеше най-много и тяхната контрабанда донесе огромни печалби за хората, които ги пренасяха през границите. Според неотдавнашни показания на участвали в контрабандата на цигари в Черна гора, правителството на тогавашния министър-председател Мило Джуканович също е било замесено в нея от самото начало. Схемите за контрабанда на цигари бяха създадени от хора от висшите

¹⁸ US Energy Information Administration. "Enforcement of Serbian Sanctions and Embargo."

¹⁹ Dragan Djuric. "Da bog podrzi sankcije." *AIM Press*, 23 January 1994.

< <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199401/40123-006-pubs-pod.htm> > .

US Energy Information Administration. "Enforcement of Serbian Sanctions and Embargo."

²⁰ Ivo Pukanic and Berislav Jelincic. "The Crown Witness Against the Tobacco Mafia – The Interview with Srecko Kestner." *Nacional* no. 289. 31 May 2001.

< <http://www.nacional.hr/htm/289050.en.htm> > .

Drasko Djuranovic. "Prekid sverca cigaretama na relaciji Crna gora - Italija." *AIM Press*. 16 November 1996. < <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199611/61116-002-pubs-pod.htm> > .

ешелони на сръбската СДБ. Част от доходите бяха използвани за финансиране на войната в Босна и Херцеговина, но останалото отиваше в техните лични сметки. Сред облагодетелствалите се бяха и някои бивши официални лица на Черна гора.²¹

* * *

Контрабандните канали в Сърбия и Черна гора бяха създадени, за да се заобиколят международните санкции и по такъв начин привидно обслужваха интересите на държавата. Това е особено валидно в случая с контрабандата на петрол – най-важната липсваща стока, без която воденето на война от сърбите в Босна и Херцеговина щеше да бъде сериозно застрашено. Илюзията, че контрабандата бе в интерес на държавата се засилва от факта, че тя е организирана и контролирана от висши представители на държавните институции, включително и от някои министри. Контрабандата всъщност създаде приходи, които бяха използвани за финансиране на редица държавни служби – от силите за сигурност до държавните медии и държавните предприятия. Затова много по-близо до истината е твърдението, че контрабандните канали финансираха управляващия режим, а не държавата и нейните граждани. Това стана още по-очевидно, когато контрабандната дейност бе разширена и включи наркотиците и когато все по-голяма част от приходите започнаха да се отклоняват към частни банкови сметки.

1.3. ВЪНШНИЯТ ПОЯС: ПОСРЕДНИЧЕСКАТА РОЛЯ НА МАКЕДОНИЯ, АЛБАНИЯ, РУМЪНИЯ И БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯТА НА МЕЖДУНАРОДНИ САНКЦИИ

Тази група страни съставя своеобразен "външен пояс", отделящ Западните Балкани от прилежащите региони в Европа и Близкия изток и поради спецификата на контрабандните канали не можеше да остане изолирана от трафика за нововъзникващите държави в рамките на бивша Югославия. **Те започнаха да играят ролята на посредник в транснационалната система от контрабанда и трафик в нарушение на санкциите срещу остатъчна Югославия.**

Трябва обаче да се отбележи, че междувременно тези държави на свой ред се бяха превърнали във важно средоточие на контрабандни операции и на международен трафик, които се развиваха вследствие както на надрегионалните процеси на глобализиране на престъпността, така и на вътрешнополитическите и икономическите промени, съпътстващи техния преход от държавен социализъм към демокрация и пазарно стопанство. **Водеща характеристика, която пряко рефлектира върху контрабандата и трафика в тях бе либерализацията на командната икономика.** Във външнотърговската сфера това означаваше разрушаване на наложения по съветски модел държавен монопол върху търговските операции през границите им. Вместо традиционните специализирани държавни фирми, които до 1989 г. внасяха или изнасяха съответните групи стоки, на арената се появиха голям брой частни търговски фирми, чиято експортно-импортна

²¹ Sam Vaknin, "The Balkans Between Omerta and Vendetta or: On the Criminality of Transition." < <http://samvak.tripod.com/pp23.html> > .
Djuranovic. "Prekid sverca cigareta na relaciji Crna gora - Italija."

дейност бе улеснена от тоталната либерализация на търговските операции и от опростяването на пропускателния режим. Наред с позитивната роля на тези процеси, съпътстващите ги отслабване на контролните функции на държавата и на ролята на правозащитните органи в пресичането на трансграничната престъпност допринесоха за взривообразното нарастване на контрабандната и трафика през държавните им граници.

Поради отворения характер на икономиките на балканските държави като цяло²², **държавната граница все повече се превръщаше във водещ механизъм при разпределянето /включително и по незаконен и престъпен начин/ на националното богатство в условията на прехода.** Според националните статистики, през националните граници на тези държави под формата на импорт и експорт преминава между 65 % и 80 % от техния БВП. Затова може да се каже, че именно трансграничната престъпност се превърна в най-сериозното предизвикателство пред утвърждаването на демократични институции и пазарна икономика в тази група държави. "Югославският момент" в развитието на организирана престъпност в тях и на нейната основна сфера на дейност - трафикът на наркотици и контрабандата, откроява един от важните аспекти на сенчестата характеристика на прехода и на интегрирането на съответните страни в международното криминално "разделение на труда". По-долу ще се спрем именно на ролята на Македония, Албания, България и Румъния на посредник в контрабандните канали в Западните Балкани.

Въпреки че въпросните страни не участваха във войната в Югославия и не бяха обект на санкции, те бяха повлияни от събитията в Западните Балкани. Близостта до военната зона и възможностите за нарушаване на санкциите предоставяха благоприятни възможности за хора и групи, които започнаха да развиват контрабандни и други нелегални дейности, както и за развитие на организираната престъпност в Македония, Албания, Румъния и България. Но поради факта, че контрабандата и особено нелегалната търговия в нарушение на ембаргото представляваше единствената възможност за приходи за част от населението на тези четири държави в близост до югославските граници, тези практики бяха възприемани от общественото мнение като приемливи. Следователно в Македония, Албания, Румъния и България първоначално контрабандата бе считана за допустима дейност.

МАКЕДОНИЯ

След 1991 г. Македония бе изцяло отрязана от своите традиционни търговски партньори. Войната в Хърватия и Босна и Херцеговина затвори пазарите им за македонски стоки. Прекрати своята дейност и Съветът за икономическо взаимодействие, в рамките на който Македония изнасяше 30 % от своята продукция. По такъв начин износът на македонски стоки за бившите страни-членки на тази организация намаля наполовина. През 1992 г. бяха наложени санкции на ООН срещу Сърбия – най-важният македонски търговски партньор. И накрая – през февруари 1994 г. Гърция наложи официално едностранно търговско ембарго, като при това блокадата беше въведена още през 1992 г. По такъв начин бе отрязан достъпът на македонски стоки до пристанището на Солун. Само гръцката

²² Изключение в това отношение прави Албания, където до 1991 г. комунистическото ръководство на страната бе напълно херметизирало икономиката на страната.

блокада струваше на Скопие загуби от 60 милиона долара месечно. В течение на десетилетия оста Север-Юг, съединяваща Белград, Скопие и Солун, бе счистана за жизнената артерия на Македония. Поради политически причини югославските власти поддържаха отношенията си с България и Албания на възможно най-ниско равнище. В резултат на това не бе развита и инфраструктурата, която би могла да улесни икономическите и други отношения между Македония и съответно нейната западна и източна съседки.

Когато след 1991 г. се наложи Македония да преориентира търговията си през Албания и България, десетилетията подценяване и недостигът на търговска и транспортна инфраструктура по направлението Запад-Изток доведоха до увеличаване с 400 % на разходите на Македония за осъществяването на внос и износ.²³ Редица предприемачи прекратиха дейността си, голям брой фабрики се принудиха да намалят продукцията си и да уволнят част от работниците си. Това причини сериозна икономическа криза в една от най-слаборазвитите части на бивша Югославия. В такива условия контрабандата изглеждаше за мнозина в Македония приемлив начин за справяне с възникналото положение.

Скандалът "Микай Фортенд"

Американски гражданин от македонски произход изнасял чрез компанията си "Фортенд USA" голямо количество муниципи, лазерни мерници за пистолети, уреди за нощно виждане, електрошокови оръжия, съзотворен газ и каски за Македония. В самата Македония негов партньор бил собственият му брат, притежаващ компанията "Фортенд USA" – един от основните доставчици на македонските министерства на вътрешните работи и на отбраната. През 1996 г. собственикът на "Фортенд USA" се призна за виновен в Районния съд на Калифорния по обвинение за износ на военна екипировка без необходимия лиценз. През 1999 г. той бе осъден на три години затвор за нарушаване на International Emergency Economic Powers Act, /който регулира търговските и финансовите операции с трети страни, съставляващи опасност за националната сигурност, външната политика и икономиката на САЩ/ и на Акта на експортната администрация /който ограничава износа на военна екипировка за страни, чието въоръжаване може да засегне американските национални интереси и сигурност/. Въпреки че македонското правителство отрече това, съществуват достатъчни основания да се счита, че тази екипировка, внесена от "Фортенд USA" е била препродадена на Сърбия.²⁵

По време на войната в Босна и Херцеговина, когато спрямо всички бивши югославски републики бе наложено международно ембарго за внос на оръжия, **Македония се оказа въвлечена в незаконната оръжейна търговия.** Според публикации в пресата, трима македонски министри на отбраната, един външен министър, шеф на тайните служби и депутат са участвали в оръжейни афери.²⁴

По някои оценки на международни организации, **Македония е била сред държавите, които най-активно са нарушавали санкциите срещу остатъчна Югославия.** През този период през сръбско-македонската граница преминаваха почти без да се крият цели конвои с камиони-цистерни.²⁶

Множество македонски "бизнесмени" и фантомни фирми в Скопие участваха в популярната сред хилядите сръбски предприемачи схема за нарушаване на ембаргото. Сръбските стоки /които по принцип не можеха да се изнасят легално/ бяха прекарвани контрабандно през сръбско-македонската граница и след

²³ Udovicki and Ridgeway, editors. *Burn This House*, pp. 298-299.

²⁴ Wood and Peleman. "Chapter 8: The USA: Getting Around the Toughest Law." *The Arms Fixers*. < <http://www.nisat.org/publications/armsfixers/Chapter8.html> > .
"Denials on Alleged Illegal Arms Export." *MILS News*. 9 December 1997. < <http://www.soros.org.mk/mn/mils/en/97/12/09.html> > .

²⁵ Slobodan Casule. "Makedonija – afera 'Oruzje'." *AIM Press*. 27 December 1997. < <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199712/71227-007-pubs-sko.htm> > .

²⁶ Cvetko Stefanovski. "Macedonian Nouveaux-Riches." *AIM Press*. 6 October 1996. < <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/199510/51027-002-trae-sko.htm> > .

това изнасяни, след като върху тях бе лепнат етикет "Made in Macedonia". В течение на години тази схема бе един от основните източници за валутни постъпления в Македония.²⁷

АЛБАНИЯ

По-голямата част от контрабандните канали в Албания бяха развити от бивши агенти на албанската тайна служба "Сигурими". Тя прекрати съществуването си през юли 1991 г. и бе заменена от Националната служба за разузнаване /НСР/. В резултат на това реструктуриране голяма част от около 10-те хиляди агенти на "Сигурими" изгубиха своята работа и бяха тласнати в обятията на организираната престъпност.²⁸ Те използваха всички възможности, създадени от ембаргото върху съседна Югославия, и **установиха партньорство с италианската организира престъпност**, която навлезе в Албания непосредствено след рухването на тоталитарния режим. **Една от най-доходните дейности на бившите тайни агенти бе установяването на монопол върху големите операции в контрабандата на петрол за остатъчна Югославия и по-специално за Черна гора.**

Наред с тях в контрабандата се включиха и обикновени граждани, които прекарваха петрол през границата с помощта на лодки, частни коли и дори магарета.²⁹ Контрабандата на петрол достигна своя връх през 1994 г., когато бе открит най-големият канал за транспортиране на петрол по ж.п. линията Дурас през Шкодра до Подгорица. Функционирането на този канал не би било възможно без участието или най-малкото без знанието на властите в Подгорица и Тирана. Според източник от албанската железопътна компания, само през септември 1994 г. над 1 млн. литра петрол са били транспортирани контрабандно от Дурас до Черна гора. /Вж. Схема 1/ Участието на правителствени представители и на бивши агенти на "Сигурими", назначени на ключови постове в митниците и данъчните служби, бе потвърдено от Генц Рули – бивш финансов министър в правителството на Сали Бериша.³⁰

Каналите за трафик на хора към Гърция и Италия също така бяха създадени веднага след свалянето на комунистическия режим. Подобно и на контрабандата на петрол, тези канали се възприемаха от повечето хора като полезни. Това мнение се споделяше от стотици хиляди отчаяни албанци, тръгнали да бягат от бедното си отечество /през първата половина на 90-те години средната заплата в Албания бе около 50 долара, като 20% от албанците печелеха до 20 долара месечно/. Техният трансфер от Албания в Италия се извършваше с помощта на т.нар. скафисти, които изкарваха прехраната си като организираха експедиции с емигранти на борда на бързоходни моторници.³¹ Трафикът на хора до Италия бе развит в сътрудничество с италианската организирана престъпност, в час-

²⁷ Judah. *The Serbs*, pp. 272-273.

²⁸ The Library of Congress. "Albania – A Country Study." *The Library of Congress Country Studies*. April 1992. < <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/altoc.html> > .

²⁹ Djuric. "Da bog podrzi sankcije."

³⁰ Fabian Schmidt. "Sleaze Spreads in Pauperized Albania." *Transitions Online*. 12 July 1999. < <http://www.ijt.cz/session/highlight?url...html&words=schmidt,+albania+%&color> > .

³¹ Schmidt. "Sleaze Spreads in Pauperized Albania." Frederika Randall. "Italy and Its Immigrants." *Nation* vol. 268, no. 20. 31 May 1999. < <http://past.thenation.com/cgi-bin/framizer.cgi?url=http://past.thenation.com/1999/990531.shtml> > .

тност с клана Сакра Корона Унита. Първите контакти бяха свързани с доставката за италианската мафия на оръжие и експлозиви от албанските ѝ партньори, които имаха лесен достъп до депата с албанско оръжие поради тесните им връзки с агенти на бившата "Сигурими". Това сътрудничество скоро се разрасна и включи трафик на дрога и на незаконни емигранти.³²

РУМЪНИЯ

Жестокостта на режима на Чаушеску, бедността и дефицитът на стоки, възникнали в резултат на лошото управление на икономиката, както и от стремежа да се изплати на всяка цена румънският външен дълг, създадоха плодотворна почва за развитието на контрабанда и нелегална търговия в Румъния. Тъй като не бяха в състояние да закупуват суровини и да продават продуктите си на световните пазари, ръководителите на редица големи и малки държавни предприятия се включиха в развитието на огромен черен пазар. Редица агенти на румънската тайна служба, популярно наричана "Сикуритате", също изиграха изключително важна роля в развитието и разширяването на тази дейност, включваща също пране на пари и трафик на наркотици, контрабанда на цигари и на други стоки. Тези нелегални дейности водят началото си от 70-те години, като с тях се целеше получаване на твърда валута за финансиране тайните операции на "Сикуритате" в чужбина. Поради лошите жизнено условия в Румъния обаче, дори привилегированите агенти на тайните служби започнаха да злоупотребяват със своите позиции и да отклоняват част от приходите от контрабандата към личните си банкови сметки в чужбина /предимно в Швейцария/.³³

След 1990 г. редица агенти на "Сикуритате", занимаващи се с контрабанда и други незаконни операции в чужбина, се завърнаха в Румъния и продължиха своя "бизнес" в по-големи мащаби. **Когато в резултат на войната в бивша Югославия бе затворен традиционният "Балкански път" на хероина, Румъния се превърна в една от неговите алтернативи.** Лошото законодателство, колапсът на обществения ред, икономическата рецесия и огромната корупция превърнаха Румъния, според оценката на Геополитическа обсерватория на дрогата /*Observatoire geopolitique des drogues*/, в "най-големия склад на дрога в Източна Европа".³⁴

Една от характерните особености на контрабандата в Румъния бе **съществена роля на чуждестранните граждани в организирането на контрабандните**

³² Randall. "Italy and Its Immigrants."

Frank Cilluffo and George Salmoiraghi. "And the Winner Is... The Albanian Mafia." *Washington Quarterly* vol. 22, no. 4. Autumn 1999. <<http://www.twq.com/autumn99/224Cilluffo.pdf>> .

Observatoire Geopolitique des Drogues. "Albania." *Observatoire Geopolitique des Drogues Annual Report*. 1997. <http://www.ogd.org/rapport/gb/RP06_3_ALBANIE.html> .

³³ Federation of American Scientists. "Department of State Security." *Federation of American Scientists Intelligence Resource Program*. 5 September 1998. <<http://www.fas.org/irp/world/romania/security.htm>> .

Alina Mungiu – Pippidi. "Crime and Corruption after Communism: Breaking Free at Last – Tales of Corruption from the Post-communist Balkans." *East European Constitutional Review* vol. 6, no. 4. Fall 1997. <<http://www.law.nyu.edu/eecr/vol6num4/feature/breakingfree.html>> .

George Baleanu. "Romania at a Historic Crossroads." *Conflict Studies Research Centre*. <<http://www.ppc.pims.org/Projects/CSRC/g65.htm>> .

³⁴ Observatoire Geopolitique des Drogues. "Romania." *Observatoire Geopolitique des Drogues Annual Report*. 1997. <http://www.ogd.org/rapport/gb/RP07_4_ROUMANIE.html> .

канали. Това бе един от резултатите от управлението на Чаушеску, който в стремежа си към привличане на средства за изплащане на външния дълг, покани десетки хиляди студенти от развиващите си страни и в частност от арабския свят да се учат в Румъния. По време на стоковия дефицит през 80-те години мнозина от тях се превърнаха в "бизнесмени" и станаха основни доставчици за разширяващия се черен пазар. През 1990 г. голям брой араби бяха сред първите, които легализираха този "бизнес", използвайки го като прикритие за разширяващите се контрабандни мрежи. Арабското присъствие бе особено силно в търговията на наркотици и цигари. Най-големите конкуренти на арабските контрабандисти бяха турските граждани от кюрдски произход, които контролираха доставката на хероиновите пратки от Турция през Румъния за Западна Европа. Съществуват признаци, че постъпленията от тази контролирана от кюрдите търговия с хероин са били използвани за финансирането на Кюрдската работническа партия /ПКК/.³⁵

Подобно на всички други съседи на Сърбия, **Румъния също така използва възможностите, предоставени от налагането на ембарго срещу остатъчна Югославия.** През 2000 г. тогавашният президент Константинеску обвини своя предшественик и сегашен президент Илиеску, както и външния министър Мелескану, че са участвали в схема за контрабанда за Сърбия /Вж. Схема 1/. Подобни обвинения не са нещо странно в политическите борби в югоизточна Европа и би трябвало да се възприемат с резерви. Трудно е да се повярва обаче, че операции, включващи до 1000 ж.п. вагона, натоварени с горива, които са пресекли румънско-сръбската граница при Жимболия, са убегнали от вниманието на някои висши румънски официални лица.³⁶

Румъния бе също така сред най-големите износители на оръжие за различните враждуващи страни в бивша Югославия по време, когато бе наложено международно оръжейно ембарго за тях. **Незаконните доставки на оръжие се контролираха от бивши членове на "Сикуритате" и от войскови офицери.** Виктор Станкулеску, бивш ръководител на снабдяването на Румънската армия и член на трибунала, осъдил на смърт Чаушеску, почти веднага след революцията стана собственик на редица фирми за търговия с оръжие /всички те продаваха оръжие на Хърватия и Сърбия/.³⁷

БЪЛГАРИЯ

В България първоначално контрабандните канали бяха създадени от комунистическата държава и бяха контролирани от Държавна сигурност. За съжаление доказателствата за тази престъпна дейност липсват. Това, което е останало в наследство, са разкази на анонимни участници в контрабандните канали и някои косвени доказателства. Сред тях са и обвиненията от страна на западните държави за контрабанда на оръжие, наркотици, медикаменти и акцизни стоки.

³⁵ Ibid.

³⁶ Marian Chiriac. "Romanian Smuggling Scandal Sparks Political Turmoil." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 156. 14 July 2000, <http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20000714_4_eng.txt> .

³⁷ Roman Frydman, Kenneth Murphy and Andrzej Rapaczynski. *Capitalism with a Comrade's Face*. Budapest: Central European University Press, 1998, pp. 45-46.

Известно е, че в края на 70-те години в държавната монополна структура за износ на оръжие е създадена специална дирекция, позната под името "скрит транзит". Нейната основна дейност е била контрабандата на оръжие за трети страни. Оперативното ръководство се е осъществявало от група служители от Второ главно управление на Държавна сигурност. Освен за оръжие, каналите се ползвали за нелегално преминаване на хора – главно преследвани в собствените си държави за комунистическа или терористична дейност и дори за трафик на исторически ценности.

В реализацията на трафика през разглеждания период са включвани граждани или емигранти от палестински, сирийски, кюрдски, турски, ирански и албански произход. Повечето от тях са имали контакти с ислямистки, екстремистки или комунистически групи в собствените си страни и чужбина, което им е помагало да изградят надеждни канали през няколко държавни граници – както за Близкия изток и Азия, така и към Западна Европа. За улесняване и регламентиране на плащанията са били създадени редица задгранични дружества. Една от функциите на тези фирми, през които контрабандно са били внасяни техника и технологии, получени незаконно от западни фирми, е била и заобикаляне ограниченията на КОКОМ (COCOM = Coordinating Committee for Multilateral Export Controls). На базата на контрабандни технологии в България са се развивали цели отрасли от икономиката.

В периода 1987-89 г. на отделни лица бе предоставен контролът над част от тези канали и огромни права да се разпореждат с фирмите под прикритие, което ги превърна в техни естествени наследници и им позволи да отклоняват средства в лични сметки. По данни на МВР, към началото на 1991 г. България е притежавала над 250 фирми в Германия, Италия, Франция, Австрия, Англия, Индия и др. Това са дружества с ограничена отговорност, акционерни и командитни дружества, в които са били инвестирани около 160 млн. долара. Данни от 1989 г. сочат, че стокооборотът им е над 1,1 млрд. долара. Отделно износът на българска продукция от задграничните дружества е над 600 млн. долара. Съдбата на тези фирми сега е неясна.

След разпадането на тоталитарната система и последвалата я кадрова промяна при трансформирането на органите на Държавна сигурност в периода 1990-1993 г. Министерството на вътрешните работи напуснаха или бяха съкратени хиляди полицаи, които взеха със себе си голяма част от архива от досиета на агенти, връзки и механизми за заобикаляне на законите по границата.

Същевременно възникналият вакуум при упражняване на контролните функции от страна на държавата, както и икономическият спад, особено в периода 1989-1991 г., **създадоха благоприятни условия за стокова контрабанда, предназначена за задоволяване на вътрешното търсене на голяма номенклатура от стоки.** Ако до 10 ноември 1989 г. Държавна сигурност участваше най-вече в контрабанда за други страни или в транзитирането на наркотици и забранени стоки, то след тази дата същите контрабандни канали започнаха да се използват за контрабанден внос на всичко, което може да се продаде в България. Заобикаляйки плащането на мита, такси и акцизи, определена прослойка от бивши полицаи и партийни дейци се облагодетелстваха незаконно и акумулираха огромни финансови средства.

* * *

С началото на прехода си към демокрация и пазарна икономика Македония, Албания, Румъния и България трябваше да преодолеят редица трудности. Бързите политически и икономически промени, увеличаващата се безработица и все по-голямата ножица между заплати и цени принудиха много хора да участват в сивата икономика и черния пазар. Премахването на строгите ограничения за движението на стоки и хора /особено в случая с Албания и Румъния/ означаваше и отпадане на редица препятствия, които дотогава спираха хората от участие в сенчестата икономика. През първите години на промените контрабандата се превърна в национален феномен, толериран от властите с оглед избягването на социални напрежения сред обеднялото население. Това население бе изкушено да се включи в масова контрабанда на петрол за остатъчна Югославия и в куфарната търговия. Разбира се, участието на редица висши държавни чиновници в масовата контрабанда е друга, дори по-съществена причина, която обяснява защо през първата половина на 90-те години нямаше буквално никакви опити от страна на съответните държави за противопоставяне на този феномен.

1.4. ПРИВАТИЗИРАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ КОНТРАБАНДНИ КАНАЛИ В ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ

Контрабандните канали, създадени полуофициално – т.е. със знанието, ако не с прякото участие на високопоставени държавни дейци – твърде скоро бяха "приватизирани" от хора и групи от управляващите елити, разполагащи с необходимите връзки. Личното забогатяване засенчи всяка друга потенциална полза за държавата и за мнозинството от населението, чието доверие и подкрепа бързо ерозираха. Най-драстичният случай бе този в контролираните от Сърбия територия на Хърватия и в някои части на Босна и Херцеговина. Поредицата от военни поражения през 1995 г. беше пряк резултат от тоталната деморализация сред защитниците им, причинена от корумпираността на управляващите.

Положението не бе много по-различно и в други страни от региона, където контрабандата и незаконната търговия започнаха сериозно да застрашават нормалното функциониране на държавата. Някои мерки за ограничаване на контрабандата бяха предприети в страните, които не участваха във войната, не бяха обект на санкции и смяната на правителствата бе възможна / Македония, Албания, Румъния и България/. За съжаление, в повечето случаи тези мерки бяха неефективни и при промяна на правителствата това водеше единствено до заместване на хората, участващи в контрабандата. В Хърватия, Босна и Херцеговина, Черна гора и Сърбия, където поради специфичните условия и преди всичко участието им във войната едни и същи режими се запазиха в течение на почти дванадесет години, всички опити за ограничаване потока на контрабандните стоки бяха само козметични /ако изобщо бяха предприемани такива/.

Процесът на "приватизация" на контрабандните канали се разви през 1992 г. във всички страни от региона и приключи в общи линии през 1995 г. Единственото изключение бе Косово, където този процес се наблюдаваше през периода от 1997г., когато на сцената се появи Армията за освобождение на Косово като важен регионален фактор, до 1999 г., когато се разгърна кампанията на НАТО срещу режима на Милошевич. През същия период каналите, които първоначално бяха създадени предимно за контрабанда на оръжие и петрол, включиха и други стоки, като например наркотици, крадени коли, цигари, алкохол и т.н. На-

чалото на постоянно увеличаващата се балканска търговия с хора също може да бъде отнесено към периода 1992-93 г. Тази търговия е свързана с доходния бизнес на "подпомагане" на бежанците да напуснат зоната на военните действия.

ХЪРВАТИЯ

Скоро след създаването си контрабандните канали в Хърватия бяха монополизирани от сравнително тесен кръг служители на Министерството на отбраната и от най-висшите чинове на хърватската армия. Ядрото на тази група бе съставено от бивши членове на Френския чуждестранен легион и други наемни армии в света, които се завърнаха в Хърватия през 90-та година. Тогава страната не разполагаше с образовани и опитни военни кадри /особено офицери/ и бившите наемници запълниха тази празнина. Някои от тях бяха произведени само в течение на няколко месеца в най-висши армейски чинове и скоро изцяло установиха своя контрол върху незаконната търговия на Хърватия с оръжие.³⁸ При това личното обогатяване изцяло засенчи военновременните усилия и декларираната цел за освобождаване на Хърватия. Този факт стана особено очевиден поради развиването на търговски отношения с официално декларираните врагове³⁹:

- По време на войната в Босна и Херцеговина хърватската армия закупи значително количество оръжие от сърбите.
- В замяна на това хърватите продаваха петрол на своите "врагове". Един от босненските сръбски генерали твърди, че през 1993-94 г. босненските сръбски войски, разположени в западна Босна, изцяло са използвали горива, доставени от Хърватия.
- Според някои анализатори, войната избухнала през 1993 г. между босненските хървати и босненските мюсюлмани била причинена от противоборството помежду им за контрола върху търговията с горива в Централна Босна, в която били ангажирани хърватски и мюсюлмански полувоенни дейци.

Генерали и наркотици

Редица хърватски генерали бяха сред водещите фигури в трафика на дрога. Те използваха военната база Шепурине, близо до Задар, където се обучаваха хърватските специални сили. Там бе доставян кокаин от Южна Америка /предимно от Боливия, където живееха редица видни хърватски емигранти преди да се завърнат през 1990 г. в Хърватия/ и хероин от Турция /който бе пренасян през Сърбия и Босна/. Тези дроги бяха пренасяни и след това разпространявани с коли на военната полиция в различни места, откъдето се снабдяваха "пазарите" на Далмация и Херцеговина. Един от въпросните генерали бе арестуван през 2000 г. и обвинен, че е участвал в контрабандирането на 665 кг. кокаин, хванат в хърватското пристанище Риека през декември 1999 г.⁴⁰

Вече по време на войната контрабандните канали бяха разширени, като включиха хероина и другите наркотици. **Част от приходите от търговията с наркотици бе използвана за закупуване на оръжие, но по-голямата част бе отклонена към личните сметки на онези, които бяха ангажирани с тази контрабанда.** Често дрогите бяха заплащани с крадени коли. Цели конвои с крадени луксозни коли, организирани от висши офицери и агенти на тайните служби, пътуваха

през Херцеговина към Черна гора и Сърбия, докато в обратна посока се транспортираше хероин.⁴¹

³⁸ Ivica Djikic. "Legija stranaca d.d." *Feral Tribune* no. 803. 30 June 2001. <<http://search.feral.hr/arhiva/2001/803/ratnici.html>> .

³⁹ Judah. *The Serbs*, pp. 248-251.

Silber and Little. *Yugoslavia*, pp. 293-294.

⁴⁰ Jasna Babic. "Details Behind the Andabak Arrest and the Leutar Murder." *Nacional* no. 254. 28 September 2000. <<http://www.nacional.hr/htm/254040.en.htm>> .

⁴¹ Djikic. "Legija stranaca d.d."

"Nacional otkriva tko je glavni narkoboss u Hrvatskoj." *Nacional* no. 258. 26 October 2000. <<http://www.nacional.hr/htm/258003.hr.htm>> .

Хърватските власти оправдаваха бума на контрабандата и собствената си неспособност или нежелание да прекъснат този поток с факта, че Хърватия също е ангажирана във военен конфликт и че една трета от хърватската територия не се намира под техен контрол. Освобождаването на тези територии бе обявено за абсолютен приоритет над всичко останало, включително и борбата срещу организираната престъпност и нелегалната търговия. Наред с това, много от висшите чиновници, които бяха въвлечени в контрабандата, се ползваха с абсолютен имунитет срещу разследвания, поради статута си на "защитници на родината".

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Видни фигури от трите враждуващи лагера в Босна и Херцеговина също използваха редица възможности за обогатяване, предложени от контрабандата във военната зона. През цялото време на войната редица населени места в рамките на републиката бяха обявени за "бизнес-райони". Като такива на тях им бяха спестени ужасите на войната. В подобни райони, например в Цазинска Крайна, Тузла и Вареш, **криминалните групи от трите враждуващи лагера се срещаха за да правят бизнес и да продават или купуват контрабанди стоки** като оръжия, петрол, цигари и хранителни стоки - предимно сол, захар, брашно и олио.⁴² Само през 1993 г. босненските хървати са заплатили около 5 млн. германски марки за оръжие, "внесено" от Сърбия. Босненският бизнес с петрол бе контролиран от представители на политическия елит⁴³:

- Редица дейци, близки до ПДД и ХДО имаха монопол върху доставките на горива за босненските сърби.
- От страна на босненските сърби отговорник за петролния "внос" в Република Сръпска, бе братът на председателя на босненския сръбски парламент.

Автономната провинция "Западна Босна"

Населената предимно с мюсюлмани провинция, разположена в западна Босна и известна като Цазинска Крайна, след провъзгласяването на нейното отделяне от Босна и Херцеговина като Автономна провинция "Западна Босна" бе освободена от петролното ембарго. Поради това горивата се внасяха легално от Хърватия със знанието на представители на ООН. Но внесените количества надвишаваха многократно нуждите на провинцията. Остатъкът бе контрабандиран към населените със сърби територии на Босна и Херцеговина и дори към Сърбия. /Вж- Схема 1/⁴⁴

- Сред най-високопоставените контрабандисти на петрол бе също така и лидерът на самопровъзгласилата се "Автономна провинция Западна Босна".

Черният пазар в обкръжените градове като Сараево и Сребреница се контролираше от босненско-мюсюлманските защитници, които бяха снабдявани от обкръжилите ги части. В Сараево мюсюлманската мафия

през цялата война контролираше картелна система, която поддържаше астрономически високи цени на стоките. Хранителните стоки се продаваха до 15 пъти над цената, за която бяха закупвани от сръбските контрабандисти. В Сребреница черният пазар бе под ръководството на командир от босненската мюсюлман-

⁴² UN Commission of Experts. "Annex III. The Military Structure, Strategy and Tactics of the Warring Factions, Part II: Summary and Conclusions." *Final Report of the United Nations Commission of Experts*

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Judah. *The Serbs*, pp. 245-249.

Udovicki and Ridgeway, editors. *Burn This House*, pp. 191-192.

ска армия в града и търгуваше със стоки, предоставени изключително от сърбите и с конфискувана хуманитарна помощ.⁴⁵

Произходът на процъфтяващата сега в Босна търговия с хора също може да бъде отнесен към годините на войната. Изнудването и рекетърството на бежанците бе сред най-изгодните "бизнес-операции" в Босна и Херцеговина. Съществуват множество примери за това:

- През този период се появиха редица фалшиви туристически агенции, които вземаха между 500 и 1000 германски марки на човек за еднопосочни "екскурзии" от Босна до сръбско-унгарската граница.⁴⁶
- С помощта на лодки се превозваха бежанци през река Сава в Хърватия и през река Дрина в Сърбия. И тук таксите бяха от същия порядък, докато таксите за пресичане на мостове бяха по-евтини.⁴⁷
- Публичните домове в Босна и Херцеговина, където жени и момичета бяха държани като сексуални робини и бяха подложени на нечовешко отношение и често препродавани, също така се появиха по време на войната и процъфтяват оттогава.⁴⁸

Преди сключването на Дейтънското споразумение, с което бе прекратена войната в Босна и Херцеговина, всеки опит да се прекъсне незаконната търговия бе обречен на провал. Парализата на съдебната система, липсата на полиция и митници, както и дори на ясно очертани и признати граници, се съчетаваше с нежеланието на управляващите да се справят с този проблем. Контрабандата и войната образуваха затворен кръг, в който сраженията пораждаха нуждата от контрабанда, а приходите от последната бяха стимул за контрабандистите да продължават войната колкото се може по-дълго.

СЪРБИЯ

Сръбската Държавна тайна служба /СДБ/, която първоначално създаде контрабандни канали за да подпомогне Сърбия срещу международните санкции и особено за да поддържа оперативността на сръбската военна машина, постепенно се трансформира в полумафиотска организация. Под личното ръководство на Милошевич тя започна да контролира икономическия, политическия и криминалния живот в Сърбия. До голяма степен незаконната търговия на републиката бе контролирана от първия заместник-ръководител на СДБ, директор на митниците и дясна ръка на Милошевич Михаил Кертеc. Той отговаряше за "износа" на оръжие за Хърватия и Босна и Херцеговина и за "вноса" на петрол и нар-

⁴⁵ Silber and Little. *Yugoslavia*, pp. 295-296.

Chuch Sudetic. *Blood and Vengeance: One Family's Story of a War in Bosnia*. New York: Penguin Books, 1999, pp. 243-244.

Vildana Selimbegovic. "Zlatni ljljan mafije." *Dani* no. 146. 17 March 2000.

< <http://www.bhdani.com/arhiv/2000/146/t1461.htm> > .

⁴⁶ UN Commission of Experts. "Annex III. A: Special forces, Part IV: Analysis of Reported Paramilitary Activity by Geographic Location, Section A: Bosnia-Herzegovina (Bijelina county)." *Final Report of the United Nations Commission of Experts*.

⁴⁷ UN Commission of Experts. "Annex III. A: Special forces, Part IV: Analysis of Reported Paramilitary Activity by Geographic Location, Section A: Bosnia-Herzegovina (Bosanska Raca county)." *Final Report of the United Nations Commission of Experts*.

⁴⁸ UN Commission of Experts. "Annex III. A: Special forces, Part IV: Analysis of Reported Paramilitary Activity by Geographic Location, Section A: Bosnia-Herzegovina (Sarajevo county)." *Final Report of the United Nations Commission of Experts*.

котици. В качеството си на шеф на митниците Кертес назначаваше еднолично повечето сръбски офицери в митническата администрация, за да си гарантира личната им лоялност и за да гарантира, че тази институция ще функционира като частна служба на режима. Около 800 от 2300-те митнически офицери по времето на Кертес бяха от родното му място – Бачка Паланка. Кертес бе обвинен, че е злоупотребявал със средства, събрани от митниците и отклонени към различни лични сметки.⁴⁹

Сръбските тайни служби се включиха сериозно в търговията с наркотици.

Някои от най-известните гангстери, осъществяващи трафик на дрога, като Желко Разнятович-Аркан и Дарко Асанин, бяха техни агенти. Парите от трафика на наркотици обикновено се прехвърляха на банкови сметки в Македония и Кипър, които вече бяха използвани от тайните служби на социалистическа Югославия за пране на пари, спечелени от нелегална търговия с оръжие. През 90-те години агенти на тайните служби ликвидираха редица криминални дейци, които се опитаха да конкурират СДБ в трафика на наркотици. В резултат на това Сърбия стана известна с поредица убийства в мафиотски стил, чиито извършители никога не бяха разкривани и арестувани. Митническите офицери конфискуваха наркотици от трафикантите /особено на българо-сръбската граница/, но вместо да ги унищожат, ги предаваха на СДБ. От своя страна агентите на тази служба ги продаваха на вътрешния пазар или ги прехвърляха извън Сърбия. Счита се, че такава е съдбата на над 600 кг. хероин с чистота 93%, открит от полицията непосредствено след падането на режима на Милошевич в сейф, нает от СДБ в една от белградските банки.⁵⁰

Златото на Милошевич

Един от най-важните източници на приходи за режима на Милошевич бе златото от мината Бор, която на времето бе една от най-големите предприятия и един от най-големите източници на приходи в твърда валута в Югославия. След 1991 г. парите, спечелени от продажбата на злато в Бор, бяха отклонявани към различни банкови сметки – предимно в Швейцария и Кипър, но също и в други страни, вместо да постъпват в държавния бюджет. Само в периода между 1998 г. и 2000 г. швейцарските авиолинии транспортираха от Белград до Швейцария злато на стойност 6,8 милиона долара. Официално тези доставки бяха декларирани като доставки на мед. След продажбата на златото, парите бяха преведени на сметката на малката кипърска компания MCC Overseas Trade Ltd.⁵¹

В случая със Сърбия международните санкции се превърнаха в същия повод за въвличането на елитите в незаконна търговия, каквато за Хърватия и Босна и Херцеговина бе избухването на войната. Контрабандата бе необходима, за да се помогне на Сърбия да оцелее в условията на "несправедливо наложените санкции". Това извинение бе широко споделяно от сръбската публика, гражданското общество и повечето опозиционни партии. Преди 1995 г. не бяха формули-

⁴⁹ Ikonc. "Serif iz Hajducke sume."

Dejan Anastasijevic. "Noc dugih pendreka." *AIM Press*. 27 October 1996.

< <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/199610/61027-002-pubs-beo.htm> > .

"Milosevic's Money Man was Model of Corruption." *Balkan Times*. 2001.

< <http://www.balkantimes.com/html/english/12732.htm> > .

⁵⁰ Ian Traynor. "Milosevic Ally Linked to Heroin Stash." *Guardian*. 16 March 2001.

< <http://www.guardian.co.uk/Archive/Article/0,4273,4153135,00.html> > .

Philip Schwarm. "A Pistol, a Badge and Heroin." *AIM Press*. 12 March 2001.

< <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/200103/10322-011-trae-beo.htm> > .

Observatoire Geopolitique des Drogues. "Yugoslavia." *Observatoire Geopolitique des Drogues Annual Report*. 1997. < http://www.ogd.org/rapport/gb/RP06_2_YOUGOSLAVIE.html > .

⁵¹ "Zlate Slobove jame." *Dnevnik*. 13 March 2001.

< <http://www.dnevnik.si/cgi/view.exe?w=dn.13.3.2001.a17hj> > .

"Златното момче Милошевич." *Форум no. 79*. 16 March 2001.

< <http://www.forum.com.mk/Arhiva/Forum79/panorama/panorama.htm> > .

рани никакви искания за борба срещу нелегалната търговия, въпреки факта, че бе повече от ясно, че контрабандата допринасяше единствено за оцеляването на режима на Милошевич.

ЧЕРНА ГОРА

Контрабандата на петрол и цигари в Черна гора се превърна във важен източник на доходи за поддръжката на сръбските военни операции в Босна и Херцеговина. Скоро обаче огромните приходи от тази търговия изкуши онези, които я контролираха, да отклоняват буквално всички пари към собствените си сметки в Швейцария. Битката за разпределянето на тези приходи е може би една от причините за засилващото се недоволство на Джуканович от режима в Белград. Има основания да се твърди, че внезапното трансформиране на Джуканович в "демократ" и в радетел на независимостта на Черна гора е свързана с решимостта му да запази контрола си върху незаконната търговия в републиката.⁵²

Цигареният бизнес скоро се превърна в най-доходоносната икономическа дейност на тази република. Според италианските следователи, контрабандата на цигари създава почти половината от БНП на Черна гора. Освен "внасянето" на количества, които са повече от достатъчни, за да заситят вътрешния пазар, включващ освен Черна гора и части на Сърбия, Косово и Босна и Херцеговина, черногорските контрабандисти започнаха да изнасят цигари и в Италия. Малки флотилии от скоростни моторници започнаха да сноват всяка нощ между пристанището Бар до италианския бряг. Тези моторници обикновено носят на борда си между 350 и 550 бокса цигари, всеки от които на стойност 100 щатски долара. В Италия цигарите бяха получавани от членове на мафиотския клан Сакра Корона Унита, който контролира прилежащото крайбрежие. Според очевидци, на всеки бокс цигари, който пристига или напуска Черна гора, се е плащала "такса" от 10 долара. **Счита се, че черногорското правителство е печелило по 700 млн. долара годишно от търговията с цигари.**⁵³

Често моторниците, с които се контрабандираха цигари през Адриатика, са носели на борда си и наркотици. Има достатъчно сведения да се предположи, че търговията с наркотици в Черна гора е била развита и до известна степен контролирана от италианската организирана престъпност и по-специално от Сакра Корона Унита и от Камората, базирана в Неапол. Двата клана изцяло са контролирали търговията през Адриатическо море. Изготвеният в Турция хероин /наред с цигарите/ бил доставян в Бари и други по-малки италиански пристанища, докато в обратна посока се прекарвало оръжие, кокаин и синтетични наркотици, за да бъдат разпространявани от черногорските партньори на мафията на Балканския полуостров.⁵⁴

⁵² Nicholas Foster and Sead Husic. "Probe into Montenegro's Role at Illegal Cigarette Trade." *Financial Times*. 9 August 2001.

⁵³ Djuranovic. "Prekid sverca cigaretama na relaciji Crna gora - Italija." Zeljko Ivanovic. "Speedboats, Cigarettes, Mafia and Montenegrin Democracy." *Institute for War & Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 83. 12 October 1999. <http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_19991012_3_eng.txt> .

⁵⁴ Observatoire Geopolitique des Drogues. "Yugoslavia."

Черногорските контрабандисти по всяка вероятност са имали тесни връзки в министерствата на отбраната и вътрешните работи. Транспортирането на хероин от Черна гора през Адриатика до Италия е крайната точка на новия път за трафик на наркотици, преминаващ от Турция през България и Македония до Косово, а оттам през Албания или Черна гора. Този път бе създаден като алтернативен на традиционния "Балкански път" през Белград и Загреб, след като последният бе прекъснат в резултат от конфликта. В края на 1995 г. "Балканският път" бе възобновен, което доведе и до конфликт на интереси между високопоставени кръгове в Белград и Подгорица, замесени в трафика на наркотици. Това е допълнително обяснение за влошаващите се отношения между Сърбия и Черна гора през разглеждания период.⁵⁵

КОСОВО

В началото на 1997 г. АОК бе вече достатъчно силна и добре екипирана армия от тип "герила". **Тя изцяло контролираше разрастващата се търговия с хероин, която преминаваше през Косово.** Считаше се, че трафикът на хероин е бил контролиран от т.нар. "15 фамилии", съставлящи гръбнака на АОК. С помощта на тази организация въпросните кланове достигнаха до реална власт в Косово след интервенцията на НАТО. Мнозина от членовете на 15-те фамилии са добре известни на западноевропейските правозащитни агенции и някои от тях вече са били арестувани в Западна Европа за трафик на наркотици.

Оръжие и наркотици

Един от основните доставчици на оръжие за АОК бе арестуван през февруари 1999 г. в Прага и екстрадиран в Норвегия, след като бе разкрито, че е избягал от затвора, където е излежавал присъда от 14 години за трафик на хероин. Друг трафикант, който купувал оръжие за АОК, също бе арестуван в началото на 1999 г. в италианското пристанище Бриндизи. През 1998 г. германската федерална полиция замрази две сметки в Дюселдорф банк след като разкри, че са били използвани за пране на пари от наркотрафик. Сметките принадлежали на организацията "Обединено Косово" и се предполага, че са били контролирани от тогавашния министър-председател на т.нар. "косовско правителство в изгнание".⁵⁶

В своя доклад от 1998 г. **Агенцията за борба срещу наркотиците на САЩ /DEA/ поставя косоварските трафиканти на наркотици на второ място след турските банди по доставка на хероин за западноевропейския пазар**⁵⁷:

- В Германия, Австрия, Швейцария и Чехия те контролират над 70% от пазара на хероин.
- Германските агенти по наркотиците считат, че приходите на косоварите от търговия с хероин в Германия са достигнали 1,5 млрд. долара и че те са изпразили получените от тази търговия пари в над 200 банкови сметки и във валутните бюра.
- Унгарската полиция счита, че косоварите контролират 80% от местния хероин пазар.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Peter Klebnikov. "Heroin Heroes." *Mother Jones*. January/February 2000. > <http://www.balkanpeace.org/cib/kam/kosd/kosd02.shtml> > .

⁵⁷ Balkan – Albania – Kosovo – Heroin – Jihad." *The Centre for Peace in the Balkans Analysis*. May 2000. < <http://www.balkanpeace.org/our/our03.shtml> > .

"The KLA and the Heroin Craze of the 90s." *Montreal Gazette*.

Alex Roslin. "After Kosovo: A Marriage of Heroin and War in the New Millenium." *Canadian Dimension* vol. 34, issue 2. March/April 2000.

Brian Whitmore. "A New Drug Route Is Traced to the Old Balkans Anarchy." *Boston Globe*. 3 June 2001. < <http://www.earlham.edu/archive/opf-l/June-2001/msg00014.html> > .

- Скандинавските власти също твърдят, че косоварите контролират над 80% от пазара на хероина в техните страни.
- През 1997 г. Интерпол докладва, че 14% от арестуваните за трафик на хероин са албанско говорещи и че средното количество дрога, открита в тях в момента на ареста е било 120 грама хероин. Това е голямо количество, ако се сравни със средните разкрития на хероин сред неалбанско говорещите трафиканти – по 2 грама.

По време на конфликта в Косово от 1999 г. същите контролирани от АОК контрабандни мрежи в тясно сътрудничество с албанските трафиканти и италианската мафия транспортираха нелегално десетки хиляди бежанци до Италия, а оттам към другите европейски страни. Средната такса достигна 1000 долара на човек. Освен това, според някои доклади, момичета са били отвлечани от бежански лагери, а след това са били прехвърляни в Италия или Гърция, където са били принуждавани да проституират. Във Влора /Албания/ едно 16-годишно косоварско момиче бе убито при неуспешен опит да бъде отвлечено от бежански лагер. Има и случаи, когато членове на семейства продават своите дъщери, сестри или жени на трафикантите.⁵⁸

Въоръженото въстание на АОК и последвалите сблъсъци между нея и югославските сили за сигурност разрушиха дори последните останки от законност и ред в тази провинция и по такъв начин дадоха свобода на действие на трафикантите на наркотици. Обявената цел на търговията с наркотици продължаваше да е "освобождането на Косово от сръбската окупация", докато в действителност, тя обслужваше личното обогатяване на 15-те фамилии и подготвяното установяване на контрол върху Косово след неговото "освобождане". Това бе очевидно и за мнозинството от косоварските избиратели, които по време на изборите през 2001 г. дадоха подкрепата си на Демократичната лига на Косово на Ибрахим Ругова, а не на свързаната с АОК Демократична партия на Косово. Тъй като не съществуваше власт, която би могла да спре трафика на дрога, нямаше и мерки срещу незаконната търговия преди идването на Мисията на ООН в Косово /UNMIK/, поела администрацията на провинцията през 1999 г.

МАКЕДОНИЯ

Търговията с наркотици се превърна във важен елемент и на македонските контрабандни мрежи. Поради временното затваряне на "Балканския път" основният поток на доставките на хероин от Турция за Западна Европа се преориентира и започна да преминава през Македония. Освен че бе транзитна страна, Македония се превърна във важна производителка на наркотици⁵⁹:

- Македонската химическа индустрия, която бе докарана до банкрут след като загуби абсолютно всичките си предишни пазари, се преориентира към прои-

⁵⁸ Janine Di Giovanni. "Refugees Face a New Terror." *The Times*. 4 May 1999.

U. S. Department of State. "1999 Country Report on Human Rights Practices – Albania." *US Department of State Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor*. 25 February 2000. < http://www.state.gov/www/global/human_rights/1999_hrp_report/albania.html > .

⁵⁹ Observatoire Geopolitique des Drogues. "Macedonia." *Observatoire Geopolitique des Drogues Annual Report*. 1997. < http://www.ogd.org/rapport/gb/RP06_4_MACEDOINE.html > .

U. S. Department of State. "1997 International Narcotics Control Strategy Report." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 1998. < http://www.state.gov/www/global/narcotics_law/1997_narc_report/europ97.html > .

зводството на химически прекурсори, които след това бяха пренасяни контрабандно в Турция и използвани за производството на хероин.

- Голямата продукция на мак в тази страна, която преди бе регулирана много стриктно от югославските закони и бе продавана изключително на скопската фармацевтична фабрика "Алкалоид", бе оставена без сериозен контрол. Повечето от тази продукция започна да се преработва в опиум, продаван на разширяващия се вътрешен пазар или пренасян незаконно в другите страни в района.

Съществуват достатъчни сведения, които подкрепят твърдението, че търговията на хероин в Македония е почти изцяло контролирана от граждани с албански произход. Това е почти неизбежният и злостен резултат от изолирането на етническите албанци от легалния и постоянно свиващ се пазар на труда в Македония. Тъй като нямат алтернатива, освен селското стопанство или търговията на дребно, много албанци се ориентираха към черната икономика и незаконната търговия.

Влошеното икономическо състояние на републиката тласна и съществена част от славянското население на Македония по същия път. Трябва обаче да се отбележи, че през този период се установява разделение на труда между трафикантите от македонски и албански произход. Славяните се специализирали предимно в т.нар. "куфарна търговия", включваща стоки като алкохол, хранителни продукти, дрехи и др. Тези стоки са закупувани в България или Турция и са прекарвани нелегално в Македония /като за това се плаща обикновено подкуп на митничарите/, където са продавани на черния пазар. Тази разновидност нелегална търговия се счита за "морална" и по такъв начин допустима за мнозинството от жителите.

От друга страна македонските албанци са свързани с трафика на наркотици и оръжие, както и с трафика на жени, принуждавани да проституират. Съществуват също така ясни индикации, че трафикантите на хероин са тясно свързани с македонските албански политически кръгове. Изглежда, че приходите от трафика на наркотици съставят важна част от финансирането на албанските политически партии в Македония.⁶⁰

По време на парламентарните избори през 1998 г. на власт дойде нова коалиция /включваща ВМРО-ДПМНЕ - Вътрешномакедонската революционна организация, Демократичната алтернатива – ДА и ДПА – Демократичната партия на албанците/, която обеща да се бори срещу корупцията. Вместо това обаче, при управлението ѝ корупцията и контрабандата получиха застрашаващо развитие. Най-често срещаните схеми за митнически измами в тази страна включват⁶¹:

⁶⁰ Observatoire Geopolitique des Drogues. "Macedonia." Zeljko Bajic. "Crime and Politics in Macedonia." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report no. 107*. 14 January 2000. <http://www.iwpr.net/index.pl?balkans_200001.html> . Saso Klekovski. "Blame the Economy in Macedonia." *OK.MK*. 5 September 2001. <<http://www.ok.mk/news/story.asp?id=919>> .

⁶¹ "Организираны криминални групи го превземат шверцот со акцизни стоки." *Дневник*. 5 February 2001. Branka Nanevska. "In the Quicksand of Corruption." *AIM Dossiers: Corruption in the Countries of South-Eastern Europe*. October 2001. <<http://www.aimpress.ch/dyn/dos/archive/data/2001/11029-dose-01-11.htm>> .

- Деклариране, че стоките са само транзитно преминаващи през Македония, докато всъщност са предназначени за вътрешния пазар, където се продават без мита и такси.
- Стоки се изнасят в чужбина /най-често за Косово и Сърбия/, а след това се контрабандират обратно в Македония. Тази схема обикновено е използвана за контрабандата с цигари. Произведените в Македония цигари се изнасят без мита в Сърбия, а след това се внасят контрабандно обратно и се продават на черния пазар.
- В документите се фалшифицират стойността, количеството, качеството, типа или произхода на стоките с оглед намаляване на заплащаните такси и мита.
- Митничарите се подкупват за да пропуснат стоките, без да ги проверяват.

По време на изборите в Македония през 1998 г. възникна ситуация, която се наблюдава и в други страни от района – предизборната кампания, в която обещанието за борба срещу корупцията и контрабандата, на свой ред допринася за увеличаването им. Този привиден парадокс се дължи на факта, че точно през този период контрабандистите увеличават нелегалната търговия както за да си създадат резерви за неясното бъдеще, така и за да се възползват от възникващия вакуум на властта между изборите и встъпването в длъжност на новото правителство. След като последното влезе в ролята си, се предприемат бързи и широко оповестени стъпки – някои контрабандни канали се затварят, а някои от участващите в тях /най-често включващи отделни митничари/ могат да бъдат дори арестувани и уволнени. Общият обем на контрабандата обаче рядко е повлиян от подобни мерки. Това се дължи на обстоятелството, че новоназначените служители, близки до новото правителство, на свой ред установяват контрол върху контрабандните мрежи. Такъв бе примерът в Македония през 1998 г.

АЛБАНИЯ

В Албания организирани престъпни групировки, подобно и на двете основни политически партии, с които бяха свързани, са разделени по географски и етнически признак. В северна Албания, където обитават гегите, е крепостта на Демократичната партия и на криминалните кланове – фарите, които в сътрудничество с косовските албанци /също така геги/ контролират контрабандата на петрол и оръжие, както и доставките на хероин за Западна Европа /особено за Австрия, Германия и Швейцария/. Според американския Държавен департамент, двама министри от Демократичната партия са взели лично участие в контрола върху трафика на петрол, наркотици, оръжие и цигари. Един от тях – тогава вътрешен министър – бе принуден да си подаде оставката веднага след изборите от 1996 г. под американски натиск. На юг, където албанците са от клановите тоски и където превес има Социалистическата партия, фарите контролират трафика на нелегални емигранти и жени за сексиндустрията в Италия /в сътрудничество с италианската мафия/ и в Гърция, както и трафика на хероин и канабис за тези две страни.⁶²

⁶² Observatoire Geopolitique des Drogues. "Albania."

Трафикът на дрога през Албания преминава по следните маршрути⁶³:

- Пътят през Шкодренското езеро от Албания за Черна гора /следващ трасето на контрабанда на горива в периода на санкциите срещу Югославия/ и оттам през Хърватия и Словения за страните от ЕС.
- Пътят през Адриатическо море от северното пристанище Дурас и южното пристанище Влора за Италия.
- Повечето марихуана се прехвърля контрабандно в Гърция. Албанският юг е най-важният район, произвеждащ канабис. Според официалните данни, докато през 1992 г. е имало 15 ниви, засадени с канабис в този район, през 1993 г. те вече са били над 50, а през 1994 г. – стотици. През 1997 г. са били прекарани нелегално над 25 тона марихуана от Албания в Гърция.
- Албания също така се превърна в най-важният дистрибутор на южноамерикански кокаин за европейския пазар. Кокаинът пристига или директно във Влора, или до гръцкото пристанище Патрас, където има голяма албанска емигрантска общност. От Патрас наркотикът се пренася в Албания, а оттам се отправя към Западна Европа. През 1996 г. в Патрас бяха конфискувани две пратки от няколкостотин килограма кокаин.

Засилването на трафика на наркотици взема жертви и сред местното население на Албания. Според официални данни, в страната през 1998 г. е имало над 10 000 зависими от наркотици. Истинската цифра обаче е много по-висока.⁶⁴

Трафикът на хора започва да се развива покрай нелегалната търговия с наркотици за Гърция и особено за Италия. Тук ролята на италианската организирана престъпност е дори по-голяма, отколкото в случая с търговията с наркотици. Първоначално повечето от нелегалните имигранти в Италия бяха албанци, но скоро към тях се присъединиха кюрди, китайци, иранци, пакистанци, босненски мюсюлмани, македонци и представители на други националности. **Според официални сведения на Европейския съюз, само през 1998 г. италианските и албанските трафиканти на хора са спечелили между 3 и 4 милиарда долара от този нелегален бизнес.** Приходите от тази бързо развиваща се "индустрия" като с магическа пръчка превърнаха ръждясалите корабчета, с които се транспортираха имигрантите, във флотилия от най-модерни бързоходни моторници, с които италианската брегова охрана се справя все по-трудно.⁶⁵

Неразделна част от албанските контрабандни операции е създаването на схемата на финансовите пирамиди. За разлика от подобни схеми в други страни, албанските пирамиди просъществуваха изключително дълго, поради постоянния приток на пари, получени чрез продажба на оръжие, трафик на наркотици и нарушаване на ембаргото /предимно на петрол/. Пирамидите също бяха използвани от италианската мафия като идеални за пране на пари.

В заключение може да се каже, че слабото управление, тежкото икономическо състояние, неадекватните закони и лошото правосъдие, корупцията и зле еки-

⁶³ Observatoire Geopolitique des Drogues. "Albania." Ilir Paco. "Drug Scare or the Columbian Danger." *AIM Press*. 22 January 1998. < <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/199801/80122-023-trae-pri.htm> > . U. S. Department of State. "1997 *International Narcotics Control Strategy Report*."

⁶⁴ Observatoire Geopolitique des Drogues. "Albania." Paco. "Drug Scare or the Columbian Danger."

⁶⁵ Cillufo and Salmoiraghi. "And the Winner Is... The Albanian Mafia." Randall. "Italy and Its Immigrants."

Пирамидите и кризата от 1997 г.

Пирамидите бяха тясно свързани с управляващата тогава Демократична партия и с президента Сали Бериша и финансираха тяхната предизборна кампания през 1996 г. В отплата пирамидите бяха рекламирани по националната телевизия и охранявани от действащи полицейски офицери. Краят на ерата на пирамидите дойде благодарение на частичното вдигане на ембаргото срещу СР Югославия и на подобряване ефикасността на гръцките и италианските митници и гранична полиция. Италианските и албанските криминални организации бързо изпразниха пирамидалните банки, което предизвика техния колапс. **Счита се, че в периода 1992-1996 г. над 1,5 милиарда долара са преминали през сметките на пирамидите.** В резултат на това през 1997 г. страната бе изправена пред хаос - десетки хиляди албанци, които изгубиха в тях спестяванията си, се вдигнаха на бунт, шурмуваха оръжейните депа и се опитаха да вземат нещата в свои ръце.⁶⁶

пираните сили за сигурност създадоха идеална среда за възникването на организираната престъпност. Участието на най-висши представители на управляващата Демократична партия в контрабандата и в други криминални дейности не позволяваше предприемането на каквито и да е мерки срещу незаконната търговия преди колапса от 1997 г., довел до смяната на правителството. През 1997 г. кризата се влоши още повече, което наложи намесата на международната общност. Най-важното събитие в борбата срещу контрабандата бе създаването през

1997 г. на Мисията на Европейската комисия по подпомагане на митниците в Албания по молба на новото социалистическо правителство.

* * *

През втория период от развитието на контрабандните операции в Западните Балкани 1992-95/6 г. /с изключение на югославската провинция Косово, където процесът продължи да се развива още няколко години след това/ относително малък кръг влиятелни индивиди и групи изцяло монополизираха нелегалната търговия. Симбиозата между политическите елити и криминалните групи създаде затворен кръг от взаимозависимост, в който политическата протекция се заплащаше с подкупи.

В Хърватия, Босна и Херцеговина и СР Югославия бе невъзможно дори да се направи опит за разбиването на този затворен кръг, поради военната обстановка в тези страни. Въпреки формално провежданите демократични избори в периода 1991-1995 г., политическата среда в тези държави бе далеч по-авторитарна, отколкото в комунистическа Югославия и всеки опит да се критикува управляващата класа /включително за това, че си сътрудничи с организираната престъпност/ се считаше за предателство на националните интереси. Строго контролираните медии /малкото независими вестници бяха държани в подчинение чрез редица дела за клевета, докато държавните медии бяха изцяло "прочистени"/, неразвитото гражданско общество и маргинализираните опозиционни партии не бяха в състояние да протестират срещу такива "тривиалности", като спонсорираните от държавата контрабандни операции. Причината бе, че тогава политическите бяха заети с по-висши цели и преди всичко с "оцеляването на нацията".

Положението не бе много по-различно в страни като Македония и Албания. При липсата на външна мотивация /тези страни нямат дори отдалечена перспектива за интегриране в евроатлантическите структури/ и на натиск отдолу /поради големите възможности за обогатяване чрез нарушаване на ембаргото/, управляващите елити през този период продължаваха да подкрепят или най-малкото да толерират контрабандните операции.

⁶⁶ Marshal. "CIA and the Balkans." Observatoire Geopolitique des Drogues. "Albania." Joshua Hammer and Lazar Semini. "The Gangster's Paradise." *Newsweek (Atlantic edition)* vol. 137, no. 13. 26 March 2001.

2. СТРУКТУРА И ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ТРАНСГРАНИЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА /1995-2002/

Годините 1995-1996 г. са критичен период в развитието на незаконната търговия в югоизточна Европа. С постепенното прекратяване на военните действия в Западните Балкани се ускори процесите на утвърждаване на новото статукво. Макар и временно бяха отменени санкциите спрямо СРЮ. Тези промени на свой ред се отразиха върху контрабандата в тези страни.⁶⁷

Промени се и географията на регионалните контрабандни схеми. Търговията с оръжие /с очевидното изключение на Косово, където повратната точка бе интервенцията на НАТО през 1999 г. и експулсирането на сръбските сили за сигурност от провинцията/ и с петрол, който преди бе сред най-търсените стоки, намаля драматично и бе заменена постепенно с разширяващата се нелегална търговия с наркотици, акцизни стоки /предимно цигари/ и с трафик на хора. Процесът на преориентиране към новите стоки съвпадна с окончателния преход от държавно-спонсорирана към мафиотска контрабандна. Освен ограничаването на широкомащабната контрабанда, понастоящем наблюдаваме бързото нарастване на дребната или "куфарна търговия" във всички страни от региона. Това се дължи на ширещата се бедност, високите цени на легално внесените стоки и на слабите правозащитни органи.

По-долу ще се спрем на основните контрабандни дейности в периода от втората половина на 90-те до началото на новото столетие.

⁶⁷ През пролетта на 1995 г. хърватската армия предприе изненадваща атака срещу контролираните от сърбите части от Хърватия и установи контрол върху повечето от тях с изключение на най-източната от тях, наречена Източна Славония /обозначавана също така като "Сектор Изток"/. Последната остана под международна администрация до януари 1998 г., когато бе присъединена по мирен път към Хърватия. Няколко месеца след това с подписването на Дейтънското споразумение се сложи край на войната в Босна и Херцеговина. Както е известно, то бе постигнато през ноември 1995 г. в Дейтън, щат Охайо, и подписано в Париж на 14 декември 1995 г. От своя страна Съветът за сигурност на ООН прие резолюция 1022 от 22 ноември 1995 г., с която безсрочно се прекратяват санкциите срещу СР Югославия. След изборите от септември 1996 г. в Босна и Херцеговина с резолюция 1074 от 1 октомври същата година се прекратиха санкциите срещу СР Югославия и босненските сърби. Така наречената "външна ограда" от санкции /забрана за членство на СРЮ в международни организации като ООН и ОССЕ, както и на достъпа до международните финансови институции/ обаче продължаваше да е в сила. По такъв начин СРЮ си остана международен парий, отрязан от повечето международни икономически връзки дори след подписването на Дейтънското споразумение и края на войната в Босна и Херцеговина. В тези условия достъпът на страната до петролния внос продължаваше да бъде ограничен.

2.1. МАСОВАТА КОНТРАБАНДА /"КУФАРНА ТЪРГОВИЯ"/

Масовата контрабанда е специфична форма на нелегална търговия със стоки. Значението ѝ често се пренебрегва, въпреки че тя представлява значителна част от незаконния внос и износ в югоизточна Европа. Куфарните търговци пресичат държавните граници всекидневно /понякога по няколко пъти в рамките на един ден/. При всяко пресичане те пренасят стоки, за които не се плащат дължимите данъци и мита. Вместо това често се плащат подкупи на граничната полиция и на митническите власти, като по този начин се развива т.нар. административна корупция. Куфарните търговци печелят допълнително поради разликата в цените на контрабандно внесените стоки от двете страни на границата. Най-често пренасяните по този начин стоки включват бензин, домашни потребителски стоки, хранителни стоки и напитки, плодове и зеленчуци, дрехи, медикаменти и др. Също така се пренасят контрабандно и стоки, чийто внос и износ са забранени. Турция играе ролята на най-важният регионален "магазин", от който куфарни търговци от България, Румъния, Македония, СР Югославия и Албания купуват стоки. Това донася огромни печалби за Турция. Според турските статистически данни, **обемът на куфарната търговия в страната през 1996 г. е достигнал 8,8 млрд. долара.**⁶⁸

Всички страни от региона бяха засегнати в една или друга степен от този феномен. **В някои обаче куфарната търговия достигна такива пропорции, че започна сериозно да застрашава местната икономика.** Такъв пример е Хърватия. През втората половина на 90-те Хърватия се превърна в най-скъпата страна в преход, в която бързо нарастващ брой хора трудно свързват двата края. На свой ред това накара множество хървати всекидневно да посещават Босна и Херцеговина, Унгария и дори Словения, за да купуват храни и други стоки. Изключително високите цени в Хърватия бяха резултат от войната и от последвалото разрушаване на промишлеността и инфраструктурата, а отчасти се дължеше и на ширещата се корупция и на свързаното с нея източване на хърватските предприятия. Подобно бе положението в Босна и Херцеговина и Сърбия, но цените там бяха поддържани нарочно ниски: в Босна и Херцеговина не се изискваше да се плаща данък ДДС и акцизи, а в Сърбия ДДС бе само 5% и също не се плащаха акцизи. Хърватските власти предприеха диаметрално различен подход, въвеждайки относително висок ДДС – 22% и 20% акциз.⁶⁹

Херцеговина – хърватският безмитен магазин

Освен множеството официални гранични пунктове, между Хърватия и Босна и Херцеговина възникнаха до 400 неофициални места за преминаване на границата, през които се вкарваха контрабандно стоки и от едната, и от другата страна. На практика, населената с хървати Херцеговина се превърна в огромен безмитен магазин, който, от една страна, помагаше на все по-голям брой обеднели хърватски граждани да свързват двата края /множество стоки, в частност хранителни, се продаваха в Херцеговина до 50% по-евтино от Хърватия/, а от друга, пряко застраши хърватската икономика. Същата практика се повтаря до голяма степен от множество собственици и магазинери. При една от акциите си полицията спря и конфискува цял камион, натоварен със сирене, предназначено за един от многобройните хърватски магазини, които нелегално се снабдяват със стоки от Херцеговина.⁷⁰

⁶⁸ "Corruption and Trafficking: Monitoring and Prevention." *CSD Reports*. Sofia: Center for the Study of Democracy, 2000, pp. 26-27

⁶⁹ Georgi Ranchev. "The Combination of Services - Infrastructure - Taxes Is a Struggle for Foreign Investments." *Pari*. 21 August 2001. <<http://www.policy.hu/~ranchev/article3.html>> .

⁷⁰ Zeljko Rogosic. "Hrvatska – drzava organiziranog sverca." *Nacional* no. 271. 25 January 2001. <<http://www.nacional.hr/htm/271013.hr.htm>> .

В течение на години хърватските власти не направиха нищо за да ограничат куфарната търговия, въпреки загубите, които тя нанасяше върху местната промишленост и държавния бюджет. Обратното – считайки куфарната търговия за отдушник на социалното напрежение, хърватските власти дори улесниха митническите измами като отвориха около 200 пунктове за преминаване на границата, от които 108 само между Хърватия и Босна и Херцеговина /за сравнение, Унгария, чиято площ е два пъти по-голяма, има само 65 гранични контролно-пропускателни пункта/. Само 20 от тях бяха с нужната екипировка за контролиране на пътниците и стоките. Дори и в по-големите КПП-та офицерите от митниците и граничната полиция работят в подвижни офиси във автовагони. Не съществуват специални места за инспектиране на коли. Поради липсата на митничари, много КПП-та се контролират само от полицията, която много рядко прави нещо повече от установяване идентичността на пътниците.

В Сърбия, въпреки вдигането на санкциите достъпът до петрола си остана доста ограничен. Това допринесе за продължаване на контрабандния внос на горива в малки количество от съседните държави и през втората половина на 90-те години. Когато ЕС и САЩ отново въведоха петролното ембарго срещу Сърбия по време на косовския конфликт, съседните държави се присъединиха към него. Изборите през 1996 г. в Румъния и през 1997 г. в България докараха на власт прозападни партии и новите правителства в двете страни показаха, че не искат да се повторят събитията от 1991-95 г., когато цели конвои от камиони-цистерни пътуваха за Сърбия, организирани и намиращи се под протекцията на важни фигури от правителството. Същевременно те не можеха да направят нещо съществено срещу дребната контрабанда, извършвана с частни коли, при която физически лица пресичаха границата и продаваха бензина от собствените резервоари⁷¹:

- Митническите власти във Връшка Чука /между Сърбия и България/ считат че дневно между двете страни преминават над 200 леки коли, превозвайки почти 10 000 литра петрол.
- Според румънската преса, на опашката на граничния пункт "Железни врата" по всяко време на деня по време на тримесечния конфликт в Косово са чакали по около 100 коли.
- Положението не бе много по-различно и на другите КПП-та – 4-те КПП-та между Сърбия и България, на 4-те КПП-та между Сърбия и Румъния и на двете КПП-та между Сърбия и Македония.

Косоварският политически елит и контрабандата

Пример за ясно въвличане на новия косовски елит в контрабандата е случаят със шефа на митническата служба на провинцията. Публична тайна е, че КПП Блаце между Македония и Косово е главният пункт за влизане на стоки, контрабандирани през провинцията. В опита си да пресече този контрабанден канал шефът на митниците в тази провинция отстрани редица офицери, които работеха в Блаце. Това доведе до 40-процентно увеличаване на доходите, събирани там. Почти веднага след това обаче той започнал да получава заплахи за смърт. Представители на Демократичната партия на Косово на Хашим Тачи започнали да оказват натиск върху него за възстановяване на уволнените офицери.⁷²

Масовата контрабанда в Косово може би представлява още по-сериозен проблем, отколкото в другите държави в региона, тъй като съществуват множество индикации, че се контролира от структури на организираната престъпност. От своя страна те са бивши бойци на АОК, тясно свързани с местните политически елити.

Контрабандистите от Косово получават големи доходи чрез митнически

⁷¹ US Energy Information Administration. "Enforcement of Serbian Sanctions and Embargo."

⁷² "Kosovo: A Strategy for Economic Development." *International Crisis Group Balkan Report* no.123. 19 December 2001.

< http://www.intl-crisis-group.org/projects/balkans/kosovo/reports/A400514_19122001.pdf > .

измами, с които Мисията на ООН в Косово досега не бе в състояние да се справи. През 1996 г. правителствата на Белград и Скопие подписаха споразумение, с което се налага мито от 1% на всички търгуващи се между двете страни стоки. Мисията на ООН в Косово прилага това споразумение, което означава, че се събират минимални мита от всички стоки, влизащи в Косово от Македония, Сърбия и Черна гора. Митата на стоките, идващи от други страни обаче са 10%. Контрабандистите използват това и подправят документи и етикети, за да представят стоките, включително артикули като банани и петрол, като произведени в Македония. Само през първите четири месеца на 2001 г. са били засечени над 200 фалшиви сертификати, издадени от македонските митнически власти. Положението е още по-лошо на "границата" със Сърбия, където поради неясния статут на Косово съществуват само "контролни пунктове", в които се събират мита от "гранични официални лица", отиващи в техните джобове, вместо в бюджетите на Сърбия и Косово.⁷³

Някои оценки за обема на куфарната търговия и митническите нарушения в Албания могат да бъдат направени на основата на данните от приходите от митниците. Реформата на митниците и на данъчните служби, въведена от новото социалистическо правителство с помощта на международните институции даде конкретни резултати⁷⁴:

- През 1996 г. приходите от митниците са били само 10 млн. долара. Само от септември до декември през 1997 г. бяха събрани 28 млн. долара.
- Но загубите от неплатени дължими митнически вземания за 1998 г. все пак възлизат на 80 млн. долара, а контрабандата и корупцията в Албания продължават да бъдат по-разпространени, отколкото във всяка друга европейска страна.

Според проучване на Световната банка от 1998 г., 70% от албанските предприемачи признават, че са давали подкупи на митнически служители. Разследване на главния прокурор на Албания разкри, че самият бивш шеф на митниците е участвал в контрабандни операции.⁷⁵

Един от начините да се изчисли размерът на куфарната търговия е броят на излизанията на граждани от съответната страна. В България например Центърът за изследване на демокрацията проведе подобно проучване, основаващо се на официална информация на Националния статистически институт. Според него, през 1996-97 г. 3 млн. души са излезли от страната. Повечето от посещенията в чужбина на български граждани са били към съседните държави: около 1/3 са посетили СР Югославия, 17% - Турция, 15% - Румъния. В 9 от 10 случая декларираната цел на пътуването е била туризъм. Но туризмът може да се счита до известна степен за валидна причина само в случая с Турция, която е популярна туристическа дестинация. В случаите с Югославия и Румъния тези цифри дават добра представа за потенциалния размер на куфарната търговия. Според това проучване съществува основание да се счита, че между 1/4 и 1/3 от 900 000-те

⁷³ Fehim Rexhepi. "Kosovo – Smugglers Heaven." *AIM Press*. 3 June 2001.
< <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/200106/10603-001-trae-pri.htm> > .
"Organized Crime Contributing to Lawlessness in Kosovo." *Balkan Times*. 2001.
< <http://www.balkantimes.com/html/english/5871.htm> > .

"Kosovo: A Strategy for Economic Development."
⁷⁴ "Constitutional Watch – Albania." *East European Constitutional Review* vol. 7, no. 3. Summer 1998.
< <http://www.law.nyu.edu/eecr/vol7num3/constitutionwatch/albania.html> > .

⁷⁵ Schmidt. "Sleaze Spreads in Pauperized Albania."

Схема 2: Цигарите "Чаплина"

Цигарите, произведени в хърватските тютюневи фабрики в Загреб и Ровин, бяха контрабандирани към град Чаплина в Херцеговина, а оттам бяха разпространявани навсякъде в републиката като произведени във фабриката за цигари "Чаплина". "Фабриката" бе затворена през 2000 г. след като разследване на финансовата полиция разкри тази схема. Според главния инспектор на финансовата полиция, Босна и Херцеговина е загубила десетки милиони щатски долара неплатени такси върху тези цигари.

българи, работещи в частния сектор в България са свързани с куфарната търговия. **Това ги прави най-големият сектор на българската икономика по отношение на заетите в него.** Голям брой малки и средни предприятия в България зависят от куфарната търговия.⁷⁶

2.2. КОНТРАБАНДА НА ЦИГАРИ

Най-често контрабандираните стоки са онези, които подлежат на трансформация, или могат изцяло да се консумират при употреба. Такива са горивата и перилните препарати, алкохолните и безалкохолните напитки, хранителните стоки, суровините за производството на стоки и др. С други думи, когато те се появят на пазара и се продават, е трудно да се установи произходът им, а впоследствие те се консумират и не може да се докаже, че са били внесени нелегално. Втората важна характерна черта на най-често контрабандираните стоки са високите вносни такси и мита /т.нар. акцизни стоки/. Цигарите и другите тютюневи продукти притежават и двете характеристики. Поради това не е никак учудващо, че контрабандата на цигари се превърна в една от най-доходните и разпространени нелегални дейности в района.

Контрабандата на цигари на Балканите включва както цигари местно производство, така и големите международни марки цигари. Схемите за контрабанда на местните цигари обикновено включват "експорт" към съседната страна, който е последван от нелегалното им внасяне обратно в страната, където са произведени. Контрабандата на цигари бе улеснена от съществуването на множество зле охранявани граници в региона - например границата между Хърватия и населяваната с хървати Херцеговина, границата между Сърбия и населената със сърби Република Сръпска и тази между Сърбия и Косово след 1999 г. **Друга популярна митническа измама, използвана при контрабандата на цигари е да се представят цигарите като продукт на /реално съществуваща или фантомна/ местна фабрика, а не като про-**

⁷⁶ "Corruption and Trafficking: Monitoring and Prevention," pp. 26-27.

Схема 3: Схемата на "Сектор Изток"

Най-голямата схема на контрабанда на цигари в Сърбия между 1995 г. и 1997 г. включваше "експорт" на цигари, произведени от сръбския тютюнев гигант "Дуванска индустрия Ниш" в т.нар. Източна Славония – последната част от Хърватия, която бе контролирана от сърбите до януари 1998 г., когато мирно бе присъединена към Хърватия. "Изнесените" по такъв начин цигари след това бяха вкарвани в Сърбия и се продаваха на местния пазар.⁷⁹ По такъв начин държавният бюджет се ощетяваше с около 800 000 долара на ден.

изведени в трета страна. Тази схема бе изключително разпространена в Босна и Херцеговина./Вж. Схема 2/.

Много сериозен проблем в Босна представляват и незаконните цигари, произведени от контрабандно внесен нискокачествен тютюн в различни малки цехове в цялата страна. Поради ниската им цена, нелегалните цигари са изключително популярни, въпреки огромния риск за здравето, който крият. Трудно е да се дадат точни цифри за контрабандата на цигари в Босна, но могат да се направят някои оценки. Така например, всеки месец в републиката се продават около 250 тона цигари, произведени в "Творница духана Ровин". Само около 100 тона месечно обаче се внасят легално. **Представители на Международната банка и МВФ считат, че Босна и Херцеговина губи годишно около 500 млн. долара поради нелегален внос на цигари.**⁷⁷

След падането на режима на Милошевич **новите сръбски власти предприеха редица мерки за да пресекат каналите за контрабанда на цигари** и да регулират търговията с тях, както и с другите акцизни стоки⁷⁸:

- Според сръбския министър-председател Джинджич и шефа на федералната администрация на митниците Бегович, делът на нелегалните цигари на пазара е намалял от 65% на 15% към септември 2001 г.

- През 2000 г. едва над 400 000 долара са били събрани от вноса на цигари, докато през 2001 г. сумата се увеличи

около 32 пъти и достигна 13 млн. долара.

- През 2001 г. легално са били внесени 5 313 тона цигари срещу 3 078 тона за целия период между 1995 г. и 2000 г.

⁷⁷ Slobodan Vaskovic. "Ceka za kapitalca." *Reporter* no. 122. 23 August 2000.

< <http://www.reportermagazin.com/rep122/0008.htm> > .

Dzenana Karup – Drusko. "Reket za Dodika, Bicakcica i Covica." *Dani* no. 176. 13. October 2000.

< <http://www.bhdani.com/arhiv/2000/176/t17619.htm> > .

⁷⁸ Tatjana Stankovic. "Reforme iza dimne zavese." *AIM Press*. 30 September 2001.

< <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/200109/10930-014-pubs-beo.htm> > .

Serbian Government. "Government Decree Spurs Trade with Kosovo-Metohija." *Web Page of the Serbian Government: News*. 29 January 2002.

< <http://www.serbia.sr.gov.yu/news/2002-01/29/322320.html> > .

- Бяха арестувани редица трафиканти и конфискувани над 500 000 бокса цигари.
- Въпреки това, според оценки на сръбския "мозъчен център" Г-17, в който участват множество изявени икономисти, Сърбия все още губи около 120 млн. долара годишно от неплатени мита за внесени цигари.

Според различни оценки, 95 % от цигарите, които се продават в Косово, са контрабандни. Повечето от тези цигари влизат в провинцията от Сърбия.⁸⁰

В Македония бе използвана схема, която е сходна с тази в Сърбия. Цигарите, произвеждани от местната тютюнева фабрика "Македония табак" се изнасяха безмитно в Сърбия и Косово. Значителна част от тях след това бяха внасяни нелицитно в Македония и продавани на местния пазар от дребни търговци и улични продавачи. Според данни, предоставяни от бившия вътрешен министър Траянов, само през юни-септември 2000 г. по този начин са били контрабандирани над 1300 камиона с цигари.

Траянов счита, че организаторите на контрабандата, които, според него, са тясно свързани с двете управляващи партии, са прибрали приходи от 57 млн. долара.⁸¹

Както Траянов, така и някои вестници и списания, назоваха Директора на митницата Драган Даравелски като най-важната връзка в македонската цигарена контрабанда. Твърди се, че цигарената фабрика "Тютунски комбинат" намираща се в Куманово - родния град на Даравелски - е място където се произвеждат фалшиви цигари като Асос (нито една македонска компания не притежава лиценз за производството на тази марка). Лекотата, с която огромни количества контрабандни цигари се придвижват през македонската граница за Албания, Косово и Сърбия свидетелства за много вероятно участие на митниците и правителствени лица.⁸²

⁷⁹ Zoran Kosanovic. "Sverc zatvorio fabriku." *AIM Press*. 10 July 1997.
< <http://www.aimpress.org/dyn/pubs/archive/data/199707/70710-019-pubs-beo.htm> > .
Batic Vacevic. "Do poslednjeg dima." *Nin* no. 2421. 23 May 1997.
< <http://www.nin.co.yu/arhiva/2421/> > .

⁸⁰ "Kosovo: A Strategy for Economic Development," p. 9

⁸¹ Klekovski. "Blame the Economy in Macedonia."
"Concern in Macedonia at Explosion of Crime in Kosovo." *Agence France Presse*. 16 September 2000.
< <http://www.balkanpeace.org/hed/archive/sept00/hed580.shtml> > .

"Шверцот транзитира низ Македонија со амин на власта и на некои меѓународни организации." *Дневник*. 22 September 2000.

⁸² "Macedonia's Public Secret: How Corruption Drags the Country Down." *International Crisis Group Balkan Report* no.133. 14 August 2002, pp. 22-22.
< http://www.intl-crisis-group.org/projects/balkans/macedonia/reports/A400739_14082002.pdf > .

Аферата с контрабандата с цигари в Отопени

На 28 април 1998 г. няколко румънски вестника публикуваха материал за извършена контрабанда на военното летище Отопени на стойност няколко милиона щатски долара. Смята се, че през 1997 г. и първите месеци на 1998 г. над 20 самолета са кацнали на летището, като всеки самолет е носил на борда си до 3000 кашона цигари. След кацането, цигарите са били разтоварвани от членове на "Службата за охрана и защита" /гвардията на президента Константинеску/ и са транспортирани в специално депо. Разтоварването и транспорта се извършвали под личния надзор на заместник-командира на гвардията генерал Трутулеску. Разкритието на операцията доведе до арестуването на някои действащи лица, включително и на шефа на летище Отопени Суциу /през 2000 г. той бе осъден на 15 години затвор/ и генерал Трутулеску /осъден на 7 години затвор/. Началникът на Трутулеску и командир на президентската гвардия генерал Ангел си подаде оставката.⁸³

Един от най-големите контрабандни скандали през 90-те години в Румъния беше за контрабанден внос на цигари и нанесе съществен удар върху управлението на президента Константинеску. Контрабандата включваше незаконен внос на цигари на стойност няколко милиона долара в Румъния през военното летище Отопени край Букурещ.

Дори според консервативни оценки, количеството на продаваните цигари в България е на стойност около 120 млн. долара годишно. Вносните цигари

съставят 15% от тях или около 18 млн. долара. Но през 1998 г. стойността на легално внесените цигари е била едва 2,5 млн. долара, което означава, че **едва 14,1% от внесените цигари, които са продадени в страната, са били регистрирани пред съответните власти и за тях са платени дължимите мита.** Ситуацията се влошава още повече през 1999 г. Митата върху внесените цигари, платени към октомври същата година, са намалели с 35% в сравнение със същия период от 1998 г. Вносът на цигари често включва най-откровени форми контрабанда, като документите се подправят с фалшиви митнически печати и се използват фантомни фирми.⁸⁴

Цигарените гиганти подкрепят контрабандата на цигари?

През есента на 2000 г. ЕС заведе дело в нюйоркски съд срещу две от най-големите цигарени фабрики в света – Филип Морис и Л.Дж.Рейнолдс. Тези цигарени гиганти бяха обвинени, че улесняват контрабандата на цигари, като изнасят прекалено големи количества от своята продукция за страни като Черна гора, въпреки че напълно ясно съзнават, че местния им пазар е прекалено малък, за да се справи с изнасяното количество. Компаниите печелят от тази схема, поради ниската цена на контрабандно внесените цигари, което увеличава консумацията на техните продукти и следователно носи допълнителни приходи. Същевременно дъмпинговото внасяне на евтини контрабандни цигари, нанася удар върху местната цигарена индустрия. На 17 юли 2001 г. съдът реши, че всяка страна от ЕС трябва индивидуално да съди Филип Морис и Л.Дж.Рейнолдс за компенсации за загубите от контрабандата на цигари, произведени от двете компании.⁸⁵

Контрабандата на цигари в Черна гора през последното десетилетие достигна такива размери, че в международната преса тази малка република придоби наименованието "Цигарената империя". Презумпцията тук е, че е налице пряка намеса от страна на най-висши правителствени ръководители на републиката в незаконната търговия. Действително, съществуващата висока пропусаемост на границите не можеше да се поддържа през толкова дълъг период без активното участие на републиканското ръководство, включително и на президента Мило Джуканович. Счита се, че докато Милошевич е бил все още на власт международна-

⁸³ Baleanu. "Romania at a Historic Crossroads."

"Romanian Security Chief Resigns over Smuggling Scandal." *BBC News Online*. 29 April 1998.

< http://news6.thdo.bbc.co.uk/hi/english/world/europe/newsid_85000/85656.stm > .

"Cigarette Smugglers Handed 3-To-15-Year Terms." *Daily Bulletin*. 27 February 2001.

⁸⁴ "Corruption and Trafficking: Monitoring and Prevention," pp. 43-45.

⁸⁵ Berislav Jelinic. "Razotkrivena svjetska mreza svercera cigaretama." *Nacional* no. 297. 26 July 2001.

< <http://www.nacional.hr/htm/297013.hr.htm> > .

Andy Rowell and Rich Cookson. "No Smoke Without Fire." *Action on Smoking and Health*. 2 October 2000. < <http://www.ash.org.uk/html/smuggling/html/bigissuefull.html> > .

та общност напълно съзнателно си е затворила очите за тази контрабанда, поради позицията на Джуканович против Милошевич.⁸⁶

Разследване срещу външен министър

Италианското правителство започна разследване на контрабандата на цигари и събра доказателства, уличаващи 46 души, между които и тогавашния външен министър на Черна гора Бранко Перович. Според следователите, Перович е бил в личен контакт с редица босове на италианската организирана престъпност от 1992 г. насам. През декември 1999 г. общественият обвинител в Неапол го уличи в контрабанда на цигари и рекет, но министърът отказа да се появи в съда, като се позова на политически имунитет. Година по-късно той си подаде оставката.⁸⁷

Твърди се, че скоростните моторници, с които се контрабандират цигари от Черна гора към Италия, се придружавали от катери на черногорската брегова охрана докато са в териториалните води на републиката. По такъв начин те се охраняват от патрулите на федералната полиция и от митническите власти. Според някои оценки, Италия губи няколкостотин милиона долара годишно от неплатени мита в

резултат на контрабандата с цигари. А митническият следовател на германското правителство, който разследва контрабандата с цигари, счита, че през 2000-2001 г. в резултат на неплатени мита от контрабандно внесени цигари от Черна гора, Европейският съюз е загубил 3,4 млрд. долара.⁸⁸

2.3. КОНТРАБАНДА НА НАРКОТИЦИ

Югоизточна Европа е мост между производителите на дрога от Близкия изток и Централна Азия от една страна, и западноевропейските наркомани, от друга. Героинът, който се произвежда в Афганистан, пътува през Иран до Турция, където се рафинира, а оттам поема към България./Вж. Схема 4/

България се намира на кръстопътя на трите основни потока на контрабанда на наркотици през Балканите:

- Основната част от азиатския героин до 1991 г. пътуваше от България през бивша Югославия. По време на войната в Хърватия и Босна и Херцеговина този път бе временно прекъснат и на негово място се появиха два алтернативни пътя. След 1995 г. класическият път бе възстановен отново.
- Северният път води през Румъния и оттам през Унгария, Чехия и Словакия /откъдето наркотикът попада в страните от ЕС/ или през Украйна към Полша /оттам също влиза в ЕС/.

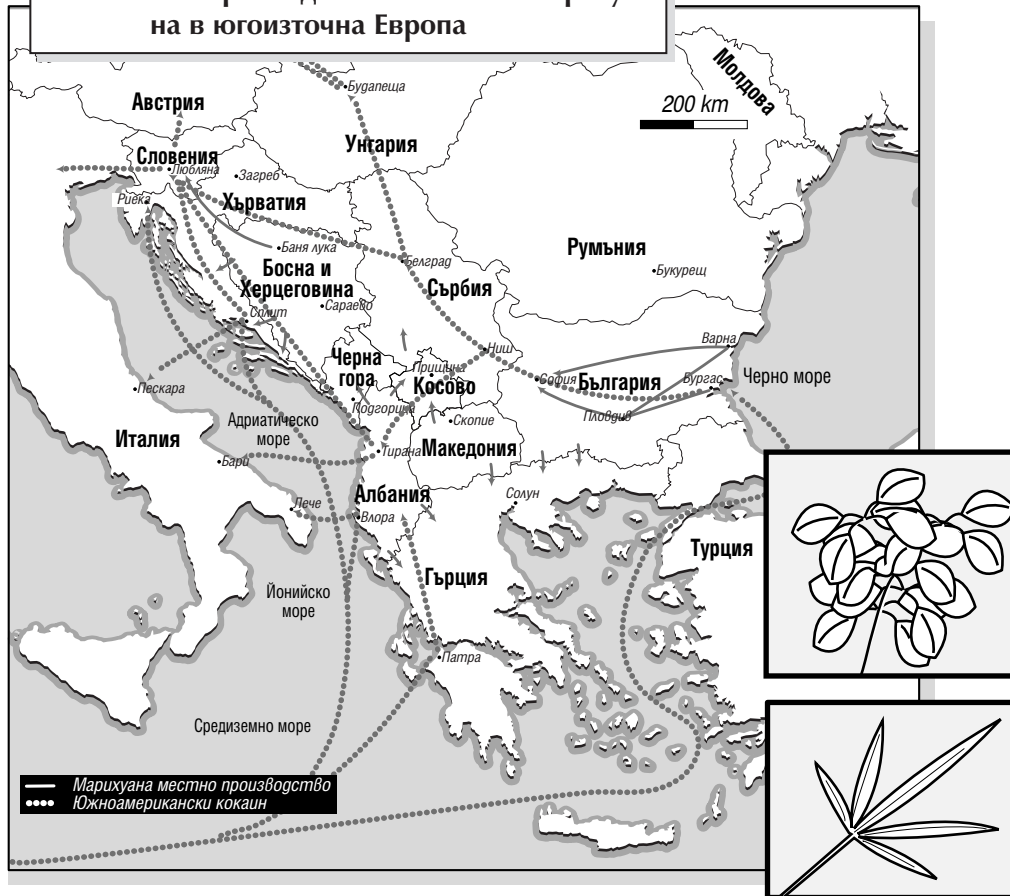
⁸⁶ Ivanovic. "Speedboats, Cigarettes, Mafia and Montenegrin Democracy." Nebojsa Medojevic. "Pusenje ili drzava!" Forum. 2 February 2001.

< http://www.forum.com.mk/Arhiva/Forum76/politika/politika_sverc.htm..

⁸⁷ Foster and Husic. "Probe into Montenegro's Role at Illegal Cigarette Trade."

⁸⁸ Ivanovic. "Speedboats, Cigarettes, Mafia and Montenegrin Democracy" Jelinic. "Razotkrivena svjetska mreza svercera cigaretama."

Схема 5: Контрабандата на кокаин и марихуана в югоизточна Европа

■ Южният път води от България през Македония и Косово до Албания.

Едно от последствията от войната в бивша Югославия бе, че сега нелегалният трафик на наркотици включва всички страни в региона. Политическата нестабилност, бедността, корупцията, слабите демократични институции, недостатъчно екипираните сили за сигурност и недобре охраняваните пропускливи граници направиха региона идеален за трафик на наркотици. Търговията с наркотици даде възможност на международната организирана престъпност /особено на италианската мафия, близкоизточните мрежи за контрабанда на наркотици/ да установят свое присъствие в региона. С това се затвори порочният

кръг, благодарение на който корупцията и организираната престъпност взаимно се подхранват.

Според оценки на Интерпол, над 80% от хероина, продаван в ЕС, е минал през Балканите. Това означава, че трафикът на тази дрога представлява най-големият проблем за региона. Той обаче далеч не е единствен:

■ Някои от страните в региона и по-специално Хърватия и Албания, се превърнаха в най-важните европейски пунктове за влизане на южноамерикански кокаин.

■ Югоизточна Европа също така се превърна във важен производител на дрога, особено на канабис и опиумен мак.

Разкриване на кокаинови пратки в Хърватия

През май 1997 г. хърватската полиция конфискува 375 кг. кокаин, което се счита за най-голямата находка в историята на тази страна. Въпреки това, тя не може да бъде сравнена с друга пратка от 665 кг. кокаин, изпратена от Еквадор и конфискувана от хърватската полиция в пристанището Риека през декември 1999 г. Тази операция стана възможна благодарение на информация от виенския офис на Агенцията против наркотиците на САЩ /DEA/. Един от най-високопоставените армейски офицери - Иван Андабак, бе арестуван поради участие в трафик на наркотици.⁸⁹

⁸⁹ U. S. Department of State. "1997 International Narcotics Control Strategy Report." Babic. "Details Behind the Andabak Arrest and the Leutar Murder." International Narcotics Control Board. "Report of the International Narcotics Control Board for 2000," *International Narcotics Control Board Annual Reports*. 2000. < http://www.incb.org/e/ind_ar.htm > .

- Появиха се лаборатории за производство на синтетични дроги.
- Засиленият трафик на наркотици доведе до повишена местна консумация на наркотици, като особено тревожни са темповете, с които се разпространява злоупотребата с хероина.

Както вече споменахме, края на сраженията в Хърватия и Босна и Херцеговина, доведе до възстановяване на пътя на трафик за хероин през бивша Югославия. Освен това, дългата брегова линия на Хърватия направи тази страна идеална за влизането на южноамерикански кокаин в Европа /вж. Схема 6/. Към 1997 г. се наблюдава засилено увеличаване на трафика на дрога през Хърватия, както и драстично увеличаване потреблението на наркотици в основните градски зони на тази страна, като Загреб, Осийек, Риека и особено Сплит, който придоби особена известност като център на хероина.

Търговията с наркотици в Босна и Херцеговина също достигна тревожни размери след края на войната в тази държава. В резултат на военните действия и техните последици драстично се увеличи консумацията на наркотици в самата страна. Трафикът на наркотици бе овладян от същите хора, които извършваха контрабанда на оръжие и петрол по време на войната. Босна и Херцеговина също така се превърна във важен производител на канабис. Повечето от босненската марихуана се изнася контрабандно в Хърватия и Словения, тъй като цените там са по-високи. Бандите, извършващи трафика на дрога, обикновено включват членове на полувоенните групи, които имат връзки на най-висше републиканско политическо равнище.⁹⁰ /Вж. Схема 6/

"Затворническата бригада" и Мостар

Твърди се, че търговията с наркотици в Херцеговина и Далмация е контролирана от бившите членове на "Затворническата бригада", ползваща се с лоша слава. Това е една от най-бруталните полувоенни формации от босненски хървати. Неофициалната столица на Херцеговина Мостар се счита за център на регионалната дистрибуция на наркотици. Според дипломат, базиран в Мостар, съществува ясна връзка между организираната престъпност, полицията в Мостар и ръководството на босненската партия ХДО.⁹¹

Трафикът на наркотици се засили през 1998 г. Сраженията в Косово прекъснаха трафика от тази провинция към Албания, но косоварските и сръбските кон-

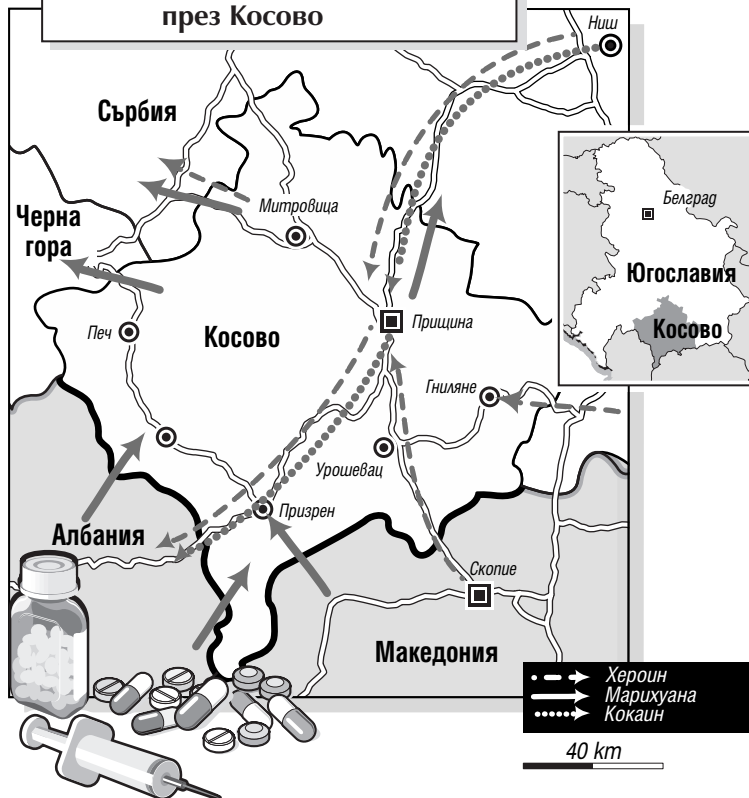
⁹⁰ Observatoire Geopolitique des Drogues. "Bosnia-Herzegovina." *Observatoire Geopolitique des Drogues Annual Report*. 1997. <http://www.ogd.org/rapport/gb/RP06_1_BOSNIE.html> .

⁹¹ Babic. "Details Behind the Andabak Arrest and the Leutar Murder."

Прането на косовските мръсни пари

Счита се, че косовските мръсни пари се изпират в рамките на провинцията благодарение на процъфтяващата незаконна строителна индустрия. Ясно свидетелство за участието на мафията в нелегалното строителство бе убийството на 11 септември 2000 г. на директора на Департамента по планиране, възстановяване и развитие в Прищина. Последният планирал да разруши нелегално построени сгради и да осуети осъществяването на нови подобни строежи.⁹³

Схема 7: Трафикът на наркотици през Косово

трабандисти откриха, че е много изгодно да си сътрудничат, за да поддържат постоянен приток на хероин за Западна Европа през Унгария, Босна и Хърцеговина и Хърватия.⁹²

След като през 1999 г. стана фактически независима от Югославия **Косово се утвърди отново като център на**

мрежите за трафик на дрога в югоизточна Европа /Вж. Схема 7/. Международната асоциация на офицерите срещу наркотиците счита, че косовската мафия прекарва незаконно между 4,5 и 5 тона месечно хероин, което е над два пъти повече от периода преди войната от 1999 г.⁹⁴:

- Наркотиците влизат в Косово от Македония и след това се изпращат през фактически несъществуващата граница между Косово и Албания до пристанищата Дурас и Влора, откъдето са само на един преход с лодка до Италия.

- В южна Албания се отглежда канабис, който се препраща в обратна посока от албанския град Кукес в Призрен в Косово, където задоволява засилващата се местна консумация.

Трафикът на наркотици в Македония е тясно свързан с избухналия през 2001 г. конфликт в тази страна. Повечето македонци, македонските медии, както и голям брой независими наблюдатели считат, че същността на конфликта е борбата за пълен контрол върху засилващата се албанска криминална

империя. Според *Джейнс интелигентс ривю*, още от 70-те години насам Западна Македония, където живее мнозинството от македонските албанци, се е превърнала в център за контрабандата на наркотици. Очевидният просперитет /луксозни коли, красиви и големи къщи/ на голям брой хора, живеещи в един район, който бе сред най-слаборазвитите в икономическо и инфраструктурно отношение, не се дължи на приходи от лозарската промишленост в тази част на страната, нито на преводи от чужбина.

⁹² Observatoire Geopolitique des Drogues. "Yugoslavia."

⁹³ "Kosovo Stability Threatened by Organized Crime." *Balkan Times*. 2001. < <http://www.balkantimes.com/html/english/11845.htm> > .

⁹⁴ Juliette Terzieff et al. "Former Warlords in the Balkans are Building an International Criminal Empire." *Newsweek*. 21 March 2001. < <http://www.balkanpeace.org/rs/archive/mar01/rs127.shtml> > . Umberto Pascali. "KLA and Drugs: The 'New Columbia of Europe' Grows in Balkans." *Executive Intelligence Review* vol. 28, no. 24. 22 June 2001. < http://www.larouchepub.com/other/2001/2824_kla_drugs.html >

Roslin. "After Kosovo: A Marriage of Heroin and War in the New Millennium."

Танушевци

Връзката между АОК, Националната армия за освобождение и търговията с наркотици и оръжие най-ясно може да бъде проследена с примера Танушевци. Това е населено с албанци планинско селце, разположено точно върху границата между Македония и Косово. Именно там започнаха сраженията през 2001 г. По време на косовския конфликт Танушевци бе използвано като едно от най-важните депа на оръжие за АОК, а преди това се считаше за един от центровете на трафика на наркотици от и към Албания и Косово. За отбелязване е, че Танушевци е родното място на Джавит Хасани – един от основателите на АОК и командир в тази армия. Арачиново – друго село, в което избухнаха сражения – също така продължително време се считаше за център на трафик на цигари, дрога и оръжие.

Решаващ фактор, който помогна да се улесни разпространението на контрабандата в тази част на страната беше преднамереното решение на правителството на ВМРО-ДПМНЕ да не патрулира граничната зона след изтеглянето на мироопазващите сили на ООН през 1999 г. Това решение оправдано с водене на политика за укрепване на доверието в нестабилен район, дава основание да се твърди, че двете управляващи партии са били най-малкото пасивно замесени в нелегален

трафик през границата. Село Танушевци, център на македонската контрабанда на наркотици и оръжие, заедно с още няколко села и райони около македонската граница с Косово се превърнаха в действителни "свободни територии". Първите изблици на насилие в Македония бяха провокирани от "нарушаване" на "свободния статут" на Танушевци, когато македонска полицейска част беше изпратена в селото в отговор на задържане на новинарски екип на македонската телевизия от униформени албански партизани.⁹⁵

Стабилната политическа обстановка и господството на закона препятстват развитието на контрабандни и други нелегални дейности. В страна като Македония, където има значително недоверие между различните етнически общности, както и лоша икономическа ситуация, бе относително лесно за хората от Национално-освободителната армия и за трафикантите да изострят напрежението и да го превърнат във въоръжен конфликт. По такъв начин те създадоха и идеалните условия за криминален бизнес.⁹⁶

В Румъния трафикът на наркотици е в постоянен възход, въпреки усилията на правозащитните органи. Новата администрация прокара по-строги закони, преследващи трафика на наркотици и тяхното производство. Въведени бяха санкции от 15 години до доживотен затвор за притежание, дистрибуция и производство на наркотици. Предприетите сериозни мерки от полицията доведоха до увеличаващ се брой арести на пласъори и до конфискация на наркотици, въпреки бюджетните ограничения, остарялата и недостатъчна екипировка и ширещата се корупция. През 2001 г. бяха разкрити 3 тайни лаборатории за производство на синтетични наркотици, което потвърди опасенията, че Румъния се е превърнала във важна производителка на дрога.⁹⁷

Схема 8: Трафик на наркотици и производството им в България

⁹⁵ "Macedonia's Public Secret," pp. 24-25

⁹⁶ Terzieff et al. "Former Warlords in the Balkans are Building an International Criminal Empire." Pascali. "KLA and Drugs: The 'New Columbia of Europe' Grows in Balkans." "Jane's Sentinel Security Assessments: Macedonia." *Jane's Information Group*. 3 April 2001. < http://www.janes.com/security/international_security/news/sentinel/sent010403_macedonia.shtml > . U. S. Department of State. "1997 International Narcotics Control Strategy Report." Bajic. "Crime and Politics in Macedonia."

⁹⁷ U. S. Department of State. "1997 International Narcotics Control Strategy Report." "For Romania to Accede to EU It Will Take Enhanced Speed of Response." *Nine O'Clock*. 7 February 2002.

Конфискувана дрога в България

Косвена индикация за размера на трафика на наркотици е броят на заловените пратки. През първата половина на 2000 г. например, по българските граници е хванат над 1 тон наркотици и са задържани 60 трафиканти, повечето от които мъже. Количеството хванат хероин бе над 800 килограма, докато това на хашиша и марихуаната – над 200 кг. Хванатите наркотици включват 20 кг амфетамини, над 6000 хапчета екстази и каптагон, над 3000 литра оцетен анхидрид и фенилацидна киселина. Повечето наркотици са засечени на КПП "Капитан Андреево", както и на КПП "Малко Търново", Калотина, Златарево, Гюешево, летище София, Видин и Русе.

България продължава да играе централна роля в трафика на хероин от Централна Азия за Европа /Вж. Схема 8/. Поради своето разположение, през страната преминават трите южноевропейски пътища на дрога – през Румъния, Сърбия и Македония. Имайки предвид увеличаващите се количества кокаин, хванати в страната, България се превръща във важна транзитна държава и за южноамерикански кокаин.

Има индикации, че трафиканти от Италия, Колумбия, Албания и България развиват нетрадиционни канали за транзит на кокаин. Конфискувани бяха и съществени количества прекурсори от рода на ацетин анхидрид /произвеждан в България и/или Македония и отправян към Турция/. Най-разпространените начини за транспортиране на дрога е с коли, камиони и автобуси. Все още големи количества наркотици се транспортират в хладилните камери на тирове и камиони, натоварени с бързо разваляща се стока.

Развитието на местния пазар на наркотиците също представлява интерес. Наблюдава се общата за света тенденция за проникване на наркотиците в периферните райони на страната. Според оценка на експерти и извършени проучвания, броят на българите, които пушат ганджа, е между 50 и 70 хиляди души. От средата на 90-те години броят на разкритите ниви с канабис се увеличава двойно всяка година. Най-големите полета с канабис бяха разкрити в районите Благоевград, Петрич, Варна, Пазарджик, Пловдив и Кюстендил. Вече съществуват и канали за износ на канабис предимно към Гърция и Кипър. Поради засилената полицейска дейност в Югозападна България, производството на марихуана постепенно се измества в Северна България. Миналата година бяха разкрити големи полета с канабис в районите на Враца и Русе.

Около 10 000 българи са зависими от хероина и 40-50 000 използват фармацевтични дроги със сходен ефект – например диазепам. Поради ниската покупателна способност на потенциалните клиенти, предполагаемата стойност на българския пазар на наркотиците не надвишава 200-300 млн. германски марки. Поради същата причина черният пазар е буквално наводнен с нискокачествени дроги. Според Националния център по пристрастяване към дрогите, около 95 % от съставките на хероина не са истински. А скъпите дроги като кокаина се продават на цена 120 германски марки за един грам и са популярни сред членовете на криминалните групировки, сред които се наблюдава висока степен на зависимост.

2.4. ТРАФИК НА ХОРА

Нелегалното трафикиране на хора в югоизточна Европа се увеличава с тревожни темпове. Това включва трансфер на нелегални имигранти, жени които са въввлечени в проституцията, работна сила, наемана при нечовешки условия, трафик на деца за нелегално осиновяване срещу огромни цени. Този нелегален човешки поток е под контрола на организираната престъпност. В трафика на хора са включени и служители от паспортните контролни служби, които приемат

подправени документи за самоличност. Онези, които се занимават с трафик на хора, често имат двойно гражданство и използват различни имена. Фирмите, които участват в трафика, предоставят визи и туристически услуги. Трафикантите използват мрежи от доверени собственици на хотели и хора, които наемат частни жилища.

Нелегалното прекарване на хора през границите се извършва от трафиканти, които многократно извършват тези престъпления. Преминаването на границата по суша обикновено се осъществява на групи, водени от местни гидове. Те са свързани с оперативен център, разположен в някой от големите градове, където се осъществява събирането на потенциалните имигранти. Кандидат-имигрантите обикновено се срещат на оживено място – на железопътни гари, ресторанти, както и в частни домове. След това те отново се срещат край границата, качват се на транспортно средство и накрая се поставят под надзора на съответния гид. Каналите за трафик на хора се контролират от организираната престъпност и каналджиите в страната като правило получават част от приходите от тази дейност.

За трансфер на хора много често се използват тайници в автобуси и камиони. Често "доставките" се придружават от организаторите на каналите или от други доверени лица, пътуващи с коли. Те ескортират "пратката" до съответното КПП и изчакват, докато транспортът премине границата. Нелегалните имигранти често са придружени от децата си, имат малко багаж и не носят пари и документи за самоличност. Младите жени, които са били отвлечени и принуждавани да проситирурат, също преминават границата нелегално.

ТРАФИК НА НЕЛЕГАЛНИ ИМИГРАНТИ

Според Бюрото за контрол на наркотици и превенция на престъпността на

ООН, трафикът на хора е най-бързо развиващият се криминален бизнес в света. **Югоизточна Европа е един от най-важните транзитни региони за нелегална имиграция от Турция, Китай, Иран, Пакистан, Бангладеш, Ирак, Афганистан и други страни от Близкия изток и Азия по пътя им към страните от ЕС /Вж. Схема 9/.** Освен това регионът е важен източник на имигранти и по-специално от Румъния, Албания и от ромското население в региона. Те съставят едни от най-многобройните групи незаконни имигранти в страните от ЕС.

Сред причините за извънредно бързото нарастване на бизнеса на трафик на хора е обстоятелството, че доходите от него са несравнимо по-високи спрямо извършените разходи и потенциалните рискове. За разлика от трафика на наркотици, трафикът на хора се счита в повечето държави за по-маловажно престъпление и предвидените санкции не са строги. Трафикантите не се нуждаят от специ-

ална екипировка, нито от специализирана дистрибуторска мрежа, какъвто е случаят с наркотиците. При възникване на опасност имигрантите, които предварително заплащат за услугата, често са изоставяни от техните гидове.

Приходите от трафика на хора са огромни. Според различни оценки, приходите от имигрантите в Австрия, където през 1999 г. е имало 40 000 нелегални имигранти, са около 100 млн. долара. За всички страни от ЕС приходите на трафикантите от тази дейност през 1999 г. са били 3 млрд. долара. В глобален план бизнесът с нелегалните имигранти носи печалби между 12 млрд. долара /според Международната организация по миграцията/ и 30 млрд. долара /според източници от САЩ/. Средно за прехвърлянето на имигранти в страните от Европейския съюз се заплаща между 2000 и 2 500 долара в Източна Европа и бившия Съветски съюз, между 9 000 и 14 000 долара в Централна и Южна Азия и до 24 000 долара в Китай.⁹⁸

Пътищата

Поради разположението си, **България и Румъния са най-важните входни пунктове за нелегалната имиграция.** Доскоро Босна и Херцеговина и Сърбия също бяха много важни входни пунктове - предимно за иранците в Босна и китайците в Сърбия. Най-използваният път по сушата води през България и Румъния, а оттам през Сърбия, Босна и Херцеговина и Хърватия към Словения, Италия и Австрия. Много нелегални имигранти пътуват и през Унгария. Също така важен е пътят през Адриатическо море. Редица пътища от Босна, Сърбия и България /през Македония/ водят до Черна гора и Албания, където има добре поддържани канали за нелегален трафик по море:

- Според различни оценки, **през последните 12 години до 80 000 души са се опитали нелегално да преминат българската граница.** Според информация от Гранична полиция, само през 1999 г. са били заловени 22 733 нарушители на границата, което е с 4 500 повече от предходната година. Според някои оценки, броят на българите, които пребивават нелегално в чужбина, е 50-80 000 души.
- В случая с Румъния се счита, че **през последните няколко години годишно до 40 000 нелегални имигранти са преминали през страната по пътя си към Западна Европа.** Поради по-стриктния граничен контрол, през 2001 г. на над 32 000 души е било отказано да влязат в Румъния, а други 21 000 са били заловени при опита им да проникнат в страната нелегално. От друга страна, само през септември 2001 г. над 1 400 румънци бяха върнати в Румъния след като бяха хванати, че пребивават нелегално в други страни или че са се опитвали да преминат нелегално техните граници.⁹⁹
- **След Дейтънското споразумение Босна и Херцеговина се превърна в една от най-леснодостъпните европейски държави, поради изключително либералния си визов режим.** Голям брой граждани на Иран, кюрди от Турция, жители на Египет, Пакистан, Афганистан, Ирак, Молдова и Македония започ-

⁹⁸ "People's Trafficking: Europe's New Problem." *Jane's Information Group*. 23 September 2000. < http://www.fsa.ulaval.ca/personnel/vernag/EH/F/noir/lectures/people_trafficking_europe.htm > .

⁹⁹ U. S. Department of State. "1999 Country Report on Human Rights Practices – Romania." Barbara Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe: Current Situation and Responses to Trafficking in Human Beings." *UNICEF, UNOHCHR and OSCE – ODIHR*, June 2002. < <http://www.unicef.org/sexual-exploitation/trafficking-see.pdf> > .

наха да пристигат в Сараево, а оттам да се отправят нелегално към Западна Европа. Това положение продължи доскоро, когато под международен натиск правителството на Босна и Херцеговина взе решение за въвеждане на визи за гражданите за някои от "най-проблематичните" държави. Според оценки на ООН, през 2000 г. над 50 000 нелегални имигранти, достигнали до страните от ЕС, са преминали през Босна и Херцеговина. А това прави 10% от всички нелегални имигранти в Западна Европа.¹⁰⁰

- При Милошевич **Сърбия се превърна в най-популярната и лесно достъпна "врата" към Европа за китайските имигранти.** Режимът на Милошевич поддържаше приятелски отношения с Китай, а през втората половина на 90-те години югославските консулства в тази страна започнаха да издават безплатни визи на десетки хиляди китайски "туристи". Два-три самолета препълнени с

Имигранти "терористи"

В началото на март 2002 г. близо до Скопие македонската полиция уби 7 предполагаеми терористи – 6 пакистанци и 1 индиец – които според информация на македонските тайни служби, планирали терористични действия срещу чуждестранни посолства в македонската столица. Инцидентът обаче остави много въпроси, на които няма отговор. Както се оказа по-късно, седемте убити всъщност са били нелегални имигранти на път за Атина, където в течение на години живеят и работят техни близки. Те нямат връзки с терористични групи и единственото им престъпление е, незаконното преминаване на границите. Счита се, че имигрантите са станали жертва на стремежа на македонското правителство да докаже, че страната е застрашена от "ислямски тероризъм". По такъв начин правителството разчиташе да спечели международни симпатии и подкрепа за решаване на проблемите на вътрешната сигурност.¹⁰¹

китайци пристигаха всяка седмица на летището в Белград, а след това се връщаха в Китай почти празни. Новите сръбски власти значително ограничиха трафика на китайски имигранти, въвеждайки ограничения за техния достъп до Сърбия.

- **Повечето от имигрантите преминават през Македония по пътя си към Гърция.** Притокът на имигранти към албанските пристанища обаче също така е значителен. Поради политически съображения и съображения за сигурност, македонската гранична полиция, която е зле екипирана и недостатъчна на брой, се е съсредоточила

ла в районите на границата с Албания и Косово. По такъв начин дълги участъци от границата със Сърбия, България и Гърция фактически са неохраняеми. Освен това се счита, че има над 600 нелегални пунктове за пресичане на македонската граница, което прави трафикът на източноевропейци, но и на все повече азиатци и жители на Близкия изток към Гърция изключително доходен и почти безрисков нелегален бизнес.¹⁰²

- Повечето от имигрантите влизат в Хърватия от Босна и Херцеговина, като пресичат реките Сава или Уна. Това неизбежно води до трагични инциденти.

¹⁰⁰Ibro Kovacevic. "Krijumcarenje Kurda iz Turske na zapad." *AIM Press*. 18 March 1997. < <http://www.aimpress.org/dyn/pubs/archive/data/199703/70318-006-pubs-sar.htm> > . Peter Beaumont. "People Trade Makes Bosnia Rich." *The Observer*. 28 January 2001. < <http://www.observer.co.uk/politics/story/0,6903,429988,00.html> > .

¹⁰¹Zeljko Bajic. "'Mudzahedini' iz Rastanskog Lozja." *AIM Press*. 7 March 2002. < <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/200203/20307-001-pubs-sko.htm> > . "At Rastanski Lozja, Pakistani Migrants which were Travelling to Greece were Killed, Not Terrorists of Al Kaeda." *The Balkan Human Rights Web Page*. 8 May 2002. < <http://groups.yahoo.com/group/balkanhr/message/3982> > .

¹⁰²"People's Trafficking: Europe's New Problem." U. S. Department of State. "1999 Country Report on Human Rights Practices – Former Yugoslav Republic of Macedonia." *US Department of State Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor*. 25 February 2000. < http://www.state.gov/www/global/human_rights/1999_hrp_report/macedoni.html > . Zeljko Bajic. "Macedonia's Porous Borders." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 153. 4 July 2000. < http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20000704_4_eng.txt > .

През май 2000 г. четирима иранци се удавиха в Сава, след като паднаха от препълнена лодка, возеща 35 незаконни имигранти по реката. При подобен инцидент няколко седмици по-късно се удавиха още трима души. Почти е невъзможно да се изчисли, колко хора са преминали нелегално през Хърватия по пътя си към Западна Европа. През 1999 г. хърватската полиция задържа 8 000 нелегални имигранти. **През 2001 г. бяха задържани 24 000 души, като при това се счита, че тази цифра съставя 20% от имигрантите, които успяват да прекосят Хърватия.**¹⁰³

- В Черна гора имигрантите влизат от Босна, Сърбия и Косово. След като вля-

зат в тази република те се транспортират до центрове близо до черногорския бряг, а след това са прехвърляни към различни заливи, откъдето през нощта моторници ги прекарват средно за 4 часа до Италия.

- **През последните години трафикът на хора изпревари трафика на наркотици като най-доходната нелегална дейност в Албания.** Мафиотските

босове инвестираха парите, спечелени от трафик на наркотици, за закупуването на модерни бързоходни моторници, които изминават разстоянието между Албания и Италия за по-малко от час. Според някои изчисления, в и около пристанището Влора действат 150 бързоходни моторници. Италианската власти считат, че от 1991 г. насам в Италия по този начин са били прехвърлени между 500 000 и един милион незаконни имигранти.¹⁰⁴

Антихуманното третиране на хора

Албанските трафиканти са известни с нечовешкото си третиране на своите клиенти. Те често ги изхвърлят във водите близо до италианския бряг, за да спестят времето, което обикновено се губи при нормалното разтоварване на лодките на брега. В някои случаи те изхвърлят своите пътници в открито море, за да избегнат да бъдат заловени от италианската брегова охрана. През 1999 г. 170 нелегални имигранти се удавиха в резултат на подобно третиране.

Организаторите

По всичко изглежда, че трафикът на нелегални имигранти през югоизточна Европа е организиран от същите групи, които преди бяха ангажирани с незаконната търговия с оръжие и наркотици или с "подпомагане" срещу заплащане на бежанците да достигнат до сигурен пристан по време на войната. Използват се същите маршрути и партньори от другата страна на границата. Такъв е по-конкретно случаят в страните от бивша Югославия. В Черна гора и Албания трафикът на незаконни имигранти през Адриатика за Италия се организира от същите криминални дейци, които доскоро се бяха специализирали в контрабандата на наркотици и цигари за тази страна. Допълнително доказателство за това са разкритията на италианските власти. Според бивш италиански финансов министър, банди-

¹⁰³ Carlotta Gall. "China's Migrants Find Europe's Open Back Door: The Balkans." *The New York Times*. 23 August 2000. < http://www.nytimes.com/learning/teachers/featured_articles/20000823wednesday.html > .

Victims of Trafficking in the Balkans: A Study of Trafficking in Women and Children for Sexual Exploitation to, through and from the Balkan Region. Vienna: International Organization for Migration, 2001, pp. 32-33. < http://www.iom.int/DOCUMENTS/PUBLICATION/EN/balkan_trafficking.pdf > .

Boris Raseta. "Sverc istocnjaka na Zapad." *AIM Press*. 27 June 2000.

< <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/200006/00627-002-pubs-zag.htm> > .

¹⁰⁴ "People's Trafficking: Europe's New Problem."

Hammer and Semini. "The Gangster's Paradise."

Cillufo and Salmoiraghi. "And the Winner Is.... The Albanian Mafia."

Randall. "Italy and Its Immigrants."

те, осъществяващи контрабандата през Адриатика, често съчетават два вида дейност – трафик на нелегални имигранти и на наркотици. Италианската полиция залови имигранти, които носеха в раниците си хероин. Обяснението за това е, че са били принудени да играят ролята на куриери, за да платят за собствения си трансфер.

Доходите

Според някои оценки, **организаторите на трафика на нелегални имигранти за страните от ЕС, печелят над 3 млрд. долара годишно**¹⁰⁵ :

- Данни на ООН и неправителствени организации показват, че средно нелегалните имигранти заплащат по 4 000 долара на босненските трафиканти. Като се има предвид оценката на ООН, че над 50 000 имигранти преминават през тази страна годишно, **това означава, че босненските трафиканти печелят около 200 млн. годишно**. Счита се, че около една трета от тази сума се плаща на босненската полиция и на политиците в тази страна.
- Доходите от трафика на хора в Албания са сходни. Според наличната информация, използването на лодки за транспортиране на имигранти през Адриатика струва между 900 и 1000 долара на човек. Това означава, че през последните години **албанските трафиканти на хора печелят над 200 млн. долара годишно**.
- Трафикантите от Черна гора вземат между 1000 и 1500 долара на човек, за прехвърляне през Адриатика.
- Според експерти, в България пазарът на нелегалните имигранти е между 30 и 50 млн. долара. Тази сума включва издаването на фалшиви и истински визи, както и "такси" за трансфера на имигранти. Нелегалното прехвърляне на имигранти от Близкия изток за Западна Европа през Турция и България струва до 7 500 долара, като имигрантите плащат части от тази сума на всеки етап от пътуването си.

ТРАФИК НА ЖЕНИ И МОМИЧЕТА ЗА СЕКСИНДУСТРИЯТА

Още по-тревожен аспект на трафика на хора е прекарването през границите на жени и момичета за сексиндустрията. В повечето случаи този трафик включва насилствени действия и унижения за жертвите. Жените и момичетата често са принуждавани да проституират, държани са в условия на робско подчинение и многократно са изнасилвани, бити, държани гладни и жадни, без сън и медицински грижи и накрая са продавани като обикновена стока от един собственик на бордей и трафикант на друг. Много от тях са момичета под 18 години, като повечето от тях са били измамани да напуснат домовете си /срещу фалшиви обещания за добре заплатена работа или брак/ или са откраднати. В Албания и Косово съществуват случаи, в които семейства продават собствените си дъщери или сестри на трафиканти. Според различни оценки, през европейските граници

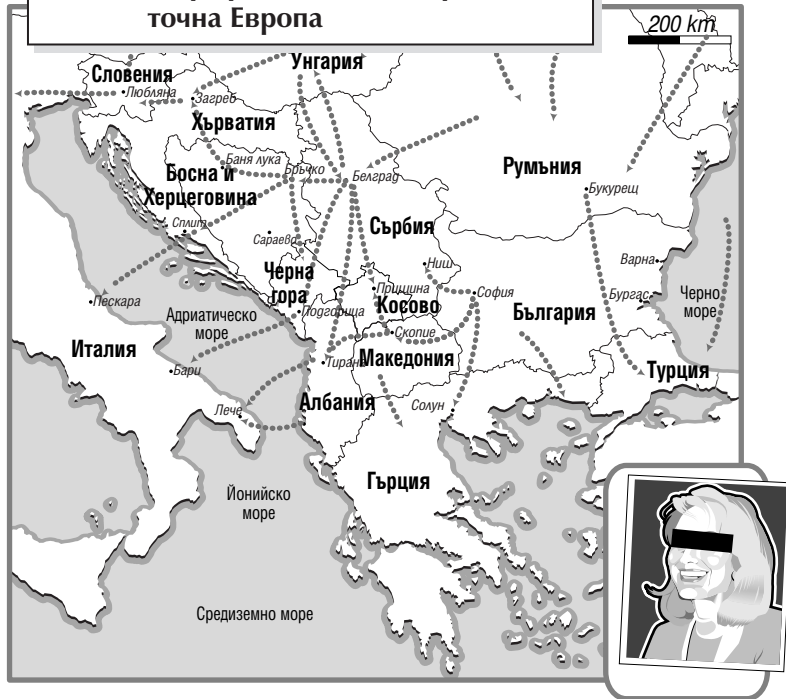
¹⁰⁵"Southern Europe: Smuggling." *Migration News* vol. 7, no. 12. December 2000.
< http://migration.ucdavis.edu/mn/archive_mn/dec_2000-12mn.html > .

"People's Trafficking: Europe's New Problem."

Gaby Hinsliff and Peter Beaumont. "Blair War on Trade in Migrants." *The Observer*. 4 February 2001.
< <http://www.observer.co.uk/politics/story/0,6903,433341,00.html> > .

Beaumont. "People Trade Makes Bosnia Rich."

Схема 10: Трафикът на жени през югоизточна Европа

Миротворци или трафиканти?

Най-тревожният случай, включващ трафик на румънки, бе този с двама членове на полицията на ООН в Босна през 2001 г. През февруари 2001 г. започна разследване по обвинения, че двама румънски полицаи организират трафик на румънки към Босна. Те ги снабдявали с фалшиви документи, а след като момичетата стигнали в Босна ги продавали на собствениците на бордеи. Румънките, които бяха интервюирани в рамките на разследването, назовавали още 10 румънски полицейски офицери. Те ги обвинили, че сътрудничат със собственици на публични домове в качеството си на трафиканти или на информатори, които предупреждавали собствениците на бордеи в случаи на планирани акции на полицията срещу тях. През лятото на 2001 г. разследването бе прекратено, поради липса на преки доказателства и на свидетели /всички румънки, които първоначално бяха интервюирани, междуременно бяха изведени извън Босна/.¹⁰⁷ В отделен инцидент, Катрин Болковац, американски член на полицейските сили на ООН в Босна, беше уволнена за "нередовно отчитане на работното време" след като е докладвала на началниците си, че колеги от полицейските сили са сътрудничили на трафиканти в търговия с бели робини. Британският съд, пред който Болковац е подала жалба се произнесе, че тя е била незаконно уволнена за направените неудобни разкрития.¹⁰⁸

всяка година незаконно се осъществява трансфер на стотици хиляди жени и девойки.¹⁰⁶ В повечето случаи жените и момичетата от Източна Европа се прекарват към страните от ЕС. Същевременно обаче голяма част от жените от бившия Съветски съюз се изпращат в други източноевропейски страни, където се наемат в местната сексиндустрия. Често тези момичета са принуждавани да проституират в източноевропейските страни в течение на известен период, преди да се прехвърлят в страните от ЕС.

След края на войната в бивша Югославия трафикът на жени от и през югоизточна Европа се засили с бързи темпове. Държавите, наследили бивша Югославия /особено онези, в които има значително международно присъствие/, се превърнаха във важни дестинации за жени и момичета от Украйна, Русия, Молдова и Румъния. Белград се утвърди като един от най-важните транзитни центрове. Поради тяхното разположение, България, Македония и Албания също се превърнаха във важни транзитни страни в трафика на жени. /Схема 10/

Изходни страни в трафика са:

■ **Румъния е най-важната изходна страна в региона, от която тръгва трафик на жени и момичета.** Наред с жените от Русия, Украйна и Молдова, румънките представляват най-голямата група прехвърлени жени към и през югоизточна Европа. Обикновено те пътуват през Сърбия, а оттам до Босна

¹⁰⁶ Шведската НПО *Kvinna Till Kvinna* счита, че всяка година в страните от ЕС се прехвърлят около 500 000 жени. Според оценка на Международната организация за миграцията, 200 000 жени се прехвърлят годишно в страните на ЕС от Централна и Източна Европа и от бившия Съветски съюз. Между 10 и 30 процента от трафикантите с цел проституция момичета са на възраст под 18 г. В случая с Албания непълнолетни са 80% от прехвърляните на Запад момичета. Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

¹⁰⁷ "Romanians Reported Topping European List of Illegal Migrants." *BBC Worldwide Monitoring*. 3 October 2001.

Colum Lynch. "U.N. Halted Probe of Officers' Alleged Role in Sex Trafficking." *The Washington Post*. 27 December 2001.

< <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A28267-2001Dec26?language=printer> > .

¹⁰⁸ Barry James, "Whistleblower Upheld in the UN Bosnia Police Case," *International Herald Tribune*, 8 August 2002.

и Косово. Някои от тях остават там, за да работят в местните бордеи. Други се прехвърлят от Босна за Хърватия и Словения, а оттам – още по на запад, както и от Косово към Албания, а оттам – към Италия или Гърция. Много от тях също така пътуват през България за Гърция и Турция. През 1997г. 7 000 румънки бяха депортирани от Турция, тъй като са влезли нелегално и/или са практикували проституция. Според оценки на неправителствени организации, хиляди са трафикираните румънки всяка година. Твърди се, че повечето от жените са продавани на трафикантите в Тимишоара срещу 50-200 долара всяка. Когато стигнат до съответната държава, в която трябва да проституират, те се препродават срещу десетократно по-големи суми.¹⁰⁹

- **България също е важна изходна страна в трафика на жени.** Българките най-често се прехвърлят в Турция, Гърция, Македония, Полша и Чехия. Най-често това се извършва от фирми за наемане на ескорти и на жени, желаещи работа в чужбина. В тази страна съществуват около 300 подобни фирми, но никоя от тях няма лиценз за набиране на ескорти или на танцьорки. Според проучване на фондация Анимус, 94% от рекламните, предлагащи работа в чужбина, всъщност търсят красиви неомъжени жени до 25 години. "Белите робини" се трафикират от България по три маршрута: през Турция и Гърция за Кипър и Италия, през Румъния за Западна Европа и през Македония за Косово или Албания, а оттам за Италия. Според неофициални данни, сега в чужбина проституират около 10 000 българки.¹¹⁰
- **Друга важна изходна страна в трафика на жени е Сърбия.** Сръбските момичета /особено от ромски произход/ се отправят към Италия, Гърция, Кипър, Германия и Холандия.
- Трафикът на албански жени и момичета за страните от ЕС /предимно за Италия и Гърция/ представлява още по-тревожен проблем, тъй като /освен обичайните трикове и заблуди, с които си служат трафикантите за да подмамат момичетата/ често жените се отвличат и препродават на мафиотски кланове през границата. **Счита се, че през последните дванадесет години над 100 000 албански жени и момичета са били прехвърлени в Западна Европа.** Според някои оценки, до 80% от тях са под 18 години, а някои момичета са били едва на 12 години.¹¹¹
- Според доклади на ОССЕ, **редица млади жени и момичета от Косово са били отвлечени от бежанските лагери в Албания по време на войната от 1999 г.** и продадени като проститутки в Италия. Редица експерти по човешки права изразиха загриженост от факта, че косоварските жени, станали жертва на изнасилване, често стават жертви на трафикантите поради консервативните и патриархални порядки на косоварското общество, в което изнасилването се счита за позор за семейството. Редицата случаи на семейства, които продават своите сестри или дъщери на трафикантите, илюстрират тази особеност на албанските нрави. Според оценки на неправителствени организации, над 30 000 албански жени проституират в чужбина.¹¹²

¹⁰⁹ U. S. Department of State. "1999 Country Report on Human Rights Practices – Romania."

¹¹⁰ *Victims of Trafficking in the Balkans*, pp. 35-36.

"Corruption and Trafficking: Monitoring and Prevention," pp. 32-33.

¹¹¹ Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

¹¹² U. S. Department of State. "1999 Country Report on Human Rights Practices – Albania." *Victims of Trafficking in the Balkans*, pp. 51-52.

Маркет "Аризона"

Маркет "Аризона" бе създаден от ръководената от НАТО ИФОР през 1996 г. с оглед възстановяване на някои от прекъснатите връзки между трите босненски нации чрез съвместна икономическа дейност. Създателите му обаче бяха разочаровани, след като Маркет "Аризона" се превърна в един от най-известните центрове за криминална дейност на Балканите. Тук се продава на цена по договаряне всичко – от контрабандирани и крадени вещи, домашни потреби, до зеленчуци и коли. Предлагат се и наркотици и проститутки. Същевременно местните купувачи, както и трите хиляди продавачи, които работят на пазара, си остават бедни. Въпреки гореказаното, пазарът постигна известен успех в насърчаване бизнеса между трите общности. Поради тази причина, Бюрото на върховния представител на международната общност в Босна засега отказва да го затвори. По всичко изглежда обаче, че Маркет "Аризона" причинява много повече проблеми, отколкото решава такива и по-скоро пречи, отколкото допринася за следвоенното развитие на Босна.

Трафикът преминава през следните транзитни страни:

- **През Хърватия и Босна и Херцеговина се извършва трафикът в частност на жени от Молдова, Румъния, Украйна и други източноевропейски държави.** Според Елизабет Рен – бивш специален представител на Генералния секретар и координатор на операциите на ООН в Босна и Херцеговина, трафикът на жени е "най-тревожната нелегална дейност в Босна". Най-известното място за купуване и продаване на бели робини е т.нар. Маркет "Аризона" в района Бръчко,

който бе създаден от международната общност, за да улесни икономическите и социални взаимоотношения между босненски мюсюлмани, хървати и сърби. Според доклад на ООН, повечето от жените, които се държат в условия на робска подчиненост и са принуждавани да проституират във всички страни от Балканите, са закупени от трафиканти на Маркет "Аризона". Обичайната цена е 1 500 долара.¹¹³

- **Сърбия е дори по-важна от другите транзитни държави.** През нея минават жени от Молдова, Украйна, Русия и Румъния, пътувайки от бивша Югославия за Италия и Австрия, както и към Черна гора и Албания, а оттам през Адриатическо море към Италия. Според полицейската статистика за 2001 г., 1260 жени от тези държави не са били допуснати да влязат в Сърбия.¹¹⁴
- **Македония се превърна в разпределителен център за жени, които се извеждат към Гърция и Италия,** където се наемат в местната сексиндустрия. Обикновено жените влизат в Македония от Сърбия или България, а след това са насочвани към Гърция, или са транспортирани през Охридското езеро в Албания. Липсват точни числа, но според македонското министерство на вътрешните работи и Международната организация по миграцията само през 2000 г. над 1000 жени са били прекарани нелегално през Македония. Тази бройка се увеличава всяка година. Повечето момичета, които преминават през Македония, са от Молдова, Румъния, България, Русия и Украйна.¹¹⁵
- **България е не по-маловажен транзитен център за жени и момичета,** трафикирани към Гърция и Турция.
- **Повечето жени, преминаващи през балканските държави, достигат до Черна гора или Албания,** които са привлекателни, поради своето разположение и добре поддържани маршрути за контрабанда и трафик през Адриатика. Мнозинството от онези, които достигат до Черна гора, се транспортират по море до Италия от Бар и други черногорски пристанища, но част от тях се

¹¹³Emir Imamovic. "Bosnian Brothels Flourish." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report*, no. 210. 6 December 2000.

< http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20001206_4_eng.txt > .

United Nations News Service. "Press Briefing on UN Operations in Bosnia and Herzegovina." *UN Press Briefings*. 23 July 1999. < <http://www.un.org/news/briefings/docs/1999/19990723.REHN.html> > .
Anes Alic and Jen Tracy. "Sanctioned Smuggling in the Balkans." *Transitions Online*. 14 September 2001. < <http://www.tol.cz/look/TOLnew/article.tpl?IdLanguage=1&IdPublication=4&NrIssue=22&NrSection=2&NrArticle=2163> > .

¹¹⁴Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

¹¹⁵*Victims of Trafficking in the Balkans*, pp. 43-44.

прекарват и през Шкодренското езеро до Албания, а оттам – към Гърция или Италия.¹¹⁶

- Освен близостта си и добре поддържаните си контрабандни канали, а също така и поради ширещата се корупция на държавните служители, Албания се счита за идеалната страна за трафик на хора. Според свидетелства на жените, които са прекарвани през Албания за Италия, албанските полицаи са пряко замесени в трафика поне в 10% от случаите. Най-често жените влизат в Албания от Македония през Охридското езеро или от Черна гора през Шкодренското езеро. И двата маршрута са добре известни контрабандни трасета. Жените, повечето от които са от Молдова, Украйна, Румъния, България и Русия, са закупени от други източноевропейски криминални групи срещу средно 1000 долара и се препродават на италианската мафия на цена до 3 000 долара на жена.¹¹⁷

Всичките страни от региона се считат също така и като крайна дестинация в трафика на жени. Когато прекарваните нелегално жени влизат в съответната държава, те обикновено са оставяни там за известен период и са принуждавани да проституират в местните публични домове. След няколко месеца те се продават на трафиканти от съседна държава. Това е установена практика по-специално в Сърбия. Сръбските трафиканти принуждават момичетата да "работят" в различни сръбски градове, докато си "платят" разходите по трансфера си, преди да бъдат продадени на трафиканти от Босна или от Черна гора.¹¹⁸ Обаче редица страни от региона са крайна дестинация и следователно проблемът за принудителната проституция и трафика на жени се превръща в изключително тревожен вътрешен феномен. По правило страните, в които има голямо международно присъствие, влизат в тази категория.

- Според различни оценки, **в Босна и Херцеговина има над 1000 публични домове** – около 700 в Република Сръпска и около 300 във федерацията Босна и Херцеговина. В тях работят около 15 000 проститутки, нелегално вкарани в страната. Две-трети от тях са чужденки - най-вече от Източна Европа и от бившия Съветски съюз. Повечето са държани в робски условия и са принуждавани да проституират. Техните документи се конфискуват и им се казва, че трябва да си платят дълга към трафиканта, който ги е прекарал през границата. На практика този дълг никога не може да бъде изплатен, тъй като жените са принуждавани да си плащат разносните за храна, хотел и лечение. Властите са или безсилни или немотивирани да пресекат тази практика. Дори когато затворят един публичен дом, веднага в съседната частна къща се открива нов. Полицията обикновено арестува и депортира само проститутките, докато трафикантите си остават ненаказани. Средномесечният доход на собственик на публичен дом с пет проститутки е около 10 000 долара.¹¹⁹

¹¹⁶Zoran Radulovic. "Montenegrin Immigrant Trade." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 168. 29 August 2000.

< http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20000901_4_eng.txt > .

Victims of Trafficking in the Balkans, pp. 33-36.

¹¹⁷U. S. Department of State. "1999 Country Report on Human Rights Practices – Albania."

Victims of Trafficking in the Balkans, pp. 35-36.

¹¹⁹U. S. Department of State. "1999 Country Report on Human Rights Practices – Bosnia-Herzegovina." *US Department of State Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor*. 25 February 2000. < http://www.state.gov/www/global/human_rights/1999_hrp_report/bosniahe.html > .

Victims of Trafficking in the Balkans, pp. 42-43.

Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

- **Един от най-тревожните проблеми в Косово днес е разширяващата се сексуална индустрия.** Тя най-често включва жени и момичета, принудително проституиращи и държани като робини. Според Международната организация по миграцията, само 13,5% от жените получават редовно заплащане за техните услуги, докато 55% редовно са бити и/или изнасилвани от трафикантите. Повечето от тях са принуждавани да практикуват секс без презервативи и само 10% от тях ползват медицински услуги. След 1999 г. се нароиха множество публични домове и нощни клубове, които могат да бъдат открити дори в малки градове и села. Почти цялостното разрушаване на социалните структури и възникналият институционален вакуум са само част от обяснението на този феномен. Силен тласък за развитието на сексиндустрията в Косово бе даден с присъствието на голям брой чуждестранни военнослужещи. Освен това обаче, притокът на пари в провинцията прави достъпни бордеите и за все повече местни мъже. Според Международната организация по миграцията, в косовските публични домове проституират няколко хиляди жени, повечето от тях противно на волята си. Съществуват подозрения, че офицери от мисията на ООН в Косово са въввлечени в трафика. Някои от тях вече бяха отзовани поради подобни съмнения.¹²⁰
- **Положението е сходно и в Македония.** Съществуват безброй барове, мотели и нощни клубове, като повечето от тях са в провинцията, където полицейското присъствие не е толкова изразено, отколкото в градските центрове. В тях работят между

Робини на "ничия земя"

Безнадеждната ситуация на момичетата, които са държани като робини в македонските публични домове, още повече се влошава от политическата нестабилност в страната. Много от публичните домове – особено в Западна Македония – се държат от македонски албанци, за които се твърди, че са свързани с ръководството на Национално-освободителната армия. Както в много други случаи през последните 12 години, често борбата за национални права преминава в борба за безпрепятствено развитие на етническите криминални империи. Ситуацията едва ли ще се промени, докато акциите на македонската полиция срещу публични домове, притежавани от етнически албанци, продължават да се интерпретират като полицейско насилие на македонската държава срещу албански граждани.¹²²

1500 и 2000 жени, които не са от македонски произход, а печалбите от проституцията са между 150 и 200 милиона долара. Процъфтяващият бизнес с проституцията е свързан и с корупцията. Полицейски офицери получават пари, за да осигуряват спокойствието на собствениците на публични домове, а политиците и чиновниците – за да издават лицензи и разрешителни. Присъствието на значителен брой международни войски е допълнителен стимул за развитието на проституцията – неизбежно следствие от присъствието на голяма група добре платени чужденци, които дълго са отлъчени от семействата си.¹²¹

¹²⁰ *Victims of Trafficking in the Balkans*, pp. 35-36, 45-48.

Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

¹²¹ Nanevska. "In the Quicksand of Corruption."

Veton Latifi. "Organized Prostitution in Macedonia." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 166. 22 August 2000.

< http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20000822_3_eng.txt > .

Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

¹²² Preston Mendenhall. "Sold as a Sex Slave in Europe." *MSNBC News*. April 2002.

< <http://www.msnbc.com/news/725802.asp?cp1=1#BODY> > .

3. ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО НА КОНТРАБАНДАТА И ТРАФИКА: СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

3.1. РОЛЯТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ ПОЛИТИЧЕСКИ ЕЛИТИ В ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО НА ТРАНСГРАНИЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Към края на 2000 г. правителствата на всички страни в региона се бяха сменили поне веднъж /с изключение на Черна гора, където правителството на Джуканович продължава да управлява безалтернативно вече 11 години/. Както показва практиката, **смяната на изпълнителната власт обикновено е последвана от редица опити за ограничаване на контрабандата и свързаната с нея корупция**. Тези опити могат да са част от искрено усилие за пресичане на контрабандните канали. В повечето случаи обаче, промяната във властта означава, че определен контрабанден канал губи политическата си подкрепа. Някои политици контролират икономическия елит на страната, като му осигуряват /не безкористно/ предимство на пазара, нарушавайки принципите на свободната конкуренция. На свой ред икономическите групировки се превръщат в заложенници на политическите партии, които им гарантират протекции, тъй като паразитният начин на дейността им ги прави неконкурентноспособни при нормални пазарни условия. И обратното – някои политици от елита, стават зависими от групировките, които ги подкупват.

Механизмът на дейност на старите контрабандни канали и създаването на нови такива се извършва чрез инфилтриране в граничната администрация и назначаване там на хора, които са лоялни на определена партия, без да притежават нужната квалификация. От друга страна, участниците в тези канали предлагат подкупи на властимащите с оглед гарантиране на тяхната протекция. Чрез лоялни посредници управляващите политически елити не само използват, но и контролират трафика в интерес на определени икономически среди. Заменянето на значителен брой митничари с удобни назначения е най-често срещаната практика на новите правителства. Тази стъпка обаче е противоречива, тъй като често остава неясно доколко тези кадрови рокади действително са мотивирани от нуждата от прочистване на компрометирани служители и доколко са следствие на желанието да се назначат лоялни служители на ключови длъжности. В последния случай контрабандните канали продължават да функционират, като само са сменени хората, които ги контролират. През 90-те години подобна практика е характерна за всички държави от региона, в които се извършва правителствена смяна.

Последното развитие на политическата обстановка в региона и въздействието на политическия процес върху контрабандата и трафика на Балканите има редица характерни черти:

1. **Ролята на международната общност е ключова** – като правило местните правителства изглеждат неспособни или недостатъчно мотивирани сериозно да застрашат операциите по контрабанда и трафик на територията на своите държави. **Първите действително сериозни усилия срещу трафика бяха предприети едва след като международната общност започна да играе по-активна роля в региона** /например чрез проектите на Европейската комисия по подпомагане реформите на митниците, Проекта "Улесняване на търговията и транспорта в югоизточна Европа", Пакта за стабилност и др./.

2. **В повечето случаи, за да бъдат предприети сериозни и ефективни мерки против контрабандата, е необходимо правителството да бъде променено най-малко два пъти.** Правителствата, които дойдоха на власт след падането на комунистическите режими, обикновено активно участваха в развитието на контрабандните канали. Когато опозицията спечели изборите и формира ново правителство, тя обикновено декларира началото на кампания срещу корупцията, контрабандата и организираната престъпност. Следва уволняването на редица служители на митниците и данъчната администрация, които се заменят с нови назначения. Единственият резултат обаче обикновено е установяването на контрол от страна на новия политически елит върху контрабандните канали, които продължават да съществуват.

Все още е много рано да се говори за "принципа на третата смяна" като затвърждаващо се правило. Засега е имало само три случая в региона, когато подобна промяна се е извършвала – в Албания, България и Румъния. Във всички тези случаи външни стимули, а не вътрешни подбуди, са изиграли решаваща роля за ангажирането на правителствата в усилията за ограничаване на контрабандата и свързаната с нея корупция. В България и Румъния този стимул бе евроатлантическата интеграция, докато в случая с Албания – почти цялостната зависимост на страната от чуждестранна подкрепа след 1997 г.

Въпреки че в Македония също се стигна до "трета промяна" през 1998 г., тази страна си остава изключение. Незавършената вътрешнополитическа стабилизация, която кулминира през 2001 г. във въоръжен конфликт, бе използвана като постоянно извинение за отлагането на истински ефективни мерки срещу контрабандата. Вярно е, че в течение на години македонските сили за сигурност на практика нямат достъп до някои райони на Западна Македония. В нажежената атмосфера всеки опит да се наложи тяхното присъствие в тази част на страната като се прекъсне нелегалният поток от оръжие и наркотици през границата с Косово и Албания, се възприема от местното албанско население като военна окупация. Македония по такъв начин изглежда затворена в омагьосан кръг, в който липсата на сигурност подхранва престъпността. Подобна ситуация бе характерна за голяма част от бивша Югославия през последните дванадесет години. Едва ли е вероятно, че македонското правителство ще успее със собствени сили да разсече този гордиев възел.

3. **Коалиционните правителства изглеждат по-малко решени да предприемат радикална митническа реформа, отколкото еднопартийните правителства.**

Първите посткомунистически правителства във всички страни от района бяха формирани или доминирани от една политическа партия /Босна и Херцеговина и Македония като че ли представляват изключение, но в тези две страни етническите политически партии си поделиха териториите помежду си и установиха буквално еднопартийно управление в своите "доминиони"/. Следователно, трудно е да се направи заключението, че евентуално коалицион-

ното управление би могло да спре разпространяването на контрабандата и организираната престъпност, които се развиха при еднопартийните правителства.

Случаите с Хърватия и Сърбия, където през 2000 г. начело на властта дойдоха широки коалиции обаче свидетелстват, че за местната контрабанда има много по-малко проблеми, ако еднопартийно правителство е заменено от коалиция, а не от друга управляваща партия. Съществуващите криминални структури, ангажирани с контрабанда и трафик, много по-лесно намират заинтересовани партньори сред новите политически патрони в рамките на широка и разнообразна коалиция от партии. Различията в мнението и противоречашите си интереси също са пречка за осъществяване на мащабни чистки в митниците и данъчната администрация.

В Хърватия някои от коалиционните партньори вече установиха тесни връзки със сенчестите икономически групировки от ерата на ХДО. В Сърбия редица "бизнесмени", свързани с криминалния свят, които преди се ползваха от протекцията на режима на Милошевич, се сблизиха с новите власти. Съществуват индикации, че някои от тях вече са си намерили нови защитници. Това е сред най-важните причини за почти хроничната нестабилност на сръбското правителство. Името на сръбския премиер Джинджич често се споменава във връзка с дейците, причастни към контрабандата на цигари.

Босна и Херцеговина също получи своето коалиционно правителство през 2000 г, доминирано от многоетническата Социалдемократическа партия. Босненското федерално правителство обаче има много ограничена власт. Истинската власт е в правителствата на двете федерални единици, съставляващи Босна и Херцеговина, които все още са доминирани от трите националистически партии. Доскоро всеки опит да се противодейства на контрабандата и трафика бяха блокирани от почти пълната липса на сътрудничество между двете части на републиката. Това уникално административно устройство отличава Босна и Херцеговина от всички други страни в региона и прави много трудно прогнозите за нейното бъдеще.

4. **Особените случаи – Черна гора и Косово.**

Най-спешните и тревожни проблеми продължават да бъдат Черна гора и Косово, където специфичните политически обстоятелства продължават да препятстват последователната и сериозна борба срещу контрабандата.

В Черна гора президентът Джуканович продължава да управлява вече над 12 години и по такъв начин постави рекорд сред лидерите на югоизточна Европа. Черна гора е също единствената страна в региона, която поради тази причина не е преминала през задължителните постелекторални "реформи". Досега няма случай, при който режим, улесняващ контрабандните канали, да се заеме с тяхното ликвидиране. Няма причини да се смята, че Черна гора ще е първият такъв пример.

Въпреки голямото международно присъствие в Косово, тази провинция си остава в плен на беззаконията. Основните приоритети на Мисията на ООН в Косово е осуетяването на сраженията между различните етнически групи в Косово и създаването на местни политически институции. На този етап е ясно, че неотдавна конституираният парламент на Косово, неговото правителство и президент имат ограничена реална власт за справяне с беззаконията. Може да се каже, че след 1999 г. в Косово бе приложена често повтарящата се изцяла бивша Югославия схема, при която провокирането на етнически напрежения и дестабилизирането на реда създават оптимални условия за осъществяване на нелегални дейности.

В рамките на противодействието на трансграничната престъпност, страните от югоизточна Европа предприеха следните инициативи:

1. След 1997 г. албанските сили за сигурност си сътрудничат с италианската полиция и с граничната гвардия в борбата за пресичане контрабандата на наркотици и цигари, както и на незаконния трафик на хора през Адриатика. През 1998 г. албанското правителство създаде подразделение за борба срещу наркотиците, в която влизат 100 полицаи и агенти. То обаче все още не е добре екипирано и попълнено. **През 2001 г. благодарение на правителството бе приет закон за превенция на незаконния трафик на наркотици**, както и закон за създаването на междуведомствена комисия за контрол на наркотиците. През ноември-декември 2001 г., тактическата част за патрулиране на границите към Министерството на правосъдието на САЩ извърши оценка на албанската гранична полиция и разработи предложения за подобряване на нейната дейност.¹²³

През януари 2001 г. Наказателният кодекс бе променен чрез увеличаване наказанията за трафикантите. Въведена бе нова дефиниция на трафика в съответствие с Протокола на ООН срещу трафика на мигранти по суша, въздух или море /известен и като Протокол от Палермо/. Министерството на правосъдието направи анализ на правните аспекти на трафика на деца и подготви промени на Закона за осиновяване, насочени към по-добра защита на децата. Проведени бяха курсове за противодействие на трафика, в които участваха 165 полицаи. Правителството назначи Междуведомствена работна група по трафика, респективно Национален координатор по трафика и разработи национална стратегия за противодействие на трафика. С международна помощ през 2001 г. във Влора бе открит център за борба срещу трафика. През същата година 150 души бяха арестувани по обвинения, свързани с трафик.¹²⁴ Албански неправителствени организации, финансирани от САЩ и ООН, осъществиха редица проекти за образование на млади жени като част от усилията последните да бъдат предпазени от трафикантите. Бяха открити редица "сигурни убежища" за жертви на трафика.¹²⁵

През август 2002 г. бе проведена многонационална операция с участието на албански, италиански, югославски и гръцки сили за сигурност. Специални полицейски групи, екипирани с морски катери и хеликоптери, нахлуха във Влора със задачата да арестуват известни на властите контрабандисти и да конфискуват скоростните им моторници. Въпреки че бяха арестувани 12 трафиканти, операцията не постигна своята цел. Тъй като непосредствено преди нейното провеждане изтече информация за секретните планове, над 30 контрабандисти успяха да избягат заедно със своите моторници. В резултат на това бе уволнен шефът на албанската полиция.¹²⁶

2. **В Босна и Херцеговина новосъздадената Служба за държавната граница бе разгърната през юни 2000 г. на редица гранични пунктове.** Голям брой гранични пунктове и КПП обаче продължават да са зле екипирани и да се

¹²³U. S. Department of State. "2001 International Narcotics Control Strategy Report – Albania." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 2002. <<http://state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2001/rpt/8484pf.htm>> .

¹²⁴U. S. Department of State. "Trafficking in Persons Report 2001." *United States of America Department of State*. July 2001, p. 79.

¹²⁵International Organization for Migration. "Albania – Counter Trafficking," *IOM Press Briefing Notes*. 25 January 2002. <<http://www.iom.int/en/archive/PBN250102.shtml>> .

¹²⁶Stefan Wagstyl and Paul Betts, "Smuggling Crackdown in Adriatic Falls Flat," *Financial Times*, 23 August 2002.

нуждаят от кадрово попълнение. Предстои да се създадат и отряди за борба срещу наркотиците, включващи между 2 до 11 души всеки.¹²⁷

Съвместна експертна група на министерствата на правосъдието на Република Сръпска и на Федерацията Босна и Херцеговина и на администрацията на Висшия представител, **изработва ново наказателно законодателство**. Работи се и по създаването на съвместна работна група на федералните единици на територията на Босна и Херцеговина по проблемите на незаконната имиграция и организираната престъпност. През 2001 г. се увеличиха полицейските акции срещу нощните клубове и публичните домове, като много от тях бяха затворени постоянно. През 2001 г., под въздействието на обвиненията, че международните мироопазващи сили участват в трафика или държат под своя опека публични домове, бе променен Кодексът за поведение на служителите на ООН, като бяха включени текстове за тяхната отговорност в случаи на обвързване с лица, подозирани за участие в трафик.¹²⁸

Двата най-големи проблема в Босна и Херцеговина си остават липсата на сътрудничество между институциите на двете федерални единици /въпреки постигнатия частичен напредък в тази насока/, както и широкото разпространение на корупцията.

3. **Поредното българско правителство създаде през септември 2001 г. ново управление в митниците за борба срещу трафика на наркотици.** От декември 1999 г. съществува Информационен център по наркотиците – междуправителствена структура, създадена от Националната служба за борба срещу организираната престъпност. В качеството си на най-важната страна за трафика на наркотици през Балканите, България държи регионалния рекорд по разкриване на наркотици. През последните години в тази страна бяха задържани до 2 500 кг наркотици – предимно хероин. България си сътрудничи тясно с американската ДЕА, както и със съответните агенции на страните от региона.¹²⁹

През юни 2001 г. бе създадена Междуправителствена правна работна група, която бе натоварена със задачата да изработи проектозакон, третиращ целия комплекс от проблеми, свързани с трафика на хора. Предприети бяха стъпки за подобряване граничния контрол. Предложени бяха редица промени в Наказателния кодекс, свързани с трафика на хора. Българската гранична полиция си сътрудничи и обменя информация с граничните полиции на Румъния и Македония.¹³⁰

4. През ноември 2001 г. парламентът на Хърватия прие нов закон за наркотиците. **Борбата срещу контрабандата на наркотиците бе определена като приоритетна за хърватското правителство** и бе създадена междуправителствена комисия, която да наблюдава усилията на правителството в тази област. Създаден бе и специален офис в рамките на Бюрото на главния прокурор, който се специализира в борбата срещу организираната престъпност и корупцията.

¹²⁷ U. S. Department of State. "2001 International Narcotics Control Strategy Report – Bosnia-Herzegovina." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 2002. < <http://state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2001/rpt/8484pf.htm> > .

¹²⁸ U. S. Department of State. "Trafficking in Persons Report 2001." p. 82. U. S. Department of State. "1999 Country Report on Human Rights Practices – Bosnia-Herzegovina." Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

¹²⁹ U. S. Department of State. "2001 International Narcotics Control Strategy Report – Bulgaria." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 2002. < <http://state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2001/rpt/8484pf.htm> > .

¹³⁰ Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

С помощта на нов закон бяха разширени правомощията на митническите служители. Хърватия подписа редица споразумения с всичките си съседи за подобряване сътрудничеството с граничната полиция. Засилено бе сътрудничеството със страните от ЕС по подобряване на граничния контрол.¹³¹

В рамките на Министерството на вътрешните работи бе създадена Национална работна група по трафика. От своя страна Министерството на външните работи назначи Национален координатор по трафика. Министерството на правосъдието изготви нов закон за чуждите граждани, както и нов закон за бежанците. Организиран бяха множество семинари и курсове за обучение на офицери от полицията и граничната полиция. Бяха подписани редица двустранни споразумения със съседни държави по проблемите на миграцията, предоставянето на убежище и по граничния контрол.¹³²

5. **В Македония дейността на Националната комисия по борба с наркотиците бе сериозно затруднена от нестабилната политическа ситуация.** Още от 1999 г. правителството бе замислило нов план за действие срещу трафика на наркотици и злоупотребата с тях, но поради политическата ситуация в страната, все още няма конкретни резултати. Въпреки това, Отделът по борба срещу наркотиците на Министерството на вътрешните работи установи активно сътрудничество с Интерпол и с Регионалния център за борба срещу трансграничната престъпност, със седалище в Букурещ. **През последните няколко години в страната бяха конфискувани големи количества наркотици**, а македонската полиция и служителите на граничните служби действат много професионално, особено като се има предвид, че въоръженото въстание през 2001 г. сериозно отслаби правозащитните институции и контрола по границите с Косово, Южна Сърбия и Албания.¹³³

Македония все още няма закони, които да забраняват трафика на жени, а единствено закони срещу робството, отвлечането, нелегалното влизане в страната и трафика на нелегални имигранти. През февруари 2001 г. правителството сформира Национален съвет по трафика и нелегалната миграция, който понастоящем работи върху хармонизирането на македонския закон с Протоколите от Палермо. От 2000 г. в македонската полиция съществува и Работна група за противодействие на трафика. През 2001 г. правителството създаде убежище за жертвите на трафика.¹³⁴

6. **През октомври 2001 г. румънското правителство лансира Национална програма за превенция на наркотиците**, която се наблюдава от редица министри и представители на неправителствени организации. През 2000 г. бе приет много стриктен закон срещу разпространението на наркотици, а през ноември 2001 г. в парламента бе внесен документ за контрол върху химическите прекурсори. В рамките на полицията бе създадена тайна група за разследване на разпространението на наркотици. В резултат на сътрудничеството

¹³¹U. S. Department of State. "2001 International Narcotics Control Strategy Report – Croatia." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 2002. < <http://state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2001/rpt/8484pf.htm> > .

¹³²Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

¹³³U. S. Department of State. "2001 International Narcotics Control Strategy Report – Macedonia." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 2002. < <http://state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2001/rpt/8484pf.htm> > .

¹³⁴U. S. Department of State. "Trafficking in Persons Report 2001." p. 57. Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

си с полицейски и гранични служби на ЕС и САЩ през 2000 г. и 2001 г. рязко се увеличи количеството заловени наркотици.¹³⁵

През декември 2001 г. бе приет Закон за превенция и борба срещу трафика на хора. Законът бе изготвен в сътрудничество на румънското правителство с неправителствените и международните институции/ Центъра на ООН по превенция на престъпността/. Същевременно националните правозащитни институции бяха реорганизирани с оглед по-ефективната им работа по пресичане на трафика. Засилен бе и граничният контрол, като бяха въведени визови режими за редица държави. В Букурещ бе открито убежище за жертви на трафика.¹³⁶

7. **Най-големият проблем в СР Югославия продължава да бъде границата между Косово и Сърбия.** Липсата на достатъчен контрол по нейното протежение е до голяма степен резултат от неясния бъдещ статут на Косово. Вътрешната граница между Сърбия и Черна гора също създава проблеми, тъй като правителството на Черна гора не желае да сътрудничи с федералните власти. Създаването на агенции и стратегии за борба срещу трафика на наркотици също бе отложено поради политическата борба и съперничество между различните фракции на правителствената коалиция на власт след отстраняването на Милошевич. През юни 2001 г. СР Югославия подписа и ратифицира Конвенцията на ООН срещу трансграничната организирана престъпност¹³⁷, заедно с двата Протокола от Палермо. Понастоящем е в ход преглед на югославското законодателство с оглед на съответствието му с международните стандарти.¹³⁸

Открито бе временно убежище за жертвите на трафика, което ще функционира до изграждането на постоянно убежище. През април 2001 г. мисията на ОССЕ в Белград организира национална кръгла маса по трафика, в резултат на която бе назначен Национален координатор по трафика и Координатор за Работната група по трафика на Пакта за стабилност. В Черна гора създадената през март 2001 г. Съвместна работна група по правната реформа изготвя нов закон срещу трафика. През септември 2001 г. бяха създадени Специална работна група по контрабандата и трафика и Специална работна група по граничния контрол. В Косово през януари 2001 г. бе приет закон за забраната на трафика на хора. През октомври същата година в рамките на полицейските части към Мисията на ООН в Косово бяха създадени разследващи звена срещу трафика и проституцията.¹³⁹

¹³⁵ U. S. Department of State. "2001 International Narcotics Control Strategy Report – Romania." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 2002. <<http://state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2001/rpt/8484pf.htm>> .

¹³⁶ Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

¹³⁷ Буквално UN Convention against Transnational Organized Crime

¹³⁸ U. S. Department of State. "2001 International Narcotics Control Strategy Report – Federal Republic of Yugoslavia." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 2002. <<http://state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2001/rpt/8484pf.htm>> .

Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

¹³⁹ U. S. Department of State. "Trafficking in Persons Report 2001." p. 101.

3.2. МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО СРЕЩУ ТРАНСГРАНИЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Най-важното развитие след неотдавнашните политически промени в повечето от страните от региона е, че сега всички правителства си сътрудничат с международните организации в усилията да се овладее контрабандата и трафикът през Балканите. **Един от най-важните проекти, които сега се осъществяват, са Мисиите на Европейската комисия за подпомагане на митниците в Албания, Босна и Херцеговина, Хърватия и Косово**¹⁴⁰:

- Като част от тях митнически офицери от ЕС подпомогнаха своите местни колеги в усилията им да повишат ефикасността на митническата администрация в региона.
- Във всички страни, в които бяха създадени подобни мисии, се наблюдава значително увеличаване събираемостта на вземанията.
- В Босна и Херцеговина през 1996 г. бе създаден Офис за митническо и фискално подпомагане /САFAО/, който допринесе за развитието на митническата и данъчната система, основаващи се на съвременните европейски стандарти.
- Босна и Херцеговина бе постепенно превърната в страна с единни митници след като двете ѝ съставни части в сътрудничество с САFAО приеха идентични местни законодателства и регулации. През 1999 г. САFAО подпомогна властите в създаването на Секцията за разследване на митниците в двете съставни части на държавата.
- Мисията по подпомагане на митниците в Албания /САМ-А/ бе създадена през юни 1997 г. по молба на албанското правителство. Основната цел е подпомагане на албанските митници да възстановят контрола върху граничните пунктове, регулиране събираемостта на митническите вземания и борба срещу контрабандата и корупцията.
- През 1999 г. в Албания бе въведена сложна компютърна система за проследяване, наречена Pre-Arrival Intelligence System, предназначена да наблюдава транспортите, пътуващи от съседните държави. В страната бяха наети, обучени и разгърнати двадесет и четири екипа за борба срещу контрабандата и бе извършена поправка в митническия закон в съответствие с международните стандарти.
- Мисията за подпомагане на митниците в Косово /САМ-К/ е съставена от 10 международни експерти по митниците, подпомагани от 120 местни митнически офицери, работещи в митническата администрация, създадена от Мисията на ООН в Косово на 31 август 1999 г.

Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа /ОССЕ/ също развива активна дейност в региона, особено в противодействието на трафика на хора¹⁴¹:

- В Албания ОССЕ участва в координацията на борбата срещу този трафик. Нейните експерти извършиха оценка на албанския Наказателен кодекс и по-

¹⁴⁰The European Union. "Customs, Fight against Corruption and Organized Crime." *The EU's Relations with South Eastern Europe*. <http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/actions/customs.pdf> .

¹⁴¹Limanowska et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe."

специално на законодателството срещу трафика на хора, като препоръча на правителството подобряване на някои текстове. ОССЕ осъществява наблюдение и върху арестите и разследването на трафиканти; организацията реализира и програми за подпомагане на жертвите на тези престъпления.

- В Хърватия ОССЕ участва в организирането на кръгла маса по проблемите на трафика, както и в създаването на работна група по законодателството и дейността на правозащитните органи.
- В Македония ОССЕ организира кръгли маси за превенция на трафика, подпомагане на жертвите и по проблемите на правната политика и сигурността.
- В Сърбия експерти на ОССЕ играят ключова роля в рамките на работна група по правното дефиниране на тази престъпност и по дейността на правозащитните органи. Те също така организират курсове по обучение, насочени към подобряване сътрудничеството между местните НПО и полицията в рамките на дейностите по пресичане на трафика.
- В Черна гора Съвместната работна група по правната реформа, в рамките на която ОССЕ си сътрудничи със Съвета на Европа, Асоциацията на адвокатите и юристите и правният факултет на Университета в Подгорица подготвят съответни правни текстове към съществуващия закон срещу трафика. ОССЕ също така подкрепя обучението на членовете на Специализираните работни групи, които сътрудничат на центъра на Инициативата за сътрудничество в югоизточна Европа в Букурещ.
- В Косово ОССЕ разработи програма за подпомагане на жертвите на трафика, включваща оказване на индивидуална правна помощ. ОССЕ също така организира обучение на съдии, юристи, университетски преподаватели, студенти и служещи в международните агенции по проблемите на трафика.

Бяха осъществени и редица стъпки в тази насока чрез Пакта за стабилност¹⁴²:

- Сред редицата проекти за чието осъществяване международната общност задели около 6 млрд. долара, са и тези за модернизирани на редица основни пропускателни пунктове в района, ограничаване на търговските бариери, борбата срещу корупцията и трансграничната престъпност и засилването на регионалното сътрудничество.
- Като част от проекта за борба срещу организираната престъпност бяха създадени редица работни групи, които са призвани да се справят с трите най-проблематични заплахы: трафик на хора, митнически измами и контрабанда и трафик на наркотици.
- Подписани бяха няколко двустранни споразумения, включително гранични договори между Хърватия и Босна и Херцеговина, както и редица търговски споразумения между Албания, България, Хърватия и Македония.

Инициативата за сътрудничество в югоизточна Европа /SECI/, която включва Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Гърция, Македония, Молдова, Румъния, Словения, Турция и Унгария, подпомага сътрудничеството между страните от региона и улеснява интегрирането на югоизточна Европа в рамките на обединена Европа. SECI представлява форум, в рамките на който представителите на страните-членки се срещат, за да обсъждат общите регионални

¹⁴²Stability Pact. "Report of the Special Coordinator on the Implementation of the Quick Start Package," *Special Coordinator of the Stability Pact for South Eastern Europe*. May 2001. < <http://www.stabilitypact.org/qsp-report/04-qsp.html> > .

проблеми в сферата на икономиката и околната среда, както и мерките за тяхното решаване.

В рамките на Инициативата за сътрудничество в югоизточна Европа бе създаден **Регионален център за борба срещу трансграничната престъпност със седалище в Букурещ**. Центърът е част от усилията на SECI за ограничаване на незаконната търговия през границите на държавите от региона. В резултат от дейността на специална работна група /май 1998 г. - май 1999 г./ бе постигнато Споразумение за сътрудничество в превенцията и борба срещу трансграничната престъпност. Споразумението бе подписано на 26 май 1999 г. от Албания, Босна и Херцеговина, България, Гърция, Македония, Молдова, Румъния, Турция и Унгария. Този документ предшестваше създаването на Центъра, който започна своята работа на 1 януари 2001 г.¹⁴³

В Центъра работят 15 офицери за свързка от страните-членки, които обработват дневния обмен на информация, изпратена от полицейските и митническите структури в съответните държави. Центърът сформира редица работни групи от представители на полицията и митниците на съответните страни. Тяхната дейност се координира от представители на правозащитните ведомства на страните-членки на SECI. Групите са разпределени по следния начин¹⁴⁴:

- Борба срещу трафика на наркотици – България
- Борба срещу трафика на хора – Румъния
- Търговски измами – Хърватия
- Измами при митническата оценка на стоките – Албания
- Финансови и компютърни престъпления – Македония
- Борба срещу трафика на стрелково оръжие – Албания
- Борба срещу трафика на крадени коли – Унгария
- Борба срещу трафика на радиоактивни и други опасни вещества.

Освен тях бяха създадени още две работни групи – за противодействие на тероризма и по правни въпроси. Те включват експерти от страните-членки и от международни организации, които участват като наблюдатели в работата на Центъра на SECI. През 2001 г. в рамките на Центъра са били обменени 3112 информационни справки /от тях 1874 чрез офицерите за свързка по проблемите на трафика на хора, дрога, търговски измами, крадени коли, фалшиви документи, тероризъм и други престъпления, а 1218 – чрез работните групи по проблемите на търговските измами и митническите нарушения/. Основните проблеми пред Центъра са ограничените финансови и човешки ресурси.¹⁴⁵

През декември 2000 г. страните от югоизточна Европа подписаха в Палермо **Протокола на Общото събрание на ООН срещу трафика на мигранти по суша, море и въздух и Протокола за превенция, пресичане и санкциониране на трафика на хора /известни също така като "Протоколите от Палермо"/**, който допълни Конвенцията на ООН срещу трансграничната организирана

¹⁴³"Charter of Organization and Operation of the Southeast European Cooperative Initiative Regional Centre (SECI Centre) for the Combating of Trans-border Crime." *Southeast European Cooperative Initiative Web Page*. < <http://www.unece.org/seci/crime/charter.htm> > .

¹⁴⁴"Official Presentation of the 2001 Annual Activity Report of the SECI Centre." *SECI Centre Web Site*. < <http://www.secicenter.org/html/index.htm> > .

¹⁴⁵Ibid.

престъпност. СР Югославия ратифицира протокола на 6 септември 2001 г, а България – на 5 декември 2001 г.¹⁴⁶

Друг проект, който се осъществява в региона понастоящем, е "**Улесняване на търговията и транспорта в югоизточна Европа**" /TTFSE/¹⁴⁷:

- В него участват Албания, Босна и Херцеговина, България, Македония, Молдова, Румъния, СР Югославия и Хърватия.
- Програмата, която започна в средата на 2000 г., цели осъществяването на реформа на агенциите по контрола на границите в района, изразяваща се в подобряване на тяхната ефективност, намаляване на контрабандата и корупцията, увеличаване на събираемостта на приходите, подобряване на регионалното сътрудничество и намаляване на нетарифните разходи при търговията и транспорта.
- Тези цели би трябвало да бъдат реализирани в рамките на четиригодишен период с общите усилия на правителствата от региона, ЕС, Инициативата за сътрудничество в югоизточна Европа /SECI/ и Световната банка.
- Предполагаемата стойност на проекта е 102 млн. долара. Шестдесет и седем процента от тази стойност се покрива чрез кредити на Международната банка за възстановяване и развитие и кредити на Международната агенция за развитие, а 25 % се покрива от правителствата в региона. Останалата част се финансира от ЕС и чрез грантове от САЩ.
- Вече бяха постигнати редица резултати. Хърватия и Македония приеха нови закони за митниците. В България, Хърватия, Македония и Румъния местни екипи направиха оценка на дейността на граничните власти. В Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Македония и Румъния бяха извършени оценки за дейността и за разпространението на корупционни практики в граничните пунктове. В Хърватия, Албания, Македония и Румъния бяха предприети стъпки за компютъризация на митниците или за повишаване равнището на съществуващите системи. Всички страни разработват и въвеждат в практиката системата за заплащане на "едно гише".

Инициативата за правно развитие в югоизточна Европа (SELDI, www.seldi.net) се осъществява от водещи неправителствени организации, представители на правителства и държавни институции и експерти от страните от югоизточна Европа.

- В качеството си на **първата инициатива на неправителствени организации за насърчаване на публично-частното партньорство като инструмент за регионално развитие**, SELDI се отличава от всички други регионални инициативи. Тя представлява форум за сътрудничество на най-активните институции на гражданското общество, общественици и правителствени и международни агенции в Албания, Босна и Херцеговина, България, Македония, Румъния, Хърватия и Югославия.

¹⁴⁶United Nations Office for Drug control and Crime Prevention. "Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Trans-national Organized Crime" *Center for International Crime Prevention*. 15 November 2000. <http://www.undcp.org/crime_cicp_signatures_migrants.html> .

¹⁴⁷Economic Reconstruction and Development in Southeast Europe. "Trade and Transport Facilitation in Southeast Europe Project (TTFSE)." *Economic Reconstruction and Development in Southeast Europe Regional Initiatives*. October 2001. <<http://www.seerecon.org/RegionallInitiatives/TTFSE>> .

- През изминалите две години изграждането на антикорупционна коалиция бе акцентът на дейностите в рамките на Инициативата. Общата цел на антикорупционния компонент на SELDI е въвеждането на регионална институционална рамка за публично-частно партньорство за пресичане на корупцията в страните от югоизточна Европа.
- Тези усилия са съсредоточени в две насоки: анализиране на корупционната ситуация и даване оценка на институционалната среда, които впоследствие бяха въплътени в **Доклад за оценка на корупцията в региона**. Неговото представяне бе съпътствано от информационна кампания.
- Резултатите от досегашната дейност на SELDI включват повишаване капацитета на гражданските организации в региона за осъществяване на граждански контрол, както и за стимулиране участието на публичните институции в разработката и осъществяването на антикорупционни политически действия. Постиженията в тази област се изразяват в създаването на три нови продукта:
 - На основата на единна методология бе извършена първата за региона **диагностична оценка на корупцията** в Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Македония, Румъния и Югославия.
 - Осъществено бе обучение в сферата на **гражданския контрол** на представители на редица НПО от страните на югоизточна Европа.
 - Извършена бе цялостна **оценка на институционалната среда в седемте държави от региона** по-конкретно в сферата на публичната администрация, съдебната система, икономиката, гражданското общество и средствата за масова информация, както и на международното сътрудничество срещу корупцията.
- Получената картина свидетелства за наличието на сходни проблеми, пред които са изправени редица държавни институции, в частност в сферата на съдебната система и вътрешните работи.
- Освен това, антикорупционният екип на SELDI работи в сътрудничество с държавните и международните институции по изготвянето на доклад, съдържащ политически анализ и препоръки за **ограничаване въздействието на нетрадиционните предизвикателства за сигурността** /незаконен трафик на наркотици и човешки същества, търговски измами и пране на пари, организирана престъпност и др./. Това се обуславя от убеждението, че липсата на ефективен механизъм за публично-частно сътрудничество в тази сфера е ключов недостатък за всеки регионален план за стабилизиране на региона и за утвърждаване на правовата държавност в тази част на света.

През последните години регионалното сътрудничество за пресичане на контрабандата и незаконния трафик бе съществено подобро. Правозащитните органи от страните от ЮИЕ започнаха да си сътрудничат активно помежду си. По време на срещата на вътрешните министри на Албания, България, Гърция, Македония, Румъния, Турция, Хърватия и Югославия от декември 2001 г. бе решено да се обмена полицейска информация и да се хармонизират законите в съответните държави с оглед по-успешната борба срещу организираната престъпност на Балканите. Министрите също така се ангажираха техните страни да засилят граничния контрол за пресичане и разкриване на трансграничната престъпност.¹⁴⁸ В резултат на подобно сътрудничество между властите, през февруа-

¹⁴⁸"Balkan States Toughen Stance on Organized Crime." *Radio Free Europe – Radio Liberty: Crime, Corruption and Terrorism Watch* vol. 1, no. 7. 13 December 2001. <<http://www.rferl.org/corruptionwatch/2001/12/7-131201.asp>> .

ри 2002 г. бе прекъснат трафикът на човешки същества през българо-македонската граница.¹⁴⁹

Създадени бяха и редица работни групи за по-ефективна борба срещу трансграничната престъпност /работна група по проблемите на трафика на хора, работна група по проблемите на митническите измами и контрабандата, работна група по проблемите на трафика на наркотици/.¹⁵⁰

Проведени бяха редица срещи, посветени на сътрудничеството в противодействието на трансграничната престъпност. В тях взеха участие представители на правителствата и парламентите от страните в региона. Вследствие на тези консултации бяха подписани редица важни двустранни споразумения. Това развитие на нещата показва, че правителствата в тази част на света си дават сметка, че нито една държава не е в състояние да се справи сама с трансграничната престъпност и че успешното противодействие на тази заплаха е възможна единствено в рамките на ефективно регионално сътрудничество.

- В стремежа си да пресекат трафика на хора в региона представители на Босна и Херцеговина, Хърватия и СР Югославия се срещнаха през юни 2001 г. за да демонстрират готовността си за развитие на регионалното сътрудничество. Трите страни подписаха специален документ /Cooperative Law Enforcement Arrangement to Combat organized crime and Illegal Migration/, който се основава на Конвенцията на ООН срещу трансграничната организирана престъпност.¹⁵¹ През февруари 2002 г. вътрешните министри на трите страни се срещнаха за да обсъдят мерки срещу организираната престъпност. Те постигнаха споразумение за съвместни действия на полицейските сили на трите страни.¹⁵² Вътрешните министри на Югославия и Хърватия също така се споразумяха правозащитните институции на двете държави да обменят информация за търговията с наркотици, трафика на хора и за други трансгранични криминални дейности.¹⁵³
- Хърватия и Босна и Херцеговина подписаха споразумение за границите. Подобен документ подписаха и Румъния и Молдова. Трябва да се отбележи, че тези граници са сред най-"пропускливите" в региона по отношение на контрабандата и трафика.¹⁵⁴
- България подписа споразумения с Албания и Румъния за сътрудничество в борбата срещу организираната престъпност, трафика на наркотици и тероризма.¹⁵⁵

¹⁴⁹"Bulgaria, Macedonia Break Up Illegal Trafficking Channel." *Balkan Times*. 1 March 2002. < <http://www.balkantimes.com/html2/english/020301-GEORGI-003.htm> > .

¹⁵⁰"The Stability Pact for Southeast Europe: One Year Later." *US Embassy In Bulgaria Web Page*. 26 July 2000. < <http://www.usembassy.bg/stabpact.html> > .

¹⁵¹Organization for Security and Co-Operation in Europe. "Joint Meeting on Anti-Trafficking Projects in Croatia." *Organization for Security and Co-Operation in Europe: Mission to Croatia*. 28 November 2000. < http://www.osce.org/news/generate.pf.php3?news_id=1330 > .

¹⁵²"Bosnia, Croatia, Yugoslavia Agree on Joint Measures Against Organized Crime." *Balkan Times*. 5 February 2002. < <http://www.balkantimes.com/html2/english/020205-GEORGI-005.htm> > .

¹⁵³"Yugoslavia, Croatia Sign Agreement on Fighting Organized Crime." *Balkan Times*. 9 May 2002. < <http://www.balkantimes.com/html2/english/020509-GEORGI-014.htm> > .

¹⁵⁴Ibid.

¹⁵⁵"Albania, Bulgaria to Intensify Cooperation Against Organized Crime." *Balkan Times*. 12 June 2002. < <http://www.balkantimes.com/html2/english/020612-GEORGI-003.htm> > .

"Bulgaria, Romania Sign Accord Against Crime and Terrorism." *Balkan Times*. 11 July 2002. < <http://www.balkantimes.com/html2/english/020711-GEORGI-005.htm> > .

Наред с двустранните и тристранните срещи и споразумения, бяха проведени и редица важни срещи и конференции с участието на всички страни от региона:

- През март 2002 г. шефовете на парламентите на всички държави от югоизточна Европа взеха участие в конференция в Тирана и обсъдиха начините за укрепване на сътрудничеството на своите държави в борбата срещу организираната престъпност, корупцията и трафика в региона.¹⁵⁶
- На 10 май 2002 г. ООН бе домакин на среща в Прищина, в която взеха участие финансовите министри и директорите на митниците на Албания, Босна и Херцеговина, България, Македония, Румъния, Хърватия и Югославия. Обсъдено бе двустранното и многостранното сътрудничество в борбата срещу контрабандата на цигари. Предложените мерки включват хармонизирането на таксите в региона, стриктното използване на акцизните бандероли върху цигарените кутии, засилване на митническия контрол и подобряване обмена на информация.¹⁵⁷
- През юни 2002 г. Бюрото на ООН за контрол върху наркотиците и за превенция на престъпността /ОДССР/ започна програма за подобряване на способността на страните от ЮИЕ да събират, анализират и обменят информация относно трафика на дрога и организираната престъпност. Програмата, която включва Босна и Херцеговина, България, Македония, Румъния, Словения, Хърватия и Югославия, представлява разширяване на успешното сътрудничество на Бюрото с България, Македония и Румъния, което стартира още през 1999 г.¹⁵⁸
- През юни 2002 г. представители на министерствата на правосъдието, на други правозащитни агенции и на неправителствени организации от Албания, Босна и Херцеговина, България, Молдова, Македония, Словения, Хърватия, Унгария и Югославия се събраха в Порторож, Словения, и приеха нови насоки в борбата срещу корупцията и трафика на хора.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Alban Bala. "Southeast Europe: Parliamentary Leaders Discuss Cooperation, European Integration." *Radio Free Europe – Radio Liberty*. 6 March 2002. <<http://www.rferl.org/nca/features/2002/03/06032002100006.asp>> .

¹⁵⁷ "SEE Finance Ministers Agree on Joint Measures Against Cigarette Smuggling." *Balkan Times*. 12 May 2002. <<http://www.balkantimes.com/html2/english/020512-GEORGI-005.htm>> .

¹⁵⁸ Eugen Tomiuc. "Seven Balkan Countries to Swap Intelligence on Drug Trafficking." *Radio Free Europe – Radio Liberty*. 17 June 2002. <<http://www.rferl.org/nca/features/2002/03/06032002100006.asp>> .

¹⁵⁹ "Southeast Europe States Adopt Guidelines to Fight Corruption, Human Trafficking." *Balkan Times*. 23 June 2002. <<http://www.balkantimes.com/html2/english/020623-GEORGI-003.htm>> .

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Войните в бивша Югославия оказаха огромно въздействие върху развитието на трансграничната организирана престъпност и за разпространяването на корупцията в югоизточна Европа. За ръста на тези криминални феномени допринесоха и други фактори, сред които "наследството" на комунистическите режими; внезапната и цялостна либерализация на трансграничната търговия, която не бе съпътствана с развитието на необходимите регулативни инструменти; обстоятелството, че поради малкия обем на икономиките от региона, **държавните граници се превърнаха в основния механизъм за преразпределение на националното богатство**, благоприятното географско разположение на региона.

Докато страните от Централна Европа и Балтика успяха да възстановят контрола върху своите държавни граници сравнително бързо, а криминалните структури, участващи в трансграничната организирана престъпност не бяха свързани с държавните институции, то **в повечето страни от югоизточна Европа и особено в бивша Югославия, тези престъпни структури често действаха чрез държавните институции.**

В онези части на бивша Югославия, които бяха бойно поле на въоръжени конфликти, **контрабандните мрежи** /предимно за нелегален внос на оръжие и петрол/ **бяха създадени от държавни институции като министерствата на отбраната и вътрешните работи, тайните служби и митниците**, и контролирани от хора, тясно свързани с тези институции.

- В началния стадий контрабандата и незаконната търговия бяха възприемани като основен принос за осъществяването на националните интереси.
- По такъв начин те бяха считани по-скоро за легитимни тайни държавни операции, а не за криминални действия.
- Поради тази причина, често границата между понятия като "национални герои" и "криминални дейци" беше до такава степен размита, че голяма част от обществеността на тези държави не правеше, а и дори сега не прави разлика между тези две лица на една и съща монета.

Контрабандата и незаконната търговия във враждуващите югославски републики не биха могли да се развиват без т.нар. "външен пояс" от държави, включващ Албания, Македония, България, Румъния, но също така и Унгария и Словения /последните две страни не са разгледани в настоящата разработка/. В нарушение на международните санкции тези държави играят ролята на посредник в транснационалната система на контрабандата и трафика.

- Близостта до зоната на военните действия и възможностите за нарушаване на санкциите от страна на влиятелни индивиди и групи допринесоха за бързото развитие на контрабандните и на други нелегални дейности в тези страни.
- От своя страна държавите от "външния пояс" се превърнаха във важно средоточие на международните контрабандни схеми, които бяха улеснени както от

наднационалните процеси на глобализирането на организираната престъпност, така и от политическите и икономически промени в рамките на процеса на преход към пазарно стопанство и демокрация.

Контрабандните канали, създадени полуофициално със знанието, а често и с активното участие на високопоставени държавници, твърде скоро бяха приватизирани от структури, тясно свързани с управляващите елити. Контрабандните мрежи бяха разширени и включиха различни потребителски стоки, особено такива с високи акцизи, както и наркотици и дори човешки същества.

- Регионът се превърна в едно от най-важните звена в бизнеса на цигарената контрабанда в Европа. ЕС губи милиарди долари годишно под формата на неплатени такси, поради контрабандирани през Балканите цигари. Загубите на страните от региона се измерват със стотици милиони долари.
- Югоизточна Европа е естествен мост между производителите на дрога от Близкия изток и Централна Азия и потребителите от Западна Европа. Според експертни оценки, до 80% от хероина, продаван в страните от ЕС, е минал през Балканите.
- През последните години регионът се превърна в най-важният "портал", през който преминават стотици хиляди нелегални имигранти от Близкия изток, Африка и Азия. Още по-обезпокояваща е постоянно увеличаващата се търговия с жени и момичета за нуждите на секс-индустрията. Страните от региона участват в качеството на страни-доставчици на "бели робини", транзитни страни, както и крайна дестинация на тази престъпна търговия.

Може да се каже, че контрабандата и незаконната търговия все повече нанасят ущърб на нормалното функциониране на държавите от региона. Същевременно, в онези страни, където военните конфликти създадоха такива социално-политически условия, при които бе почти невъзможна смяната на управляващите режими, не бяха направени никакви сериозни опити за пресичане на нелегалната търговия. Дори в държавите, където през разглеждания период бяхме свидетели на редуване на различни правителства, предприетите мерки до голяма степен бяха неефективни и доведоха единствено до смяна на структурите, участващи в контрабандата, но вече под патронажа на новите политически елити.

Контрабандата и другите форми на трансгранична престъпност, както и корупцията свързана с тях, се превърнаха в най-сериозната пречка за успеха на прехода към пазарно стопанство и демокрация; те съществено попречиха на осъществяването на политическите, икономическите и правните реформи.

- Създадена бе порочна взаимовръзка - корупцията създава повече възможности за контрабанда и други форми на организирана престъпност, които на свой ред водят до нестабилност и създават плодородна почва за възникването на конфликти, а в края на този омагьосан кръг последните препятстват усилията за ограничаването на корупционните практики.
- Обещанията за борба срещу корупцията и контрабандата се превърнаха във важна част на предизборната риторика във всички държави от югоизточна Европа.
- Въпреки тези публични ангажименти обаче, през 90-те години не бе постигнат съществен напредък.
- Смяната на правителството в дадена страна често водеше до закриването на отделни контрабандни канали и до ареста или уволняването на участващите в тях. Въпреки това обаче, контрабандата не намаляваше, тъй като нови канали възникваха на мястото на старите.

- Често онези, които бяха натоварени с борбата срещу тези явления се облагодетелстваха чрез запазване на наследеното статукво.
- Поради масовата бедност в държавите от югоизточна Европа, поддържането на ниски цени на контрабандираните стоки намаляваше натиска за предприемане на решителни мерки срещу незаконната търговия.
- Освен това, значителна част от населението на страните от региона активно участваше в т.нар. "куфарна търговия", т.е. дребна контрабанда, до голяма степен толерирана от властите, тъй като представлява икономически отдушник за нарастващата армия на безработните.

Може да се каже, че **към края на 2000 г. правителствата от всички държави от региона се включиха в усилията за пресичане на контрабандата и корупцията.** Наред с редица значими политически промени в тази част на света, една от най-важните причини за това позитивно развитие бе засилващия се международен натиск върху тези правителства за предприемане на реални действия срещу контрабандата и корупцията.

- Създадени бяха редица специализирани полицейски групи за борба срещу контрабандата и трафика.
- Приети бяха редица нови закони, които включват специални текстове срещу контрабандата и трафика, а наказанията за трафикантите бяха увеличени.
- В някои балкански държави започна да се прави оценка на работата на митническите служители и на граничната полиция, а в други подобна практика ще бъде въведена в скоро време. В резултат на това например, в редица държави от региона значително се увеличиха количествата конфискувана дрога.
- Открити бяха множество приюти за жертви на трафика с човешки същества.

Още по-важен е фактът, че регионалното и международното сътрудничество в борбата срещу трансграничната престъпност в региона все повече се засилва. Дейността на Мисиите за подпомагане на митниците в региона на Европейската комисия, усилията на ОССЕ /особено в борбата срещу трафика на хора/, ролята на Пакта за стабилност за ЮИЕ, Инициативата за сътрудничество в югоизточна Европа и на нейния Регионален център за борба срещу трансграничната престъпност, Инициативата за правно развитие в югоизточна Европа, както и редица други проекти, доведоха до съществен напредък в тази област през последните няколко години. Забелязват се редица позитивни промени. Подобри се и регионалното сътрудничество за пресичане на контрабандата и трафика, както свидетелстват редица двустранни и многостранни договори и съвместни програми, включващи страните от тази част на света. Тези процеси показват, че правителствата започнаха да разбират, че нито една държава не може самостоятелно да се бори срещу трансграничната престъпност, и че това е възможно единствено в рамките на действено и ефективно регионално сътрудничество. За пръв път от 12 години насам днес по всичко изглежда, че порочният кръг, който пречатваше успешния преход на страните от региона, най-после ще бъде разкъсан. Това обаче, както доказва и настоящата разработка, разкриваща упоритостта и мащабите на тези проблеми, ще е само началото на една постоянна и амбициозна дейност от страна на обществата в югоизточна Европа.

ИЗТОЧНИЦИ

- Alic, Anes and Jen Tracy. "Sanctioned Smuggling in the Balkans." *Transitions Online*. 14 September 2001.
< <http://www.tol.cz/look/TOLnew/article.tpl?IdLanguage=1&IdPublication=4&NrIssue=22&NrSection=2&NrArticle=2163> >
- Anastasijevic, Dejan. "Noc dugih pendreka." *AIM Press*. 27 October 1996.
< <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/199610/61027-002-pubs-beo.htm> >
- Babic, Jasna. "Details Behind the Andabak Arrest and the Leutar Murder." *Nacional* no. 254. 28 September 2000. < <http://www.nacional.hr/htm/254040.en.htm> >
- Bajic, Zeljko. "Crime and Politics in Macedonia." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 107. 14 January 2000.
< http://www.iwpr.net/index.pl?balkans_200001.html >
- Bajic, Zeljko. "Macedonia's Porous Borders." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 153. 4 July 2000.
< http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20000704_4_eng.txt >
- Bajic, Zeljko. "Mudzahedini' iz Rastanskog Lozja." *AIM Press*. 7 March 2002.
< <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/200203/20307-001-pubs-sko.htm> >
- Bala, Alban. "Southeast Europe: Parliamentary Leaders Discuss Cooperation, European Integration." *Radio Free Europe – Radio Liberty*. 6 March 2002.
< <http://www.rferl.org/nca/features/2002/03/06032002100006.asp> >
- Baleanu, George. "Romania at a Historic Crossroads." *Conflict Studies Research Centre*.
< <http://www.ppc.pims.org/Projects/CSRC/g65.htm> >
- Bacevic, Batic. "Do poslednjeg dima." *Nin* no. 2421. 23 May 1997.
< <http://www.nin.co.yu/arhiva/2421/> >
- Beaumont, Peter. "People Trade Makes Bosnia Rich." *The Observer*. 28 January 2001.
< <http://www.observer.co.uk/politics/story/0,6903,429988,00.html> >
- Casule, Slobodan. "Makedonija – afera 'Oruzje'." *AIM Press*. 27 December 1997.
< <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199712/71227-007-pubs-sko.htm> >
- Center for Peace in the Balkans. "Balkan – Albania – Kosovo – Heroin – Jihad." *The Centre for Peace in the Balkans Analysis*. May 2000.
< <http://www.balkanpeace.org/our/our03.shtml> >
- Center for the Study of Democracy. "Corruption and Trafficking: Monitoring and Prevention." *CSD Reports*. Sofia: Center for the Study of Democracy, 2000.
- Chiriac, Marian. "Romanian Smuggling Scandal Sparks Political Turmoil." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 156. 14 July 2000.
< http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20000714_4_eng.txt >
- Cillufo, Frank and George Salmoiraghi. "And the Winner Is. The Albanian Mafia." *Washington Quarterly* vol. 22, no. 4. Autumn 1999.
< <http://www.twq.com/autumn99/224Cillufo.pdf> >
- "Constitutional Watch – Albania." *East European Constitutional Review* vol. 7, no. 3. Summer 1998. < <http://www.law.nyu.edu/eecr/vol7num3/constitutionwatch/albania.html> >

- "Croatia Trying to Trace Missing Wartime Donations." *Balkan Peace*. 2 September 2002.
<<http://www.balkantimes.com/html2/english/020805-SVETLA-002.htm>>
- Di Giovanni, Janine. "Refugees Face a New Terror." *The Times*. 4 May 1999.
- Djivic, Iva. "Legija stranaca d.d." *Feral Tribune* no. 803. 30 June 2001.
<<http://search.feral.hr/arhiva/2001/803/ratnici.html>>
- Djuranovic, Drasko. "Prekid sverca cigareta na relaciji Crna gora - Italija." *AIM Press*. 16 November 1996.
<<http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199611/61116-002-pubs-pod.htm>>
- Djuric, Dragan. "Da bog podrzi sankcije." *AIM Press*. 23 January 1994.
<<http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199401/40123-006-pubs-pod.htm>>
- Dzafic, Nijaz. "Sta sve veze SDA i agenciju za pranje opljackanog novca." *Dani* no. 122. 1 October 1999. <<http://www.bhdani.com/arhiv/1999/122/t223a.htm>>
- Economic Reconstruction and Development in Southeast Europe. "Trade and Transport Facilitation in Southeast Europe Project (TTFSE)." *Economic Reconstruction and Development in Southeast Europe Regional Initiatives*. October 2001.
<<http://www.seerecon.org/RegionalInitiatives/TTFSE>>
- European Union. "Customs, Fight against Corruption and Organized Crime." *The EU's Relations with South Eastern Europe*.
<http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/actions/customs.pdf>
- Federation of American Scientists. "Department of State Security." *Federation of American Scientists Intelligence Resource Program*. 5 September 1998.
<<http://www.fas.org/irp/world/romania/securitate.htm>>
- Federation of American Scientists. "State Security Service." *Federation of American Scientists Intelligence Resource Program*. 2 October 1998.
<<http://www.fas.org/irp/world/serbia/sdb.htm>>
- Foster, Nicholas and Sead Husic. "Probe into Montenegro's Role at Illegal Cigarette Trade." *Financial Times*. 9 August 2001.
- Frydman, Roman, Kenneth Murphy and Andrzej Rapaczynski. *Capitalism with a Comrade's Face*. Budapest: Central European University Press, 1998.
- Gall, Carlotta. "China's Migrants Find Europe's Open Back Door: The Balkans." *The New York Times*. 23 August 2000.
<http://www.nytimes.com/learning/teachers/featured_articles/20000823wednesday.html>
- Gervasi, Sean. "Germany, US, and the Yugoslav Crisis." *Covert Action Quarterly*, no. 43. Winter 1992-93. <<http://www.covertaction.org/yugo4.htm>>
- Hatzadony, John. "The Croatian Intelligence Community." *Federation of American Scientists: Intelligence Resource Program*. 20 December 2001.
<<http://www.fas.org/irp/world/croatia/hatzadony.html>>
- Hammer, Joshua and Llazar Semini. "The Gangster's Paradise." *Newsweek* (Atlantic edition) vol. 137, no. 13. 26 March 2001.
- Hinsliff, Gaby and Peter Beaumont. "Blair War on Trade in Migrants." *The Observer*. 4 February 2001. <<http://www.observer.co.uk/politics/story/0,6903,433341,00.html>>
- Ikonic, Slobodan. "Serif iz Hajducke sume." *Nin* no. 2439.25 September 1997.
<<http://www.nin.co.yu/arhiva/2439/3.html>>
- Imamovic, Emir. "Bosnian Brothels Flourish." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 210. 6 December 2000.
<http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20001206_4_eng.txt>
- International Crisis Group. "Kosovo: A Strategy for Economic Development." *International Crisis Group Balkan Report* no.123. 19 December 2001.
<http://www.intl-crisis-group.org/projects/balkans/kosovo/reports/A400514_19122001.pdf>

- International Crisis Group. "Macedonia's Public Secret: How Corruption Drags the Country Down." *International Crisis Group Balkan Report* no.133. 14 August 2002. http://www.intl-crisis-group.org/projects/balkans/macedonia/reports/A400739_14082002.pdf
- International Crisis Group. "Serbia's Grain Trade: Milosevic's Hidden Cash Crop." *International Crisis Group Balkan Report* no. 93. 5 June 2000. http://www.crisisweb.org/projects/balkans/serbia/reports/A400047_05062000.pdf
- International Narcotics Control Board. "Report of the International Narcotics Control Board for 2000," *International Narcotics Control Board Annual Reports*. 2000. http://www.incb.org/e/ind_ar.htm
- International Organization for Migration. "Albania – Counter Trafficking," *IOM Press Briefing Notes*. 25 January 2002. <http://www.iom.int/en/archive/PBN250102.shtml>
- International Organization for Migration. *Victims of Trafficking in the Balkans: A Study of Trafficking in Women and Children for Sexual Exploitation to, through and from the Balkan Region*. Vienna: International Organization for Migration, 2001. http://www.iom.int/DOCUMENTS/PUBLICATION/EN/balkan_trafficking.pdf
- Ivanovic, Zeljko. "Speedboats, Cigarettes, Mafia and Montenegrin Democracy." *Institute for War & Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 83. 12 October 1999. http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_19991012_3_eng.txt
- James, Barry. "Whistleblower Upheld in the UN Bosnia Police Case," *International Herald Tribune*, 8 August 2002.
- Jane's Information Group. "Jane's Sentinel Security Assessments: Macedonia." *Jane's Information Group*. 3 April 2001. http://www.janes.com/security/international_security/news/sentinel/sent010403_macedonia.shtml
- Jane's Information Group. "People's Trafficking: Europe's New Problem." *Jane's Information Group*. 23 September 2000. http://www.fsa.ulaval.ca/personnel/vernag/EH/F/noir/lectures/people_trafficking_europe.htm
- Jelinic, Berislav. "Razotkrivena svjetska mreza svercera cigaretama." *Nacional* no. 297. 26 July 2001. <http://www.nacional.hr/html/297013.hr.htm>
- Judah, Tim. *The Serbs: History, Myth, and the Destruction of Yugoslavia*. New Haven: Yale University Press, 1997.
- Karup – Drusko, Dzenana. "Reket za Dodika, Bicakcica i Covica." *Dani* no. 176. 13 October 2000. <http://www.bhdani.com/arhiv/2000/176/t17619.htm>
- Klebnikov, Peter. "Heroin Heroes." *Mother Jones*. January/February 2000. <http://www.balkanpeace.org/cib/kam/kosd/kosd02.shtml>
- Klekovski, Saso. "Blame the Economy in Macedonia." *OK.MK*. 5 September 2001. <http://www.ok.mk/news/story.asp?id=919>
- Kosanovic, Zoran. "Sverc zatvorio fabriku." *AIM Press*. 10 July 1997. <http://www.aimpress.org/dyn/pubs/archive/data/199707/70710-019-pubs-beo.htm>
- Kovacevic, Ibro. "Krijumcarenje Kurda iz Turske na zapad." *AIM Press*. 18 March 1997. <http://www.aimpress.org/dyn/pubs/archive/data/199703/70318-006-pubs-sar.htm>
- Latifi, Veton. "Organized Prostitution in Macedonia." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 166. 22 August 2000. http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20000822_3_eng.txt
- Limanowska, Barbara et al. "Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe: Current Situation and Responses to Trafficking in Human Beings." *UNICEF, UNO-HCHR and OSCE – ODIHR*, June 2002. <http://www.unicef.org/sexual-exploitation/trafficking-see.pdf>
- Lopusina, Marko. *Ubij bliznjeg svog: Jugoslovenska tajna policija 1945-1997*, Beograd: Narodna knjiga, 1997. http://www.suc.org/culture/library/Ubij_Bliznjeg_Svoga/sdb/sdb6.html

- Lynch, Colum. "U.N. Halted Probe of Officers' Alleged Role in Sex Trafficking." *The Washington Post*. 27 December 2001.
< <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A28267-2001Dec26?language=printer> >
- Marshal, Alan. "CIA and the Balkans." *Intel Briefing*.
< <http://www.intelbriefing.com/afi/afi010729.htm> >
- Mendenhall, Preston. "Sold as a Sex Slave in Europe." *MSNBC News*. April 2002.
< <http://www.msnbc.com/news/725802.asp?cp1=1#BODY> >
- Medojevic, Nebojsa. "Pusenje ili drzava!" *Forum*. 2 February 2001.
< http://www.forum.com.mk/Arhiva/Forum76/politika/politika_sverc.htm >
- Mungiu – Pippidi, Alina. "Crime and Corruption after Communism: Breaking Free at Last – Tales of Corruption from the Post-communist Balkans." *East European Constitutional Review* vol. 6, no. 4. Fall 1997.
< <http://www.law.nyu.edu/eecr/vol6num4/feature/breakingfree.html> >
- Nanevska, Branka. "In the Quicksand of Corruption." *AIM Dossiers: Corruption in the Countries of South-Eastern Europe*. October 2001.
< <http://www.aimpress.ch/dyn/dos/archive/data/2001/11029-dose-01-11.htm> >
- Observatoire Geopolitique des Drogues. "Albania." *Observatoire Geopolitique des Drogues Annual Report*. 1997. < http://www.ogd.org/rapport/gb/RP06_3_ALBANIE.html >
- Observatoire Geopolitique des Drogues. "Macedonia." *Observatoire Geopolitique des Drogues Annual Report*. 1997. < http://www.ogd.org/rapport/gb/RP06_4_MACEDOINE.html >
- Observatoire Geopolitique des Drogues. "Romania." *Observatoire Geopolitique des Drogues Annual Report*. 1997. < http://www.ogd.org/rapport/gb/RP07_4_ROUMANIE.html >
- Observatoire Geopolitique des Drogues. "Yugoslavia." *Observatoire Geopolitique des Drogues Annual Report*. 1997. < http://www.ogd.org/rapport/gb/RP06_2_YOUGOSLAVIE.html >
- Organization for Security and Co-Operation in Europe. "Joint Meeting on Anti-Trafficking Projects in Croatia." *Organization for Security and Co-Operation in Europe: Mission to Croatia*. 28 November 2000.
< http://www.osce.org/news/generate.pf.php3?news_id=1330 >
- Paco, Ilir. "Drug Scare or the Columbian Danger." *AIM Press*. 22 January 1998.
< <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/199801/80122-023-trae-pri.htm> >
- Pascali, Umberto. "KLA and Drugs: The 'New Columbia of Europe' Grows in Balkans." *Executive Intelligence Review* vol. 28, no. 24. 22 June 2001.
< http://www.larouchepub.com/other/2001/2824_kla_drugs.html >
- Pomfret, John. "How Bosnian Muslims Dodged Arms Embargo." *The Washington Post*. 22 September 1999.
- Pukanic, Ivo and Berislav Jelinic. "The Crown Witness Against the Tobacco Mafia – The Interview with Srecko Kestner." *Nacional* no. 289. 31 May 2001.
< <http://www.nacional.hr/htm/289050.en.htm> >
- Radulovic, Zoran. "Montenegrin Immigrant Trade." *Institute for War and Peace Reporting Balkan Crisis Report* no. 168. 29 August 2000.
< http://www.iwpr.net/index.pl?archive/bcr/bcr_20000901_4_eng.txt >
- Ranchev, Georgi. "The Combination of Services - Infrastructure - Taxes Is a Struggle for Foreign Investments." *Pari*. 21 August 2001.
< <http://www.policy.hu/~ranchev/article3.html> >
- Randall, Frederika. "Italy and Its Immigrants." *Nation* vol. 268, no. 20. 31 May 1999.
< <http://past.thenation.com/cgi-bin/framizer.cgi?url=http://past.thenation.com/1999/990531.shtml> >
- Raseta, Boris. "Sverc istocnjaka na Zapad." *AIM Press*. 27 June 2000.
< <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/200006/00627-002-pubs-zag.htm> >
- Rexhepi, Fehim. "Kosovo – Smugglers Heaven." *AIM Press*. 3 June 2001.
< <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/200106/10603-001-trae-pri.htm> >

- Rogosic, Zeljko. "Hrvatska – drzava organiziranog sverca." *Nacional* no. 271. 25 January 2001.
< <http://www.nacional.hr/hm/271013.hr.htm> >
- Roslin, Alex. "After Kosovo: A Marriage of Heroin and War in the New Millennium." *Canadian Dimension* vol. 34, issue 2. March/April 2000.
- Rowell, Andy and Rich Cookson. "No Smoke Without Fire." *Action on Smoking and Health*. 2 October 2000. < <http://www.ash.org.uk/html/smuggling/html/bigissuefull.html> >
- Schmidt, Fabian. "Sleaze Spreads in Pauperized Albania." *Transitions Online*. 12 July 1999.
< <http://www.ijt.cz/session/highlight?url...html&words=schmidt,+albania+%&color> >
- Schwarm, Philip. "A Pistol, a Badge and Heroin." *AIM Press*. 12 March 2001.
< <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/200103/10322-011-trae-beo.htm> >
- SECI Centre. "Official Presentation of the 2001 Annual Activity Report of the SECI Centre." *SECI Centre Web Site*. < <http://www.secicenter.org/html/index.htm> >
- Selimbegovic, Vildana. "Zlatni ljljan mafije." *Dani* no. 146. 17 March 2000.
< <http://www.bhdani.com/arhiv/2000/146/t1461.htm> >
- Seper, Jerry. "KLA Finances War with Heroin Sales." *The Washington Times*. 3 May 1999.
< <http://nationalism.org/sf/Articles/a74.html> >
- Serbian Government. "Government Decree Spurs Trade with Kosovo-Metohija." *Web Page of the Serbian Government: News*. 29 January 2002.
< <http://www.serbia.sr.gov.yu/news/2002-01/29/322320.html> >
- Silber, Laura and Allan Little. *Yugoslavia: Death of a Nation*. New York: Penguin Books, 1997.
- Southeast European Cooperative Initiative. "Charter of Organization and Operation of the Southeast European Cooperative Initiative Regional Centre (SECI Centre) for the Combating of Trans-border Crime." *Southeast European Cooperative Initiative Web Page*.
< <http://www.unece.org/seci/crime/charter.htm> >
- Stability Pact. "Report of the Special Coordinator on the Implementation of the Quick Start Package," *Special Coordinator of the Stability Pact for South Eastern Europe*. May 2001.
< <http://www.stabilitypact.org/qsp-report/04-qsp.html> >
- Stankovic, Tatjana. "Reforme iza dimne zavese." *AIM Press*. 30 September 2001.
< <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/200109/10930-014-pubs-beo.htm> >
- Stefanovski, Cvetko. "Macedonian Nouveaux-Riches." *AIM Press*. 6 October 1996.
< <http://www.aimpress.org/dyn/trae/archive/data/199510/51027-002-trae-sko.htm> >
- Sudetic, Chuch. *Blood and Vengeance: One Family's Story of a War in Bosnia*. New York: Penguin Books, 1999.
- Terzieff, Juliette et al. "Former Warlords in the Balkans are Building an International Criminal Empire." *Newsweek*. 21 March 2001.
< <http://www.balkanpeace.org/rs/archive/mar01/rs127.shtml> >
- Tomciuc, Eugen. "Seven Balkan Countries to Swap Intelligence on Drug Trafficking." *Radio Free Europe – Radio Liberty*. 17 June 2002.
< <http://www.rferl.org/nca/features/2002/03/06032002100006.asp> >
- Traynor, Ian. "Milosevic Ally Linked to Heroin Stash." *Guardian*. 16 March 2001.
< <http://www.guardian.co.uk/Archive/Article/0,4273,4153135,00.html> >
- Udovicki, Jasmina and James Ridgeway, editors. *Burn This House: The Making and Unmaking of Yugoslavia*. London: Duke University Press, 2000.
- UK Select Committee on Home Affairs. "Why Has the Demand for Asylum in the UK Risen? How Does this Compare with Demand in Other European Countries?." *Select Committee on Home Affairs – The United Kingdom Parliament*. 31 January 2001.
< <http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/pa/cm200001/cmselect/cmhaff/163/16305.htm> >
- United Nations Commission of Experts. *Final Report of the United Nations Commission of Experts Established Pursuant to Security Council Resolution 780 (1992)*. 27 May 1994.
< http://www.ess.uwe.ac.uk/comexpert/REPORT_TOC.HTM >
- United Nations News Service. "Press Briefing on UN Operations in Bosnia and Herzegovina." *UN Press Briefings*. 23 July 1999.

- <<http://www.un.org/news/briefings/docs/1999/19990723.REHN.html>>
- United Nations Office for Drug control and Crime Prevention. "Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Trans-national Organized Crime" *Center for International Crime Prevention*. 15 November 2000.
- <http://www.undcp.org/crime_cicp_signatures_migrants.html>
- United States Congress. "Clinton-Approved Iranian Arms Transfers Help Turn Bosnia into Militant Islamic Base." *Congressional Press Release*. 16 January 1997.
- <<http://globalresearch.ca/articles/DCH109A.html>>
- US Arms Control and Disarmament Agency. "Arms Transfer Deliveries and Total Trade, 1985-1995, by Region, Organization, and Country." *US Arms Control and Disarmament Agency: World Military Expenditures and Arms Transfers*. 1996.
- <http://www.state.gov/www/global/arms/wmeat96/100_150.pdf>
- US Embassy in Bulgaria. "The Stability Pact for Southeast Europe: One Year Later." *US Embassy in Bulgaria Web Page*. 26 July 2000. <<http://www.usembassy.bg/stabpact.html>>
- US Energy Information Administration. "Enforcement of Serbian Sanctions and Embargo." *US Energy Information Administration*. 10 June 1999.
- <<http://www.eia.doe.gov/cabs/serbsanc.html>>
- U. S. Department of State. "1999 Country Reports on Human Rights Practices." *US Department of State Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor*. 25 February 2000.
- <http://www.state.gov/www/global/human_rights/1999_hrp_report/99hrp_toc.html>
- U. S. Department of State. "1997 International Narcotics Control Strategy Report." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 1998.
- <http://www.state.gov/www/global/narcotics_law/1997_narc_report/europ97.html>
- U. S. Department of State. "2001 International Narcotics Control Strategy Report." *U.S. Department of State - Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*. Washington, DC. March 2002.
- <<http://state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2001/rpt/8484pf.htm>>
- US Library of Congress. "Albania – A Country Study." *The Library of Congress Country Studies*. April 1992. <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/altoc.html>>
- Vaknin, Sam, "The Balkans Between Omerta and Vendetta or: On the Criminality of Transition." <<http://samvak.tripod.com/pp23.html>>
- Vaskovic, Slobodan. "Ceka za kapitalca." *Reporter* no. 122. 23 August 2000.
- <<http://www.reportermagazin.com/rep122/0008.htm>>
- Wagstyl, Stefan and Paul Betts, "Smuggling Crackdown in Adriatic Falls Flat," *Financial Times*, 23 August 2002.
- Whitmore, Brian. "A New Drug Route Is Traced to the Old Balkans Anarchy." *Boston Globe*. 3 June 2001. <<http://www.earlham.edu/archive/opf-l/June-2001/msg00014.html>>
- Wood, Brian and Johan Peleman. *The Arms Fixers: Controlling the Brokers and Shipping Agents*. 25 November 1999. <<http://www.nisat.org/publications/armsfixers/Chapter6.html>>
- "Albania, Bulgaria to Intensify Cooperation Against Organized Crime." *Balkan Times*. 12 June 2002. <<http://www.balkantimes.com/html2/english/020612-GEORGI-003.htm>>
- "At Rastanski Lozja, Pakistani Migrants which were Travelling to Greece were Killed, Not Terrorists of Al Qaeda." *The Balkan Human Rights Web Page*. 8 May 2002.
- <<http://groups.yahoo.com/group/balkanhr/message/3982>>

- "Balkan States Toughen Stance on Organized Crime." *Radio Free Europe – Radio Liberty: Crime, Corruption and Terrorism Watch* vol. 1, no. 7. 13 December 2001.
< <http://www.rferl.org/corruptionwatch/2001/12/7-131201.asp> >
- "Bosnia, Croatia, Yugoslavia Agree on Joint Measures Against Organized Crime." *Balkan Times*. 5 February 2002.
< <http://www.balkantimes.com/html/english/020205-GEORGI-005.htm> >
- "Bulgaria, Macedonia Break Up Illegal Trafficking Channel." *Balkan Times*. 1 March 2002.
< <http://www.balkantimes.com/html/english/020301-GEORGI-003.htm> >
- "Bulgaria, Romania Sign Accord Against Crime and Terrorism." *Balkan Times*. 11 July 2002.
< <http://www.balkantimes.com/html/english/020711-GEORGI-005.htm> >
- "Cigarette Smugglers Handed 3-To-15-Year Terms." *Daily Bulletin*. 27 February 2001.
- "Concern in Macedonia at Explosion of Crime in Kosovo." *Agence France Presse*. 16 September 2000. < <http://www.balkanpeace.org/hed/archive/sept00/hed580.shtml> >
- "Denials on Alleged Illegal Arms Export." *MILS News*. 9 December 1997.
< <http://www.soros.org/mk/mn/mils/en/97/12/09.html> >
- "For Romania to Accede to EU It Will Take Enhanced Speed of Response." *Nine O'Clock*. 7 February 2002.
- "Kosovo Stability Threatened by Organized Crime." *Balkan Times*. 2001.
< <http://www.balkantimes.com/html/english/11845.htm> >
- "Milosevic's Money Man was Model of Corruption." *Balkan Times*. 2001.
< <http://www.balkantimes.com/html/english/12732.htm> >
- "Nacional otkriva tko je glavni narkoboss u Hrvatskoj." *Nacional* no. 258. 26 October 2000.
< <http://www.nacional.hr/html/258003.hr.htm> >
- "Organized Crime Contributing to Lawlessness in Kosovo." *Balkan Times*. 2001.
< <http://www.balkantimes.com/html/english/5871.htm> >
- "Организирани криминални групи го преземаат шверцот со акцизни стоки." *Дневник*. 5 February 2001.
- "Romanian Security Chief Resigns over Smuggling Scandal." *BBC News Online*. 29 April 1998.
< http://news6.thdo.bbc.co.uk/hi/english/world/europe/newsid_85000/85656.stm >
- "Romanians Reported Topping European List of Illegal Migrants." *BBC Worldwide Monitoring*. 3 October 2001.
- "SEE Finance Ministers Agree on Joint Measures Against Cigarette Smuggling." *Balkan Times*. 12 May 2002. < <http://www.balkantimes.com/html/english/020512-GEORGI-005.htm> >
- "Southeast Europe States Adopt Guidelines to Fight Corruption, Human Trafficking." *Balkan Times*. 23 June 2002.
< <http://www.balkantimes.com/html/english/020623-GEORGI-003.htm> >
- "Southern Europe: Smuggling." *Migration News* vol. 7, no. 12. December 2000.
< http://migration.ucdavis.edu/mn/archive_mn/dec_2000-12mn.html >
- "Шверцот транзитира низ Македонија со амин на власта и на некои меѓународни организации." *Дневник*. 22 September 2000.
- "The KLA and the Heroin Craze of the 90s." *Montreal Gazette*. 15 December 1999.
< <http://www.balkanpeace.com/cib/kam/kosd/kosd01.shtml> >
- "Yugoslavia, Croatia Sign Agreement on Fighting Organized Crime." *Balkan Times*. 9 May 2002. < <http://www.balkantimes.com/html/english/020509-GEORGI-014.htm> >
- "Zlate Slobove jame." *Dnevnik*. 13 March 2001.
< <http://www.dnevnik.si/cgi/view.exe?w=dn.13.3.2001.a17hj> >
- "Златното момче Милошевич." *Форум* no. 79. 16 March 2001.
< <http://www.forum.com.mk/Arhiva/Forum79/panorama/panorama.htm> > .